

Salona interrotta

Grubić, Marin

Master's thesis / Diplomski rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

University of Split, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy / Sveučilište u Splitu, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:123:238552>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

[FCEAG Repository - Repository of the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

MARIN GRUBIĆ, 101.

DIPLOMSKI RAD /
SALONA *interrotta*

tema +
PREZENTACIJA SALONE KROZ POVIJEST

doc. IVA LETILOVIĆ, dia
dr. sc. SNJEŽANA PEROJEVIĆ, dia

'It is easier to design the cities of the future than those of the past. (In Rome) the issue is more about time than about space. The tides of centuries have passed and left behind on the sand the relics of remote shipwrecks; and, like all relics they are surrounded by an immediate and boundless space, the sea and the beach. It is a city that was initially inhabited by remains, then by ruins, and today, by rubbish... '

Giulio Carlo Argan, Uvodna riječ za natječaj 'Roma interrotta', 1978.

UVODNO ISTRAŽIVANJE: PREZENTACIJA SALONE KROZ POVIJEST

- 1- Salona u 21. stoljeću _uvod
- 2- Anketni upitnik _potrebitost jače prezentacije Salone
- 4- Povijesni pregled razvoja grada Salone
- 5- Prezentacija Salone kroz povijest _kronologija i razvoj
- 12- Suvremeni planovi reanimacije salonitanskog područja
- 13- Prezentacija Salone kroz povijest _zaključak

- 14- Referentni primjeri prezentacije povijesne baštine

SALONA *interrotta* : URBANISTIČKO- ARHITEKTONSKI PROJEKT

- 15- ortografska snimka
- 16- fotografije lokacije
- 17- urbanistička analiza
- 21- urbanistička analiza _interaktivni park
- 22- projektni program (sadržaji)
- 23- Salona *interrotta* _objašnjenje naziva projekta
- 24- urbanističko- arhitektonski koncept _arhitektura kompozicije

SALONA *interrotta* : GRAFIČKI PRILOZI

- 25- situacija M 1:3000
- 26- situacija M 1:1000

RECEPCIJA ARHEOLOŠKOG PARKA

- 27- tlocrt prizemlja
- 28- tlocrt kata
- 29- tlocrt krova
- 30- presjek 1 M 1:200
- 31- pročelje _jug M 1:200
- 32- perspektivni prikaz recepcije arh. parka

ZBIRKA NEKROPOLA

- 33- tlocrt prizemlja
- 33.1- tlocrt krova
- 34- presjek 2 M 1:100
- 35- pročelje _jug M 1:200
- 36- perspektivni prikaz zbirke nekropola

PREDAVAONICE, KONGRES + KNJIŽNICA, SVJETOVNA ZBIRKA

- 37- tlocrt prizemlja
- 38- tlocrt kata
- 39- tlocrt krova
- 40- presjek 3, pročelje _predavaonice _sjever
- 41- presjek 4, pročelje _svjetovna zbirka, kongres _jug
- 42- presjek 5 _svjetovna zbirka
- 43- perspektivni prikaz _predavaonice, kongres, svjetovna zbirka

ARHEOLOŠKI INSTITUT

- 44- tlocrt prizemlja
- 45- tlocrt 1. kata
- 46- tlocrt karakterističnog kata
- 47- tlocrt krova _vidikovac
- 48- presjek 6
- 49- pročelje _istok
- 50- perspektivni prikaz _arheološki institut, episkopalni centar

RELIGIJSKA ZBIRKA

- 51- tlocrt suterena _izložbeni prostor
- 52- tlocrt prizemlja _ulaz, svjetlarnici
- 53- tlocrt krova
- 54- presjek 7 + pročelje arheološkog instituta
- 55- pročelje _jug _religijska zbirka
- 56- perspektivni prikaz _religijska zbirka

- 57- aksonometrijski prikaz ukupnog obuhvata

- 58- detalj 1 _religijska zbirka
- 59- detalj 2 _arheološki institut

- 60- iskaz površina

- 61- literatura _izvori

SALONA INTERROTTA

_ uvodno istraživanje

prezentacija Salone kroz povijest

dr. sc. Snježana Perojević, dia

DIPLOMSKI RAD : *Salona interrotta*

2013. / 2014.

Pojmom 'Salona deserta' - opustjela Salona je sintagma kojom, na žalost, danas moramo opisati stanje u kojem se nalazi ne samo jedno od najvećih arheoloških lokaliteta u Hrvatskoj, već i u čitavoj Europi. Antička Salona naš je najpoznatiji i spomenički najcjelovitiji arheološki lokalitet, čije je značenje zbog nekih njegovih vrijednosti već uočila i za nj pokazala izuzetno zanimanje svjetska arheološka znanost. Naravno, tu nije samo pitanje kvantitete i kvalitete zatečenih spomenika već mogućnosti koje taj lokalitet pruža za šire shvaćanje kontinuiteta života jednog grada u nizu stoljeća od kasnih prapovijesnih nalazišta preko antike do srednjeg vijeka. Grad je važan i za arhitekturu i urbanizam jer je točno sačuvao sliku svog rasta tokom tih istih stoljeća, i to u svojoj potpunosti odnosno u integraciji užeg centra tzv. *urbs vetusa* i šireg okolnog područja koje se tokom vremena fuzijom grada pretvorilo u sastavne djelove urbane cijeline.

Na žalost, iako toliko važno iz gore navedenih razloga, salonitansko područje se danas ne tretira na onakav način kakav bi taj drevni grad zasluživao. Briga spram Salone je u posvemašnom neskladu u odnosu na njenu kulturnu, civilizacijsku i znanstvenu vrijednost. Istraživanja koja su se toliko razvila pri kraju 19. i u prvim desetljećima 20. stoljeća, naglo su prekinuta i tek povremeno ponovno obnavljana i često samo u vidu konzervacije ranijih iskopina. Manje je ugroženo ono što leži pod zemljom u odnosu na ono što je tokom prošlog stoljeća iskopano i danas je ugroženo ponajprije suvremenom izgradnjom, planiranom i neplaniranom, uz spomenike, a često i poviše spomenika (slučaj splitske zaobilaznice iz 1987 !), širenjem industrijske zone Splita, rastućim zagađenjem okoliša te na kraju nedovoljnom organizacijom čuvanja i nadzora postojećih iskopina.

Diplomskom radu je cilj istražiti povijesno, kulturno i sadržajno značenje Salone u modernom Solinu, kroz arhitekturu i program arheološkog kompleksa. Projektnim programom Salona se puni novim sadržajem vezanim za arheologiju; u prvom redu to je arheološki institut kao logistička potpora daljnjem istraživanju lokaliteta, potom muzej koji je sadržajno raspodjeljen na nekoliko muzejskih zbirki duž lokaliteta te na kraju arheološka akademija koja se već godinama pokušava pokrenuti u Splitu za što bi Salona bila idealna lokacija.

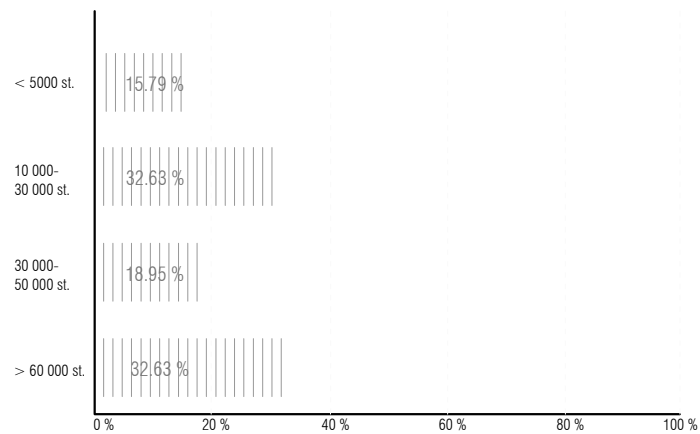
U smještanju nove arhitekture u taj zatečeni 'fragmentirani' urbanističko-arhitektonski kompleks kojoj je za cilj prezentacija Salone kao cjeline kreće se od istraživanja Salone kao grada, njezinih povijesnih graditeljskih elemenata koji su referentne točke u daljnjoj nadogradnji Salone (bedem, crkveno središte, nekropole..)

Konačni cilj projekta je kroz arhitekturu reintegrirati Salonu u današnji Solin, prezentirajući je stručnoj i široj javnosti.

U tu svrhu istražujem i prezentaciju Salone kroz povijest koja je tekla usporedno s istraživanjem samog lokaliteta, koje pratim od vremena humanizma (15- 16 st.) pa do današnjih dana, te koje svojim projektom pokušavam ojačati i posve definirati.

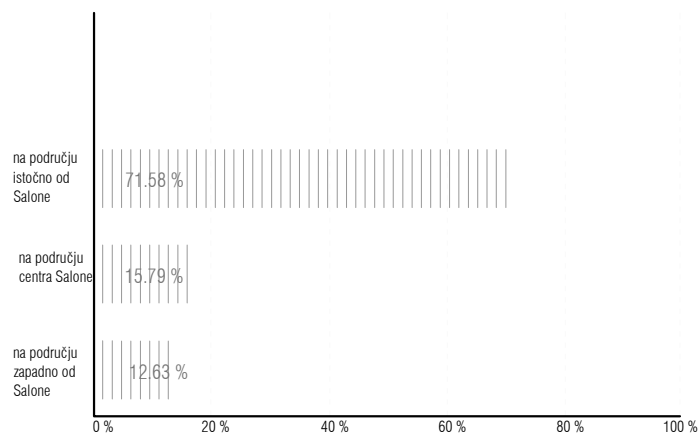
U pripremnom istraživanju koristio sam literaturu i internetske izvore navedene na kraju rada, te vlastitu anketu provedenu preko interneta, opisane na idućim str., čiji je cilj ukazati na dodatnu, sistematiziranu potrebu prezentacije Salone u 21. st.

1

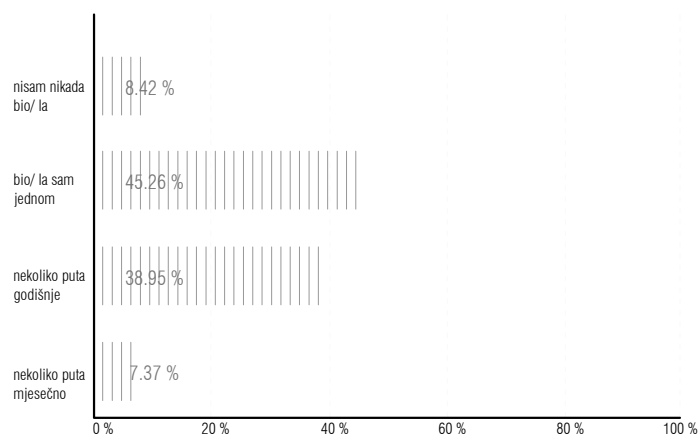
Znate li kolika je bila populacija Salone ?

3

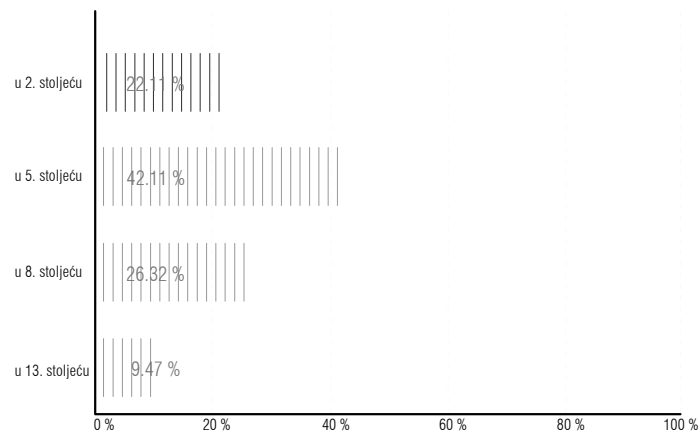
Znate li na kojem području se razvio današnji Solin ?

5

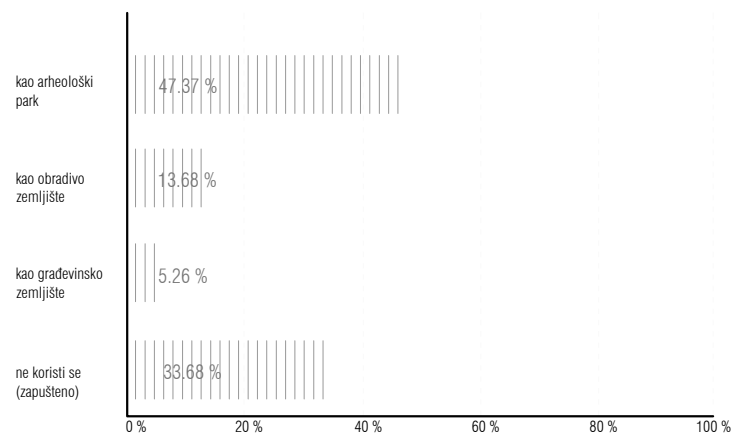
Koliko često odlazite u Salonu ?

2

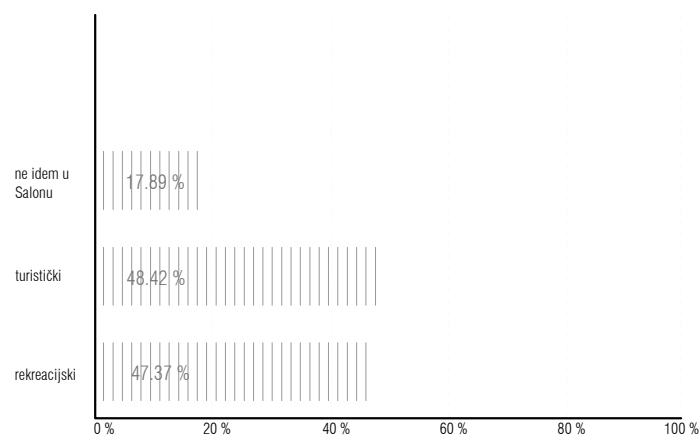
Znate li u kojem stoljeću Salonitanci napuštaju grad ?

4

Znate li kako se danas koristi prostor Salone ?

6

Kojim povodom idete u Salonu ?

METODOLOGIJA PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA

Za istraživanje stavova i svijesti lokalne zajednice o postojanju te valorizaciji kulturnog dobra Salone korištena je metoda anketiranja putem anketnog upitnika, te se istraživanjem obuhvatilo 293 ispitanika. Anketiranje je provedeno na odgovarajućem uzorku lokalne zajednice koja je obuhvatila stanovnike grada Solina, odnosno bližu i daljnju okolicu zaštićenog lokaliteta, zatim stanovnike grada Splita i Kaštela kao članove lokalne zajednice koji bi mogli utjecati na turističku valorizaciju Salone, ali i obratno tj. razvoj Salone bi vrlo vjerojatno imao i učinke na njihov život.

CILJ ANKETE je pokazati potrebu za dodatnom, sistematiziranom i pojačanom prezentacijom Salone danas.

Anketni upitnik se sastojao od pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Nastojalo se doći do informacija o tome koliko dobro ispitanici poznaju povijest Salone te što za njih osobno predstavlja Salona kao kulturni lokalitet i kao mjesto stanovanja. Također se pokušava ispitati koliko su upoznati s institucionalnim okvirima i problemima kojima se suočava Salona te također saznati njihove prijedloge za turističku valorizaciju Salone, ali i koristi koje bi sam lokalitet i grad Solin imao od turističke valorizacije Salone.

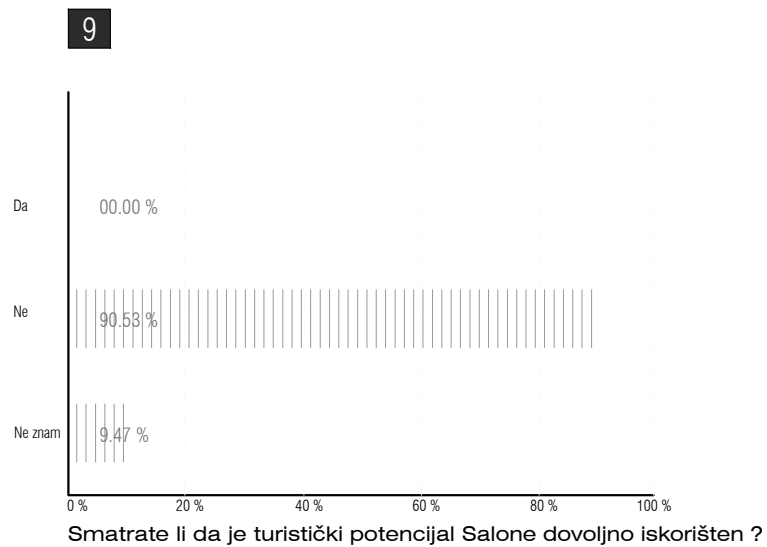
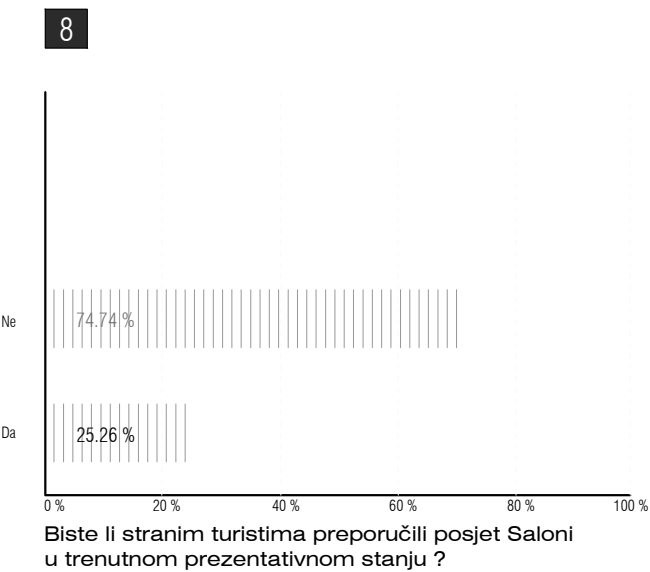
* Anketa je provedena kroz 10 dana u listopadu 2013. preko društvene mreže 'facebook' bez direktne komunikacije s anketiranim ljudima; stoga brojka od 293 anketirana čovjeka predstavlja okvir javnog mišljenja !

7

Možete li navesti barem dvije zgrade trenutno prezentirane u Saloni ?

68.35 % ispitanika je navelo amfiteatar
35.11 % ispitanika je navelo forum

* Forum danas nije prezentiran u Saloni što ukazuje da su ispitanici napamet odgovarali vjerojatno vođeni činjenicom da svaki rimski grad ima forum.

10

Deseto pitanje provedene ankete bilo je pitanje otvorenog tipa. Od anketiranih se tražilo da iznesu svoje mišljenje o trenutnom stanju u kojem se nalazi Salonam ili da predlože kako poboljšati prezentaciju Salone.

Usporedbe radi, uz mišljenja pojedinaca iz 21. stoljeća navode se i mišljenja posjetitelja Salone tokom prošlih stoljeća.

CILJ USPOREDBE je ukazati na sustavno uništavanje lokaliteta koje se eksponencijalno povećava s vremenom, odnosno razvojem industrije, standarda, povećanom (često divljom) gradnjom i sl.

* Mišljenje posjetitelja kroz protekla stoljeća uzeto je iz knjige dr. Nenada Cambia, 'Antička Salona', 1991. / str. 107.

PRIJE 21. STOLJEĆA

'.. lukovi i svodovi, predivan teatar i ogromni blokovi od sjajnog mramora razbacani tu i tamo po polju, predivan mramorni stup od tri komada još uspravan, prema moru...ostaci velebne palače i antički nadgrobni spomenici od raznih vrsta kamenja.'

Venecijanski senator Giustiniani, 1550.

'.. bijedni tragovi i jedva prepoznatljivi ostaci; u posljednja dva stoljeća uništismo ono što je pobjeglo barbarstvu sjevernih naroda koji su je uništili..'

Opat Fortis, 1774.

'.. kakvog li prizora, na mjestu gdje je nekoć blistala Salona. Ona koja je bila dostojna najvećih umjetnika danas nešto pruža samo gmazovima u travi; površina od dvije milje bila je prekrivenarazbijenim stupovima, kapitelima, razbacanim nadgrobnim spomenicima svuda naokolo: to su bijedni ostaci jednom jednog od najljepših gradova antike..'

Joseph Lavalee, 1802.

'.. Salona je prekrivena šikarom i travom i osim ostataka vodovoda gotovo nikakvi drugi ostaci ne ukazuju prolazniku na pokopani grad..'

Opat Pirona, 1842.

'.. putnik koji ganut obilazi ove ostatke nekoć tako sjajne, jedva uspijeva pronaći mjesto gdje je počivao slavni grad.. Među brdom kamenja seljak je posadio neku mladicu loze, ostacivodovoda, nekoliko oštećenih stupova, tu i tamo razbacani grobovi.. eto što je ostalo od antičkog grada..'

Alfonso Frisani, 1845.

21. STOLJEĆE (LISTOPAD 2013.)

'Organizirat edukacije po skolama o Saloni te kasnije razne aktivnosti na tom podrucju te obilazak uz pratnju vodiča..'

'free wi-fi !'

'Kao prvo, iskopati je do kraja, jer je samo jedan mali dio iskopan. Primjerice, kada su kopali cestu kraj moje zgrade(u Solinu), naravno da su pronađene iskopine, ali to se zanemarilo, i nastavlio dalje. Upoznati javnost! Uložiti u promociju! I još puno, puno toga!'

'Ja ne iden tamo, meni je to dosadno. Ni u palaču ne bi iša da nema kave. ee donesi kafić!'

'Urediti autobusne linije koje bi iz grada vozile isključivo do Salone, postaviti reklame ili promotore u centru Splita koje turiste upućuju da Salona uopće postoji ili osmisлити nekakav program koji može povezivati i Dioklecijanovu palaču i Salonu. Svakako urediti i promovirati lokalitet, možda potaknuti osmišljavanje nekih predstava na samom lokalitetu, uvesti glumce odjevene u stare Salonitance i Rimljane i Avare i sl. i prikazati njihov život u to vrijeme... Ali da to bude na dnevnoj bazi, npr. 5 puta dnevno u određene sate turisti mogu pogledati taj skeč/predstavu i sl...'

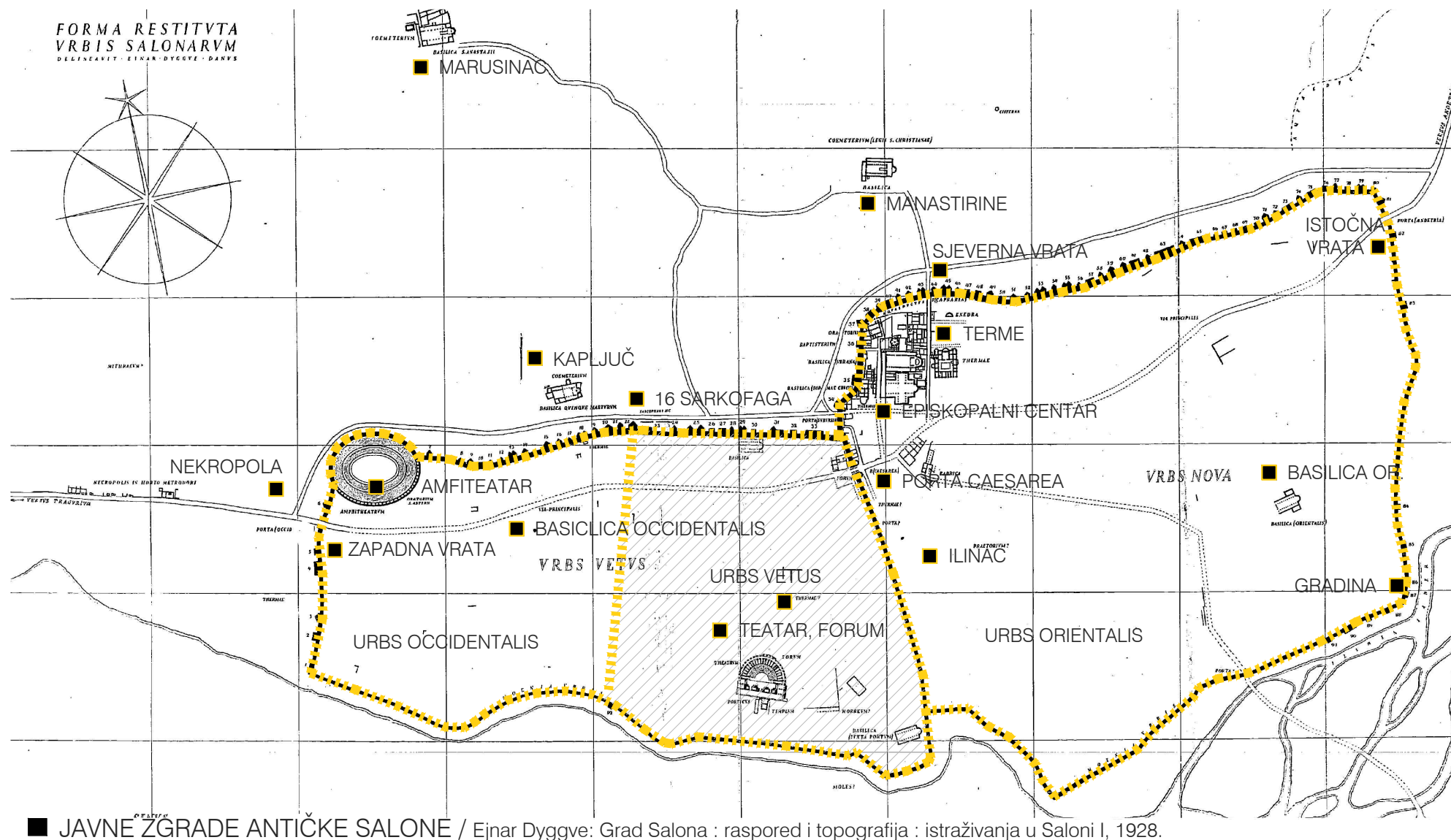
'Živim tu zadnjih 8 godina i smatram da ju treba modernizirat,parkovi za djecu su nikakvi ili uništeni, zamelja zapuštena ili pak ostavljena za nekakvu kvazi-gradnju koja se nikad neće ni ostvariti ili ide polagano. Ja imam 17 godina,3. razred srednje škole i u tih 8 godina čekam izgradnju te slavne dvorane pokraj OŠ Kraljica Jelena koja nikad nije izgrađena na prvobitnom teritoriju,već je tu posađen kupus. Solin nema što pružiti turistima u ovakvom stanju,izuzev par stvari za vidjeli ili pak odsjesti u Presidentu. Solin ima jaku povijesnu crtu, al tu priča završava.'

'Ja san svaki vikend tamo. Iman vrtal.'

'Rješiti zarasle i blatne puteve od jedne lokacije do druge..'

'Otkopati ono što je još zakopano, srediti staze , šetnice, uvesti sadržaje. Otvoriti Salonu prema Solinu'

'Možda uvest i noćnu rasvjetu ? Ni pasa nije ugodno šetat među onin narkomanima šta vire iz mraka..'

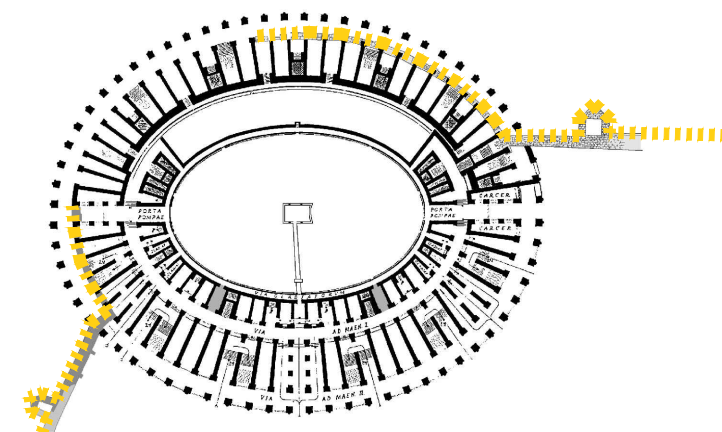
POVIJESNI PREGLED RAZVOJA SALONE

U jednom od najzlatovorenijih zaljeva na istočnoj jadranskoj obali, uz deltu rijeke Salon (današnji Jadro), nastala je Salona, glavni grad rimske provincije Dalmacije. Povoljan zemljopisni položaj na sredini istočno jadranske obale i dobra prometna povezanost sa zeledem preko kliškog prijevoja omogućili su gradu brz i nesmetan razvoj. U povijesti se ime Salona spominje prvi put 119. godine prije Krista, za rata Ilira i Rimljana. Početak je ovog naselja svakako mnogo raniji. Stari grčki geograf Strabon prenosi da je Salona bila luka ilirskog plemena Dalmata. Neki mu stavljaju početak u 4. stoljeće prije Krista. U prvom stoljeću prije Krista Salonu zauzimaju Rimljani. U građanskom ratu između Cezara i Pompeja stanovnici Salone pristaju uz Cezara; budući da je pobijedio, grad je promaknut u status kolonije, pa se službeno naziva 'Colonia Martia Julia Salona'. Grad se širi prema istoku i zapadu te dobiva dva nova dijela: pored starijeg grčko-ilirskog (urbs vetusa) noviji rimski, na zapad (urbs occidentalis) i istok (urbs orientalis). Zbog toga se od tog vremena kod pisaca susreće i pluralni oblik za naziv grada - Salona.

Kad je Ilirik uređen kao rimska pokrajina, Salona postaje pravi kulturni, trgovački, politički, a neko vrijeme i vojni centar. U kasnijim vjekovima on je i crkveno središte ovih strana. U prvim stoljećima poslije Krista doseljavaju se mnogi istočnjaci, među njima i vjesnici evanđelja, koji u drugoj polovici 3. stoljeća organiziraju u Saloni i kršćansku općinu. Ona u vrijeme Dioklecijana ima brojne mučenike među kojima je najpoznatiji svakako Dujam.

Posljednja tri stoljeća života stare Salone karakteristična su po razvitku jake kršćanske zajednice u gradu i njezinu utjecaju na cijelu pokrajinu. Salonitanski biskup, naime, postaje metropolit cijele provincije Dalmacije. Početkom 8. stoljeća, nakon prodora Avara i Slavena, život u Saloni se postepeno gasi i ona prestaje postojati kao antička urbana aglomeracija. Stanovništvo je, napustivši grad, spas našlo u bijegu na otoke i obližnju Dioklecijanovu palaču, koja postaje jezgra srednjovjekovnog Splita.

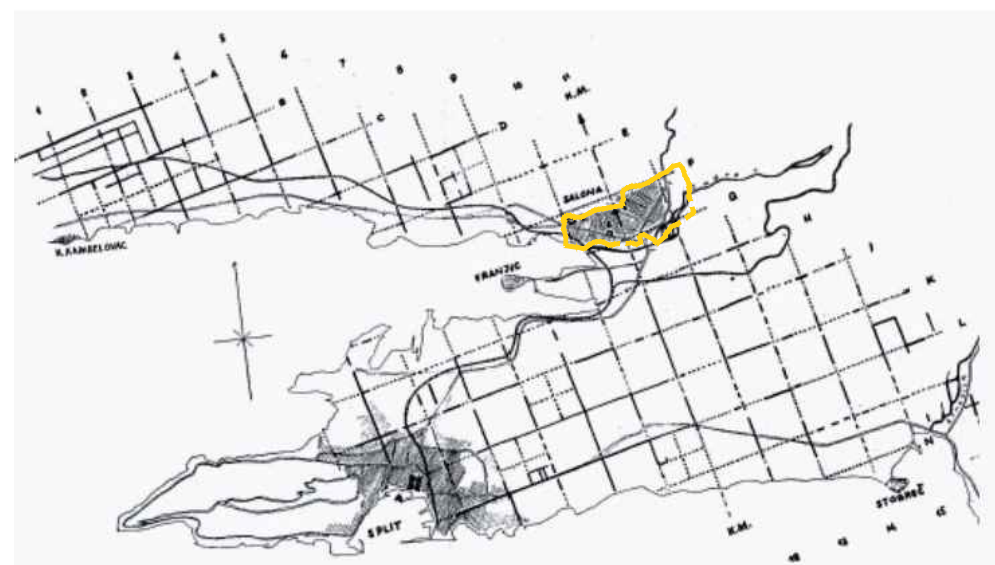
Uz istočne zidine negdašnje rimske metropole neseljavaju se Hrvati i ondje podižu jedno od najznačajnijih središta srednjovjekovne hrvatske države.

■ AMFITEATAR U SALONI/Dyggve: Istraživanja u Saloni I., 1928.

Van gradskih zidina, uz prilazne putove gradu nalazile su se nekropole (grad mrtvih) od kojih je najviše istražena zapadna nekropola nazvana *in horto matadori*.

Nanosom zemlje s Kozjaka tokom stoljeća Salona je djelomično zatrpana tako da je sjeverni bedem postao suteran i danas se koristi kao popločani put između centra Solina i predgrađa što se uzima kao okosnica daljnjeg razvoja cijele Salone danas.

■ SALONA U SALONITANSKOM ZALJEVU/
Rekonstrukcija salonitanske centurijacije, Demicheli 2007, 35 str.

URBANISTIČKO- ARHITEKTONSKE KARAKTERISTIKE SALONE

Do danas je stara Salona ostala u ruševinama, od kojih je tek dio dobro istražen, ali i ovo, što je otkriveno, dostatno govori o njenoj veličini i značenju. Tlocrt grada ukazuje na prilično nepravilan oblik koji podsjeća na elipsu. U 1. stoljeću rimski pjesnik Lukan u svom epu Pharsalia Saloni pridodaje epitet *longae Salona*. Najduža os doseže oko 1600 metara, a ona najšira oko 700 metara. Površina opasana bedemima iznosi 72 hektara. U drugom stoljeću poslije Krista, za makromanske opasnosti, i noviji dio grada, kao što je bila i prva jezgra, opasan je zidovima i utvrđen kulama. Otada mu opseg zidina doseže oko 4 kilometra, a broj kula do 90. U 6. stoljeću, za vrijeme bizantsko-gotskih ratova, neke kule su pojačane pa dobivaju trokutaste završetke koji se i danas vide na sjevernim bedemima. Radi ekonomičnosti i brzine građenja, pojedine zgrade poput amfiteatra ili gradskog vodovoda, ukomponirane su u same bedeme. Gradska vrata su se nalazila na mjestima gdje se *decumanus* i *cardo* sijeku bedeme; na zapadu *Porta occidentalis*, na sjeveru *Porta capraria* (kozja vrata, prema polju), na istoku *Porta andetria* te na jugu vrata koja su vodila dalje u susjedni Epetium (Stobreč).

■ RUŠEVINE SALONE I VRANJICA NA GRAFICI G.F CAMUTIA, 1570 / Kečkemet, Javorčić: Vranjic kroz vjekove, 1984.

■ ULOMCI IZ MARULIĆEVE ZBIRKE, PRIKUPLJENO U SALONI, 16. ST., časopis Tusculum br. 3

Ruševine Salone odavno su privlačile pažnju humanista, putopisaca i ljubitelja starina. Usputne bilješke o obilascima još vidljivih salonitanskih spomenika ili o onim skupljenim u pojedinim privatnim zbirkama, često raznesenim tijekom vremena, svjedoče o izuzetnom značaju toga antičkog velegrada. Interes za Salonu postoji još od vremena Marulića i Papalića, al istraživanja na terenu nisu započeta sve do kraja 18. stoljeća.

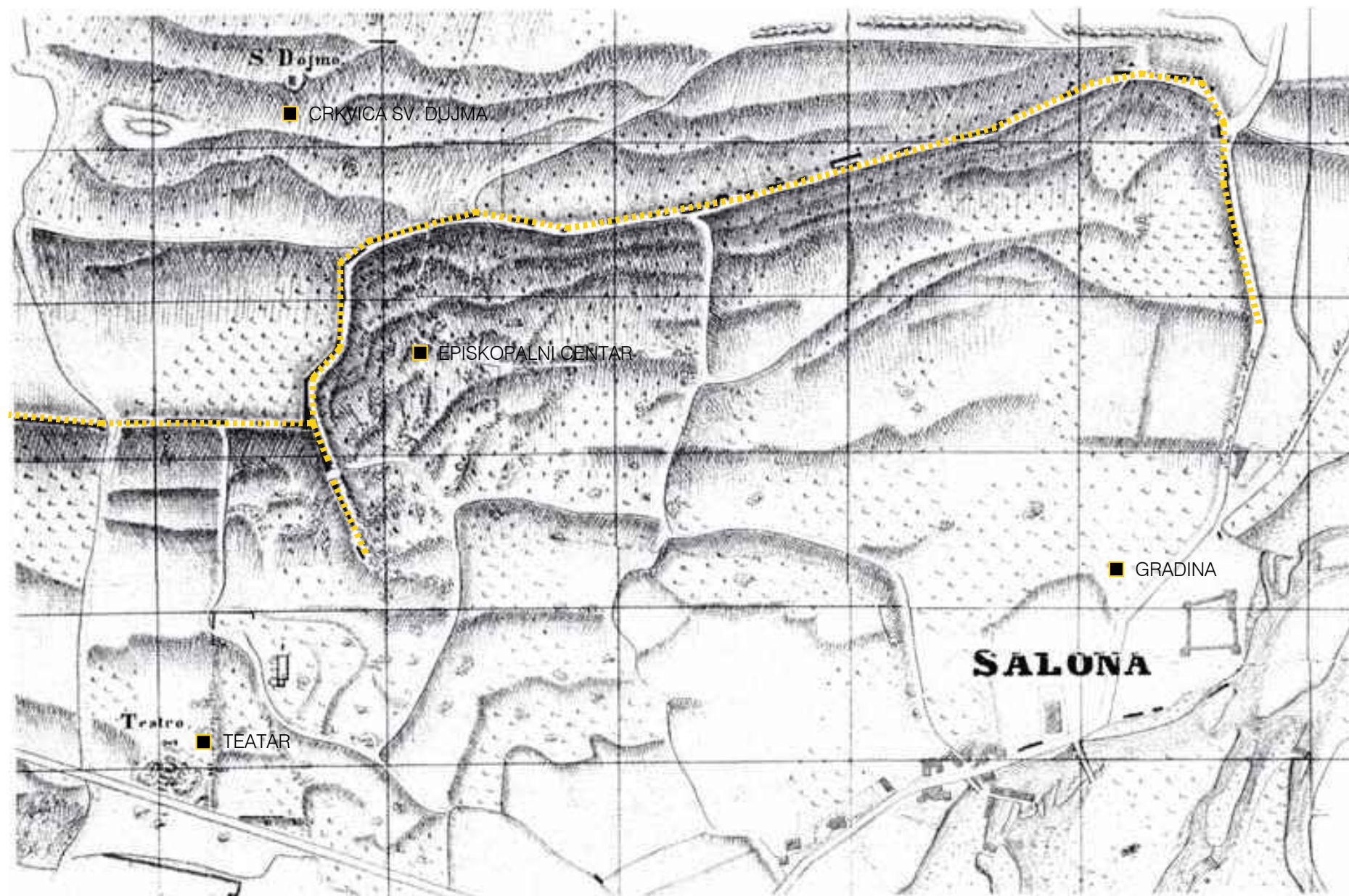
Prošlost Salone postala je zanimljiva još u srednjem vijeku kada je ulogu Salone preuzeo Split, započinjući žilavu borbu za prava i položaj grada koji su bili oštećeni prelaskom administrativne vlasti u Jader (Zadar). Split je kao baštinik Salone zahtijevao sva njena prava i privilegije. Tijekom novog vijeka rišu se crteži i vedute, prenose se priče i prevode natpisi koji barem tad u učenim krugovima održavaju svijest o nekadašnjem sjaju dalmatinske metropole. Naravno u srednjem vijeku nema arheoloških istraživanja jer se tada arheologija kao znanost još nije ni razvila. Radi se uglavnom o humanističkoj radoznalosti za taj povijesni lokalitet. Nema dvojbe da u tom smislu treba izdvojiti ranije spomenutog Marulića, i njegov rukopis s popisanim natpisima koje je kasnije koristio i Ivan Lucić. Marko Marulić je svoje radove objavljivao i tiskao u Veneciji, jednom od tadašnjih kulturnih središta što je zasigurno dalo jednu ozbiljnost toj prvoj prezentaciji Salone.

Istraživanje Salone rezultiralo je mahom prikupljanjem spomenika koji su bili odraz humanističkog obrazovanja i često dekoracija kuće vlasnika (spolije). Tipičan primjer za to je i Museum Spalatinum Archiepiscopale koji je utemeljio nadbiskup Pacifico Bizza. On je u atriju nadbiskupske palače uzidao 62 latinska natpisa uglavnom prikupljena u Salonu. Od tih natpisa do današnjih dana je sačuvano njih 35 u Arheološkom muzeju u Splitu od kojih je 5 pripadalo i samom Maruliću.

A propos spolija, trebalo bi istaknuti da je taj način građenja, svojevrsno kolažiranje povijesnim fragmentima bitno doprinijelo prezentiranju Salone, kao grada koji je nekad postojao na tom prostoru u svijesti šireg puka, (ratara, težaka, ribara i sl.) koji su činili većinu tadašnjeg stanovništva. Oni su građevinski materijal umjetničke vrijednosti svjesno ugrađivali u svoje kuće, možemo pretpostaviti iz estetskih vrijednosti. Kako god bilo, kuće su postajale izlozi koji su na sebi nosili dio povijesti, i još bitnije, bile su čuvari svijesti šire javnosti o Salonu.

■ SPOLIJE NA SOLINSKIM KUĆAMA, PARAĆI, web izvor

■ STANJE SALONITANSKOG PODRUČJA NA POČETKU 19. ST, I.L Garagnin, 1811., časopis Tusculum, br. 3

■ CRTEŽI ISKOPAVANJA S MJEŠTANIMA I PRONADJENI OSTACI, časopis Tusculum br. 2

Kad je Dalmacija na Bečkom kongresu 1815. godine pripojena Austriji, porastao je znatno interes za arheološke spomenike. Prva organizirana istraživanja Salone započinju osnivanjem Kabineta za Dalmaciju pri Carskom muzeju u Beču, gdje se, kao i u drugim europskim prijestolnicama, nastoji prikupiti reprezentativne antičke umjetnine. Pokrajinska vlada za Dalmaciju i Albaniju imenovala je Ivana Luku Garagnina generalnim nadzornikom za sve antičke spomenike i umjetničke predmete. Garagninova iskopavanja, započeta 1805. u Saloni u Grudinama, potom nastavljena na amfiteatru, jedna su od prvih u Europi i istovremena su onima u Rimu, Akvileji i drugim važnim antičkim gradovima. Crteži tada otkrivenih salonitanskih spomenika i natpisa ponuđeni su na izbor Carskom muzeju u Beču. Prikupljanje spomenika provodi se i otkupljivanjem ili poklanjanjem umjetnina iz privatnih zbirki. Premda je u fokusu Carskoga muzeja stvaranje zbirki antičkih umjetnina, i s tom svrhom su uspostavljeni prvi nadzori nad rimskih ruševinama i stihijskim raznošenjem spomenika, već prvi istraživači poput Garagnina nastoje upoznati salonitanske spomenike i sačuvati ih od uništavanja. Također su svjesni važnosti pristupa samim istraživanjima te Garagnin predlaže da se dovede stručnjaka iz Rima koji bi provizorno predavao arheologiju i povijest umjetnosti i na taj način stručno brinuo o iskopinama. Vojnu pomoć u ljudstvu, na koju je imao pravo, Garagnin nije koristio jer je smatrao da je ovakve radove bolje povjeriti mještanima, koji iskopavajući uočavaju i najmanje predmete. Garagnin je smatrao da povećanjem svijesti o važnosti lokaliteta među širim pukom koji živi na tom prostoru, često i na samim lokalitetima bitno doprinosi zaštiti spomenika od devastacije.

Prvi dokumentirani ciljano turistički posjet Saloni bio je onaj cara i kralja Franje Josipa I. u proljeće 1818. godine i tom prigodom insceniranom otkriću reljefa s prikazima Heraklovih podviga u špilji, danas unutar crkve sv. Kaja. Ne samo da je napravljen gipsani odljev za Carski muzej u Beču, nego je to pravi poticaj da se osnuje državni Arheološki muzej u Splitu 1820., a posebnim carskim dekretom se naređuje nastavak iskapanja Salone prema novim disciplinama te, kao novost, čuvanje i zaštita Dioklecijanove palače za što je zadužen posebni konzervator. To je najstariji muzej u Hrvatskoj i jugoistočnoj Europi, na čitavom prostoru od Ljubljane do Atene. Dalmacija je u doba pomicanja interesne sfere s dominantnoga Rima prema istoku Sredozemlja postala zemlja fascinacije i potencijala za značajna istraživačka otkrića.

■ GLAVA DJEVOJKE (PLAUTILE?), MRAMOR, 3 ST.

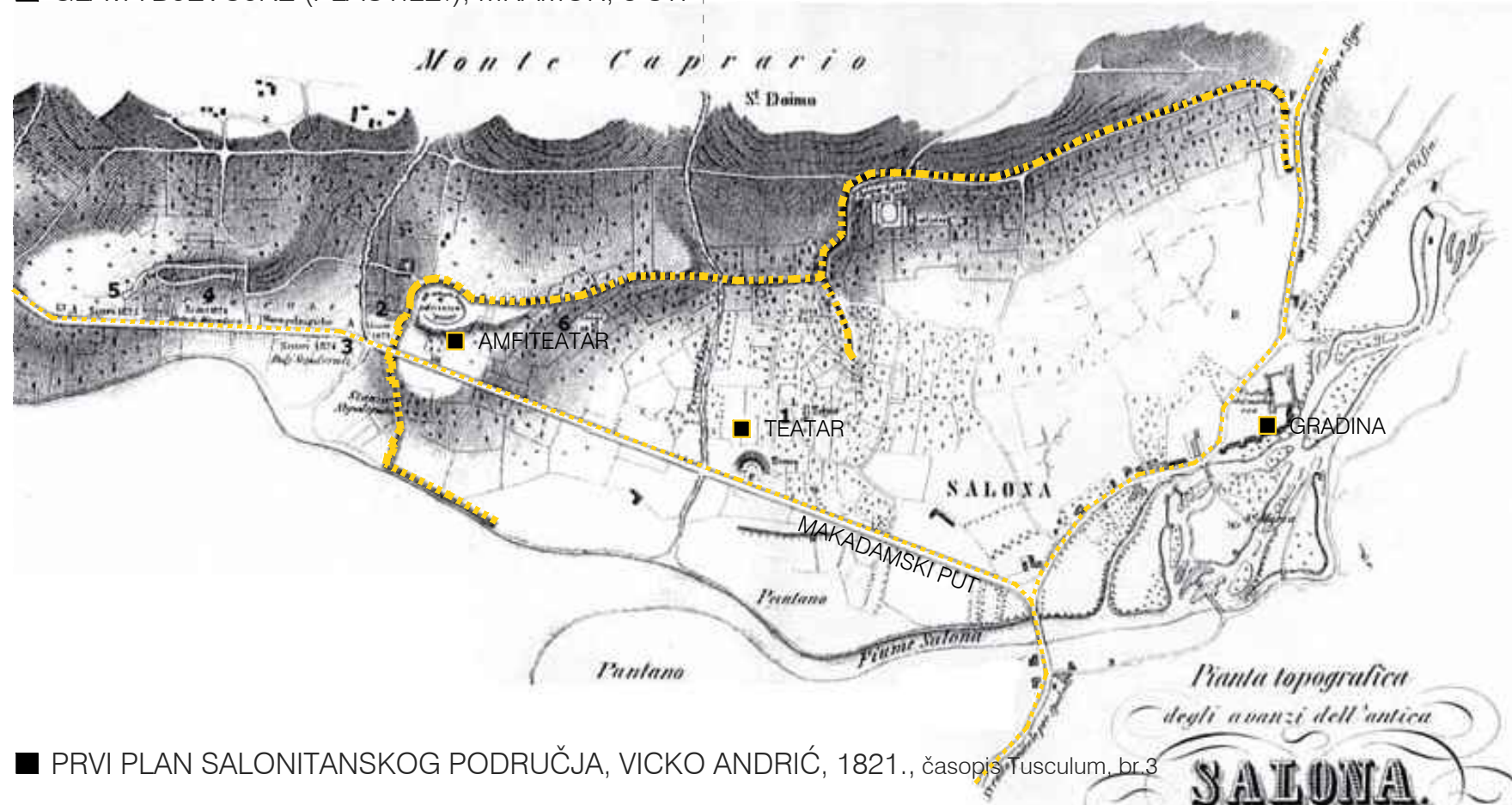
Jedan od prvih uvjetno govoreći vodiča kroz Salonu je dnevnik samog cara Franje Josipa u kojem on sistematizirano, i često popraćeno skicama, opisuje krajeve, ljude, običaje te naravno u okviru toga i ruševine stare Salone te artefakte razbacane naokolo. Car u svome putnom dnevniku krajolike opisuje topografski, a najviše se zanimao za kulturna pitanja.

Antikvari i entuzijasti stižu odasvud kako bi empirijski provjerili ono što prenose Konstantin Porfirogenet, Toma Arhidakon, Cirijak iz Ankone, Marko Marulić, Ivan Lucius Lučić, Daniele Farlati i drugi, a vodi ih strast za otkrivanjem neke strane, zaboravljene ili nepoznate zemlje. Za vodiča carskome posjetu ruševinama Salone i Dioklecijanovoj palači odabran je mladi arhitekt Vicko Andrić jer drugoga stručnjaka nije ni bilo u tadašnjem Splitu.

U ranom 19. stoljeću, prije uspostave Arheološkog muzeja u Splitu, većina pokretnina iz Salone (kao i ranije spomenuti natpisi koje je proučavao Marulić) nalazili su se u privatnim obiteljskim zbirkama učenih ljudi toga vremena, i upravo te zbirke, koje i u svom dnevniku opisuje sam car, predstavljaju začetak zbirke budućeg Arheološkog muzeja u Splitu.

'Onda smo ušli u kuću nekog Solitra. Ta se kuća nalazi u uličici što vodi do Piazza d'armi prema trgu stolne crkve, pa lijevo od te uličice. I ovaj ima zbirku medalja i starina kojima on trguje. Najljepše u njegovoj zbirci je glava neke žene od kamena. No njegova zbirka nije tako lijepa kao Lanzina..'

Glava o kojoj car govori najvjerojatnije je portret carice Plautile, poznata kao glava Solinjanke. U vrijeme careva posjeta još je postojala nadbiskupska zbirka natpisa, tj. Museum Spalatinum Archiepiscopale koji je 1750. utemeljio Pacifico Bizza, a nalazio se u nadbiskupskoj kući blizu stolne crkve. Dio te zbirke, u kojoj su i spomenici iz Marulićeva i Papalićeva posjeda još od 15. stoljeća, kasnije je prenesen u splitski Arheološki muzej, ali većina je nestala i samo je pet natpisa sačuvano do danas.

■ PRVI PLAN SALONITANSKOG PODRUČJA, VICKO ANDRIĆ, 1821., časopis Tusculum, br.3

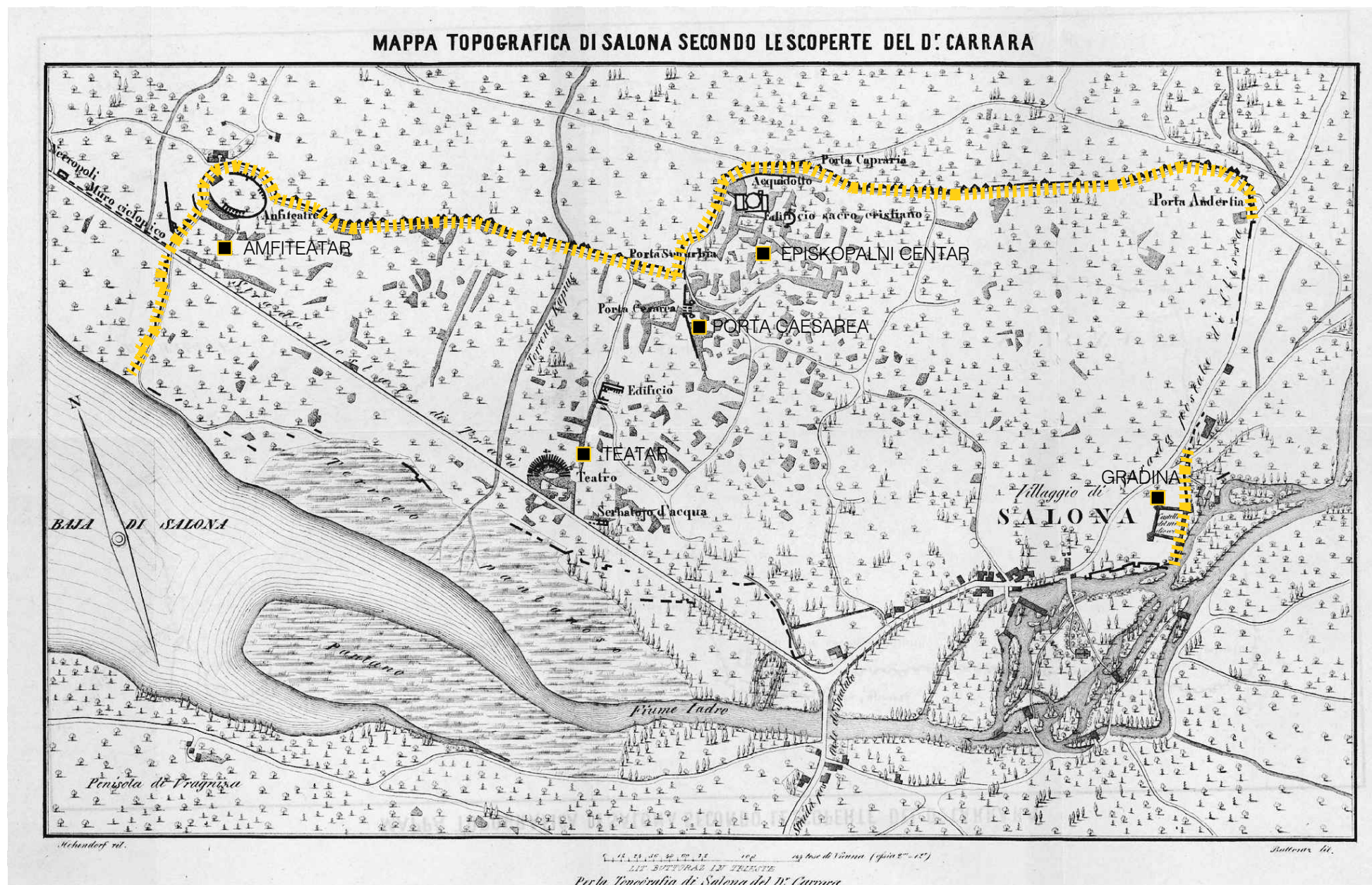
Carski dvor je tih godina počeo brojna iskopavanja i osnovao muzeje u Akvileji, Cividaleu, Puli i Carnuntumu. Beč se odlučio natjecati s drugim metropolama u prikupljanju antikviteta, tj. s podvizima lorda Elgina koji donosi skulpture s pročelja Partenona u London, Napoleonovim egiptolozima te njemačkim vladarskim kućama. Ali car Franjo I. nastoji u podanika stvoriti osjećaj važnosti lokalne baštine. U vremenu pljenidbe i otimanja te prebacivanja spomenika u dvoranske ambijente pri centrima moći, kako to radi Europa, on traži srednji put te ono reprezentativno prisvaja za Beč, a dio ostavlja lokalnim zbirkama.

Prvi snimak cijeloga područja Salone s vidljivim segmentima gradskih zidina, amfiteatra, teatra i termalne građevine u blizini teatra izradio je Vicko Andrić godine 1821. On je još za vrijeme studiranja na uglednoj Umjetničkoj akademiji u Rimu sudjelovao u istraživanju foruma, te je izabran za vodstvo caru Franji I. po Solinu i Splitu, a potom imenovan tehničkim direktorom iskopavanja u Saloni. 1821. godine se podiže i prva muzejska zgrada uz istočne bedeme Dioklecijanove palače.

■ PRVI SPLITSKI ARHEOLOŠKI MUZEJ, 1821. G PORED ISTOČNIH VRATA CAREVE PALAČE

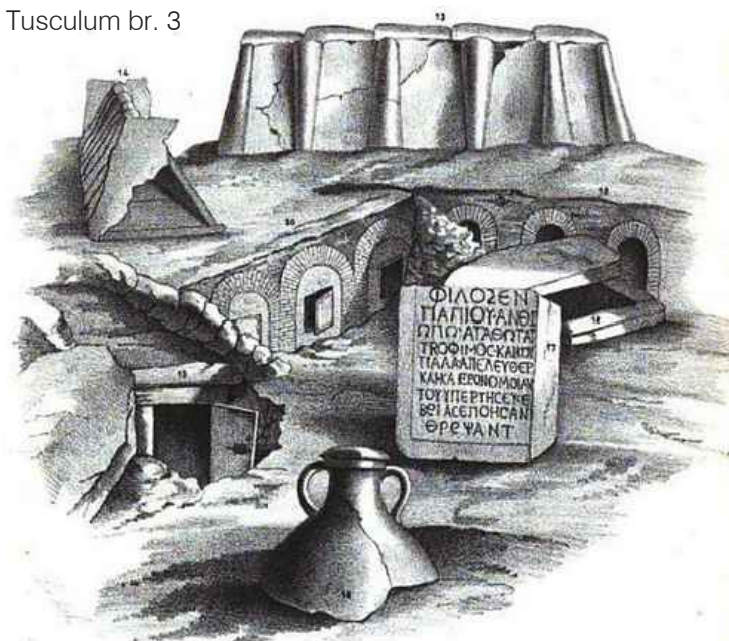
Prvi ravnatelj Arheološkog muzeja u Splitu, Carlo Lanza je iskopavao uglavnom zapadnu nekropolu, gdje su se očekivali brojni nalazi. On istražuje od 1821. do 1828., a glavni mu je cilj otkrivanje antičkih predmeta koji se mogu prenijeti i koje je vrijedno čuvati u Muzeju. Zbog toga se radovi uglavnom ograničavaju na one lokalitete gdje su se mogli pronaći kameni natpisi, keramika, uporabni predmeti ili nakit, primjerice zapadna salonitanska nekropola, poznata pod nazivom *in horto matadori*. Najranijem dijelu te nekropole pripadao je monumentalni mauzolej Lollija s mnogim kipovima ugledne rimske obitelji i arhitektonskim ukrasima same građevine poput dijelova kasetiranoga stropa, reljefnih frizova i kapitela. U neposrednoj blizini mauzoleja uočen je početak kiklopskoga zida, tzv. *murazza* koji je pratio cestu, tj. glavnu ulicu *Via principalis* izvan zapadnoga proširenja grada, i dalje prema zapadu sve do mjesta Blandišta (u Kaštel Sućurcu). U središtu grada 1820ih su iskopane luksuzno uređene terme s mozaičkim podovima i mramornim oplatama na zidovima, a tamo je pronađen i Apolonov torzo. Nažalost, otkriveni dio arhitekture, kako je konstatirao Vicko Andrić prilikom izrade dokumentacije, prilično je devastiran nestručnim iskopavanjima.

■ PLAN SALONITANSKOG PODRUČJA, FRANCESCO CARRARA, 1844., časopis Tusculum br. 3

■ TOPOGRAFIA E SCAVI DI SALONA, F. CARRARA, 1850, web izvor

- Naslovnica
- Ilustracija iskapanja kod salonitanskog foruma

Značajan zamah arheološka iskopavanja, a samim time i prezentacija Salone, nastaje imenovanjem Francesca Carrare 1842. godine na mjesto ravnatelja Arheološkog muzeja u Splitu. Carrara je postavio temelje znanstvenim i sistematiziranim arheološkim istraživanjima Salone definiravši prvi salonitansko područje te započevši otkrivanjem gradskih zidina čiji su segmenti samo djelomično bili vidljivi na terenu i ucrtani na do tada poznatim planovima grada. Na svjetlo dana u potpunosti je iznio sjevernu i zapadnu stranu bedema. Na jugu se bedem dijelom gubio pod morem, a dijelom prelazio preko močvara završavajući jugoistočnim kutom u rijeci. Nad istočnom dijelom bedema pružala se carska cesta te je samo sondažnim istraživanjima utvrdio glavni pravac. Na sjeveroistočnom uglu grada ostaci zidina dosegali su visinu preko 9 m, što je jedinstveno sačuvano, a nedavnim konzervatorskim zahvatima dijelom prezentirano i vidljivo danas.

Poslije kolekcionarske arheologije, Carrara je predstavnik suvremene znanosti te je s novom metodologijom napravio velik iskorak u otkrivanju Salone. Zanimao ga je grad u povijesnom i prostornom kontekstu, a ne samo prezentacija pokretnina koje je lako mogao prebaciti u Beč ili Split.

Carrara je smatrao nužnim definirati cjelokupni prostor Salone i odrediti njezin oblik. Nije bio poznat izgled grada jer ostaci vidljivi na površini nisu bili dovoljni da prati perimetar zidina. Carrara je pošao najispravnijim metodološkim putem; zidine su ga navodile na ostale sadržaje, a vrata u tim zidinama ukazala su na gradske ulice koje su išle do glavnih objekata. Carrara je prvi od istraživača Salone koji shvaća nužnost prezentacije grada *in situ*, da posjetitelj ne gleda samo kipove, i fragmente teksta u muzeju izdvojenom od lokaliteta već omogućava dodir s prošlošću, otkrivanje ulica kojima su ljudi nekada hodali, te osjetiti zgrade u prostoru i ambijentu u kojem su izgrađene.

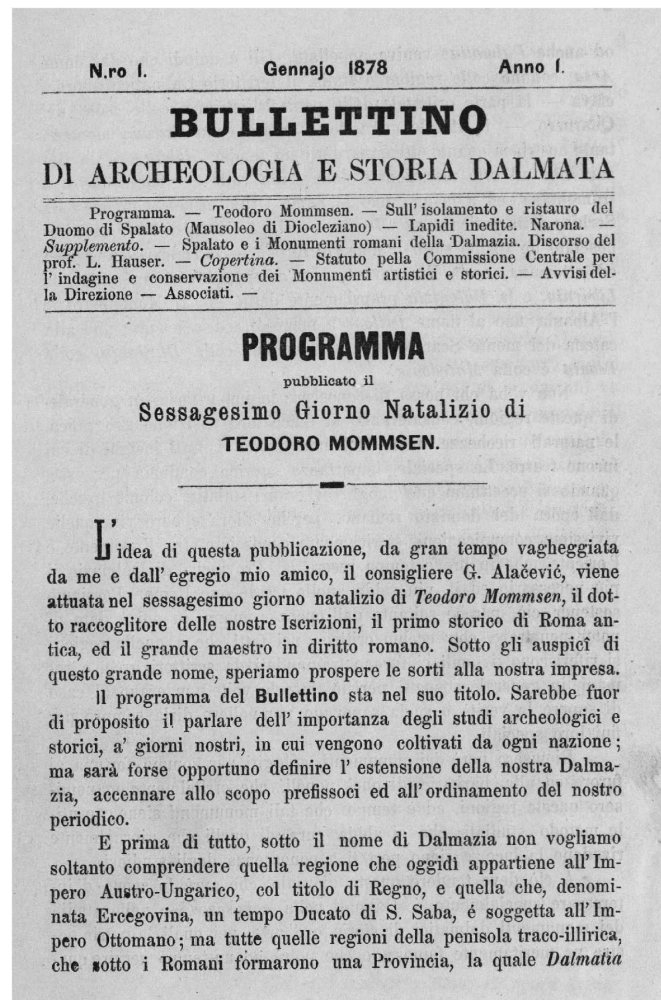
Na osnovu otkrivenih nalaza Carrara je dao izraditi plan koji je još uvijek polazište za poznavanje izgleda i veličine Salone, najvećega grada na istočnoj jadranskoj obali, za koji se često navodi citat Konstantina Porfirogeneta da je kao pola Konstantinopola. Istovremeno se posvetio istraživanju unutrašnjosti grada. Osim sklopa krstionice otkrio je mnoge važne građevine. Neke od njih će se kasnije u potpunosti iskopavati (teatar i amfiteatar), a neke će ostati samo dijelom poznate (sedam lukova u središtu južnoga dijela grada vidljivih na donjoj ilustraciji, termalna [?] građevina zapadno od *Porta Caesarea*, *Porta Andetria* s glavnom gradskom ulicom).

Važno je da Carrara je svoje istraživanje objavio, obavijestivši tako znanstvenu javnost o karakteru otkrivenih spomenika u svom djelu 'Topografia e scavi di Salona' iz 1850. Okružio se i valjanim suradnicima, među kojima je posebno agilan bio njegov crtač, zaslužni splitski liječnik dr. Frane Bratanić. Tijekom 1848. poduzeo je zaštitna iskopavanja oko 'sarkofaga' s reljefnim prikazima Heraklovih pothvata između potoka Slano i Blandište. U bečkom Carskom muzeju vidio je kopiju od gipsa što ga je ponukalo da taj lokalitet uredi za posjetitelje.

Velika je šteta što je Carrara 1853. godine prebačen u Veneciju gdje je i umro nakon godinu dana, jer je nakon njegova odlaska usporen znanstveni rad u Splitu, odnosno Saloni.

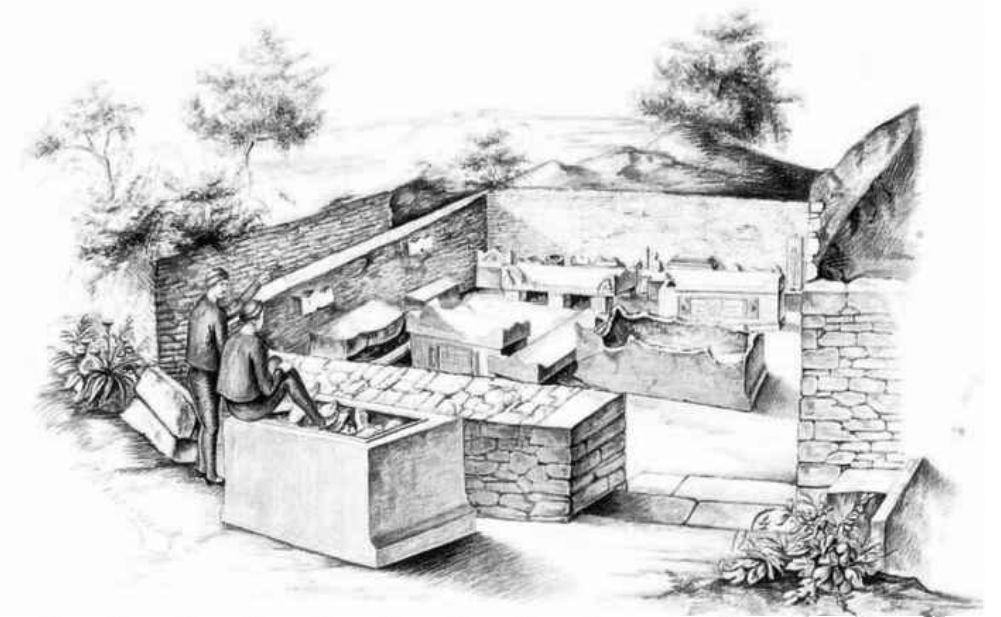
■ AUSTRIJSKE RAZGLEDNICE S MOTIVOM SALONE, 1870e, web izvor

■ NASLOVNICA PRVOG BROJA BULLETTINA, 1878. G, web izvor

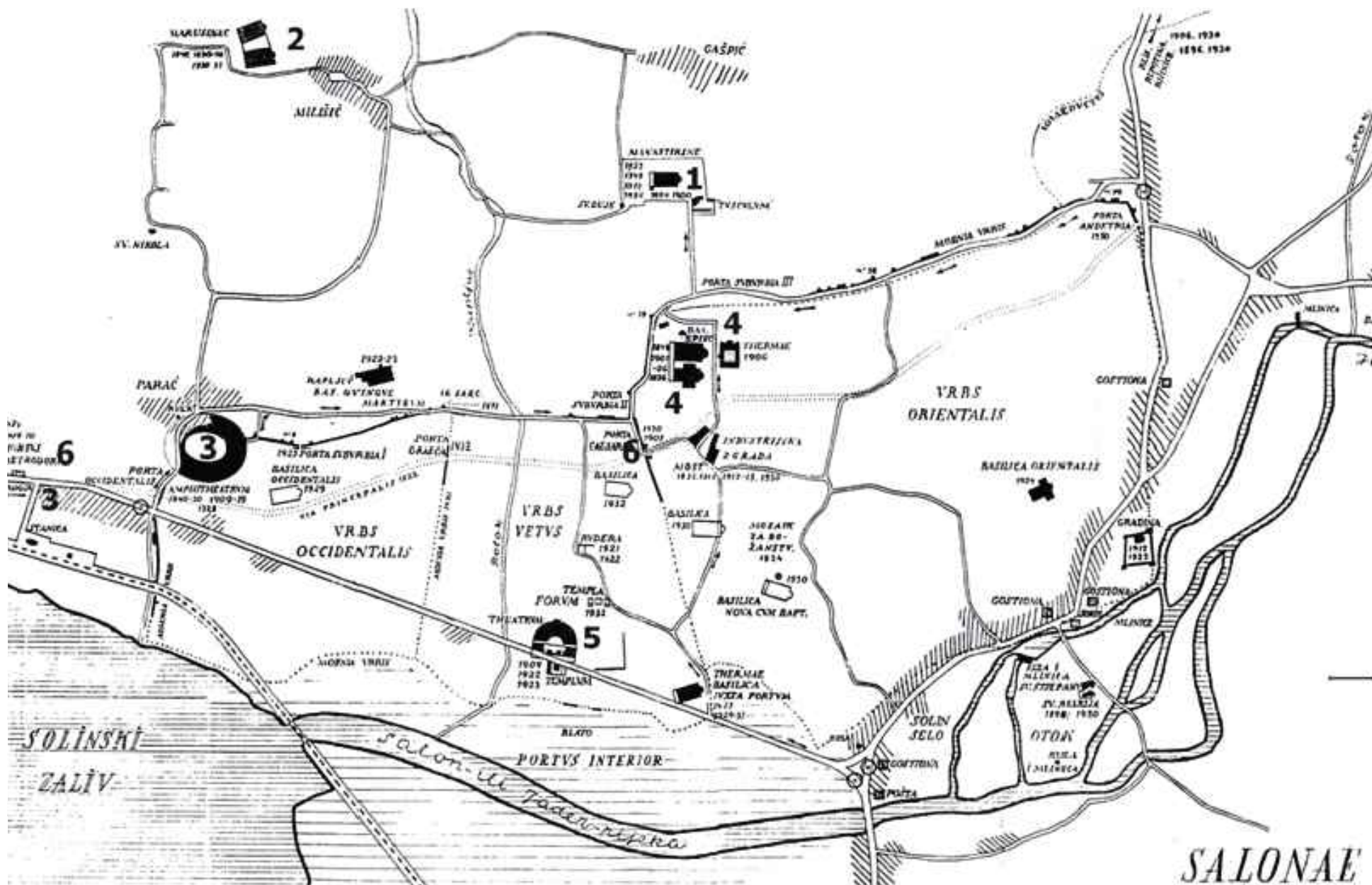
■ CHARLES YRIART, CRTEŽI ISTRAŽIVANJA SALONE, 1876., časopis Tusculum br. 6

1869. godine Austrija prva uvodi razglednice, kao oblik neformalne komunikacije na daljinu. To je neobično važno iz razloga što su te prve razglednice često bile oslikane ručno, gdje su slikari prenosili direktno na papir zatečeno stanje na terenu. Razvojem turizma, praksa slanja razglednica dolazi i u Dalmaciju kao jednu od pokrajina tadašnje Monarhije odakle se Dalmacija, a s njom i informacija o povijesnoj baštini, prenosi brzo do svih krajeva tadašnjeg carstva, a vjerojatno i šire. To je nemjerljiv doprinos prezentaciji Salone širokim masama.

Carrarin nasljednik Mihovil Glavinić nastavlja iskopavanja na Manastirinama što je zabilježeno na crtežu francuskoga publicista Yriarta iz godine 1876. Glavinić spominje i probleme vlasništva nad zemljom u Manastirinama (nekropola van sjevernih bedema Salone). Tako piše o vlasniku koji da bi spriječio arheologe da započmu istraživanje na njegovoj zemlji uništava vrijedne spomenike na njoj, na području gdje su pronađeni sarkofazi Dobroga pastira (uništen) te Hipolita i Fedre. No naknadno je zemljište uzeto u najam te je Glavinić počeo iskopavati ranokršćansku baziliku. Glavinić je poslao francuskom filologu Mommsenu otisak toga natpisa, a Mommsen ga je razriješio i objavio u časopisu Ephemeris epigraphica čime su iskopavanja u Salonu objavljena širem europskom znanstvenom krugu.

Kratak opis iskopavanja objavljen je u upravo pokrenutom muzejskom časopisu 'Bullettino di archeologia e storia dalmata.' Glavinić je pokrenuo časopis sa suradnikom Josipom Alačevićem što je značilo prekretnicu u objavljivanju arheoloških istraživanja Salone. U muzejskom časopisu će se od 1878. donositi svi relevantni podaci i brojne studije posvećene salonitanskim spomenicima iz pera samih istraživača ili raznih stručnjaka, a to je neosporno pridonosilo upoznavanju glavnoga antičkog grada na istočnoj jadranskoj obali. Tako se opisuju iskopavanja na Manastirinama, rasprave o kiklopskim zidinama tzv. *murazzo*, opisi grčko-ilirskih novčića iz Muzeja. Prije nastanka spomenutog časopisa, ravnatelj splitskog muzeja, ali i ostali istraživači svoje su radove objavljivali u raznim novinama, školskim programima i časopisima iz Rima, Beča ali i Praga.

■ PLAN SALONITANSKOG PODRUČJA, ISTRAŽIVANJA KOJA JE PROVEO DON. FRANE BULIĆ OD 1884., časopis Tusculm br. 4

■ TUSCULUM, IZGRADJEN 1894. GOD, web izvor

■ ODRINA TUSCULUMA, web izvor

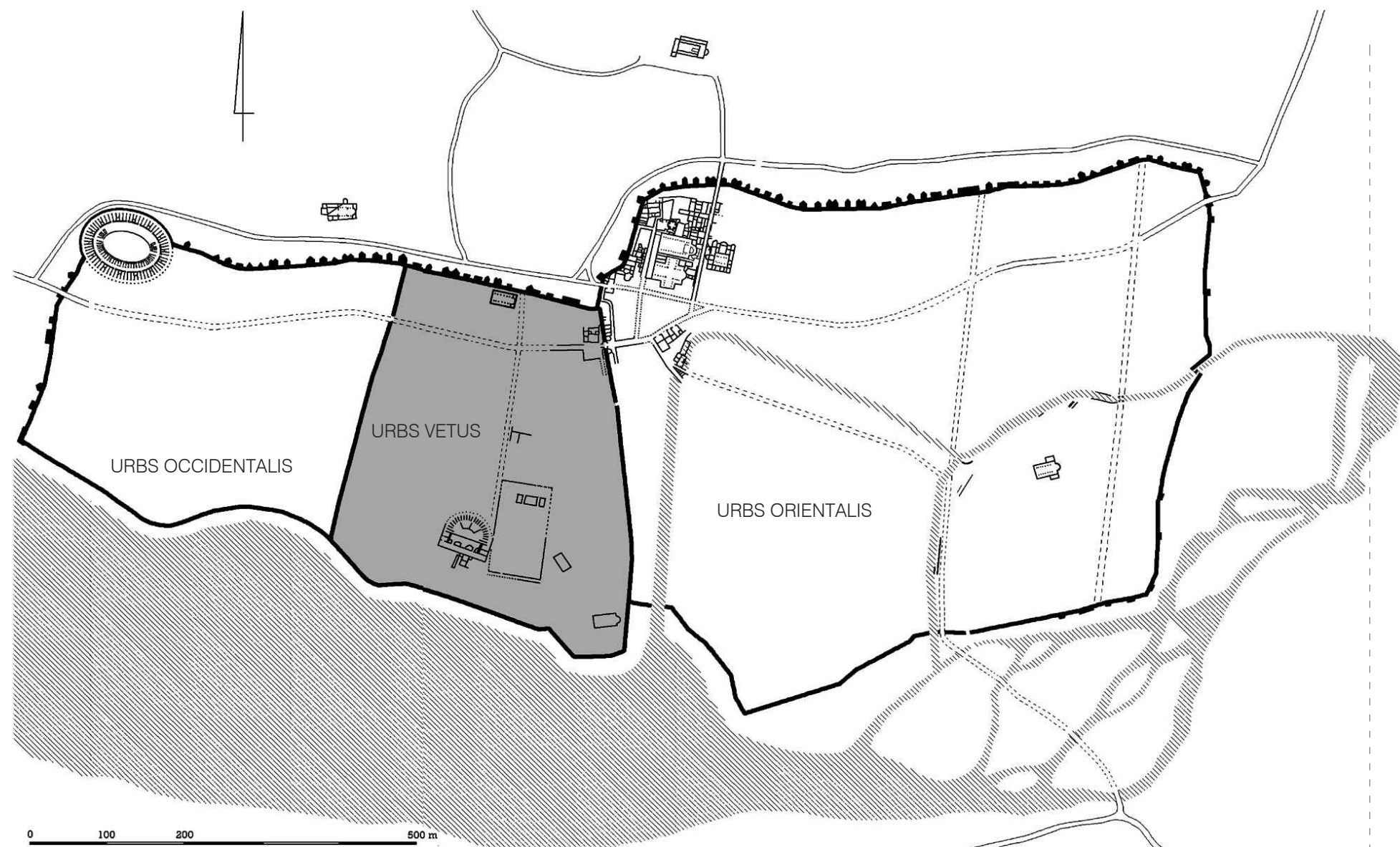

■ TUSCULUM; DETALJ ULAZNIH VRATA, web izvor

Nova era u arheologiji u Dalmaciji, a posebno u Saloni, nastupila je imenovanjem Vranjićanina Frane Bulića 1884. godine za ravnatelja Arheološkog muzeja u Splitu. On je nastavio rad na Manastirinama i praktički ga dovršio do 1890. godine. Prilikom posjeta Rimu don Frane Bulić otkriva ranokršćansku arheologiju i otada se potpuno posvećuje istraživanjima ranokršćanskih lokaliteta u Saloni. Zanimljivo je da je među prvima poticao upravo turizam kao novu gospodarsku granu i pozivao ljude u Salonu, kojima je služio i kao turistički vodič.

Kada završava svoj zadnji rukopis 1931., istraženo je 100.000 m² salonitanskoga zemljišta u državnom vlasništvu pod nadzorom Muzeja sa stalnim čuvarom u Tusculumu. Bulić je tu građevinu na Manastirinama podigao za istraživače i za priručnu biblioteku. Na vanjskim zidovima su ugrađeni ulomci iz Salone i staroga zvonika splitske prvostolnice. Ispred samog Tusculuma Bulić je dao izgraditi vrt s odriinom izgrađenom od stupova i kapitela nađenih na lokalitetu ili donesenih sa zvonika splitske katedrale, koja je u dnu završavala sa stolom i stolicama za odmor posjetitelja i istraživača s pogledom na Salonu.

Manastirine su za posjetitelja salonitanskih starina najvredniji i najzorniji, pa i najbolje uređeni, istraženi i održavani kompleks. Tusculum, kao prvi prezentacijski info centar Salone, Frane Bulić je dao sagraditi u povodu Prvoga kongresa za starokršćansku arheologiju koji je održan 1894. godine u Solinu i Splitu. Održan je taj kongres u nazočnosti i uz sudjelovanje tada najuglednijih svjetskih znanstvenika koji su proučavali starokršćansko razdoblje. Zgrada je trebala poslužiti kao sjedište arheološkim ekipama koje u Solinu istražuju, te kao mjesto za rekreativne i znanstvene susrete. Ime 'Tusculum' Bulić je dao toj zgradi, oponašajući upravo zbog posljednjeg navedenoga, glasovitoga Cicerona, točnije ime njegovog ljetnikovca u Tusculumu pokraj Rima. Zgrada je sagrađena je u duhu onoga doba, pa je u nju ugrađen velik broj različitih fragmenata (spolije), a u vrtu napravljena česma od fragmenata nekadašnjeg zvonika splitske romaničke katedrale.

■ URBANISTIČKI RAZVOJ SALONE / URBS VETUS PREMA EJNARU DYGGVEU, 1932. izvor: Dyggve: Istraživanja u Saloni II.

■ OBNOVLJENA RADNA SOBA U TUSCULUMU

■ SOLINSKA ZAIBILAZNICA U VRIJEME IZGRADNJE, časopis Arhitektura 1977.

Prostorija u prizemlju (prijemna soba za posjetitelje) prigodom obilježavanja 50. godišnjice Bulićeve smrti, godine 1984., adaptirana u spomen-sobu, a 2008. godine vraćen joj je izvorni izgled. Izvedene su replike oslika i obnovljen je kameni namještaj. Na zidovima su izložene fotografije i ilustracije u izvornim okvirima, koje su krasile zidove još u Bulićevo vrijeme. Postavljena je vitrina u kojoj su izloženi njegovi rukopisi, tiskane knjige i osobni predmeti. Iznad vitrine na zidu su postavljene fotografije vezane uz Bulićev rad u Saloni.

Tusculum danas uglavnom služi svrsi za koju ga je Bulić bio sagradio: u njegovu je prizemlju mala memorijalna zbirka koja podsjeća na uglednoga arheologa i na njegovo doba, te ukratko prezentira povijest Salone i do sada nađene nalaze, a na katu su sobe u kojima borave i rade stručnjaci arheoloških ekipa koji obrađuju i istražuju solinske spomenike. Ipak, na prvi pogled je vidljivo da je zgrada Tusculuma premala da udomi zbirku nađenu na tako velikom lokalitetu kao što je Salona.

U Tusculumu je jedno vrijeme boravio danski arhitekt Ejnar Dyggve koji je aktivno istraživao Salonu između 1927. i 1932. godine. Bitno za prezentaciju Salone je bila njegova priprema publikacije 'Recherches a Salone' za širu europsku javnost. On je prvi proveo i sondiranje na forumu koji do tad nije bio poznat te je dao plan širenja grada od centralnog 'urbs vetusa' na okolne suburbije. Nažalost, Dyggveova iskopavanja su bila potaknuta isključivo znanstvenim motivima i bez većih financijskih sredstava pa se i ono što je bilo otkopano brzo zatrpavalo, a najčešće se nije ni iskapalo, nego se samo sondiralo, kao što je i slučaj s forumom. To predstavlja veliku prepreku za prezentaciju Salone, kada se nešto tako materijalno, kao što je cijeli grad u ovom slučaju, isključivo opisno navodi u različitim znanstvenim časopisima, ili muzejima bez mogućnosti izravnog uvida za širu javnost.

Nakon Dyggvea nekih novih, sveobuhvatnih pothvata nije ni bilo, posebno nakon Drugog svjetskog rata kada se uglavnom izvode i dalje sondažna ispitivanja koja često nisu ni bila objavljivana, a rad arheologa se uglavnom svodio na konzervaciju već otkrivenih lokaliteta (amfiteatra, teatra, episkopalnog centra i sl.) To je, kao i u Dyggveovom slučaju ranije, veliki problem za prezentaciju tako velikog i kompaktnog lokaliteta, s naglaskom na kompaktno. U svijesti nestručne, znači šire javnosti, Salona nije grad kao urbana cjelina. Ona predstavlja niz odvojeno prezentiranih građevina između kojih se protežu polja, ili još gore neobrađeno šipražje od kojeg nema nikakve koristi. Tako fragmentirano prezentirana, lako se može nagrizati okolnom divljom gradnjom i infrastrukturom.

Primjerice, jedna od najvećih žrtava te iste fragmentacije koja je popustila pod novom gradnjom je i slučaj splitske zaobilaznice 1987. godine koja je praktički presjekla južne dijelove starog grada, prešla preko hrama južno od teatra (okružujući i sam teatar kao jednu od najmonumentalnijih građevina grada koja svjedoči o veličini i važnosti Salone). Od spomenutog hrama danas imamo samo skice pretpostavljenog izgleda. Ono što se moglo prezentirati i u krajnju liniju pomoći u slaganju urbane cjeline Salone u pogledu šire javnosti, a otkriveno je za vrijeme izgradnje prometnice su ostaci terma, ostaci zapadnih gradskih vrata, bogati nalazi u vidu sarkofaga i ostalih pokretnina zapadne nekropole tzv. 'in horto Metrodori' koja se protezala duž ceste koja je od Salone kretala prema Traguriumu današnjem Trogiru).

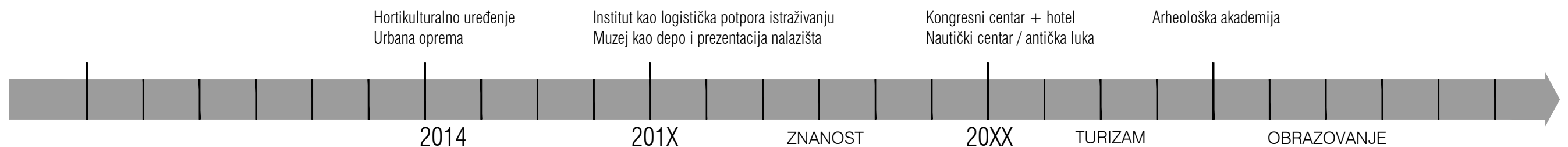

ŽELJEZNICA

JADRANSKA MAGISTRALA

CESTA ST- KLIS

■ KRONOLOGIJA RAZVOJA PROJEKTA ARH. PARKA SALONA

Arheološki park Salona projekt je reintegracije Salone u prostor Solina te prezentacije arheološkog nalazišta, široj i stručnoj javnosti. Projekt je kompleksan te ga je moguće sagledavati iz različitih gledišta; u prvom redu prostorno – kako afirmirati prostor od 50 ha pomoću arhitekture i urbanizma. Projekt te veličine, okružen modernim Solinom uz svoju prostornu ima i sociološki ali i ekonomski aspekt, te bi u potpunosti trebao zaživjeti 2020. godine.

Intervencije u kulturu pridonose zapošljavanju, lokalnom i regionalnom BDP-u, proizvodnji, uslugama, inovacijama, socijalnoj integraciji, imidžu, osjećaju pripadnosti, pa i ponosa. Brendiranje Berlina kao svjetskog kreativnog grada realizirano je pomoću 1,2 milijarde eura Europske unije. U četvrt Temple Bar u Dublinu uloženo je 255 milijuna eura, a obnovljena kulturna baština privlači turiste, građane i tvrtke.

Za Arheološki park Salona, predviđeno je ulaganje od 20- 30 milijuna eura, od kojih bi se 85 % moglo dobiti iz strukturalnih fondova Europske unije.

PROSTORNI ASPEKT / DPU ARHEOLOŠKOG PARKA SALONA

Za početak planira se prostorno i hortikulturalno uređenje lokaliteta i izgradnja nove muzejske zgrade na samom nalazištu. Zatim međunarodna arheološka akademija, prva takve vrste u regiji, na kojoj bi se održavali postdiplomski studiji, kao i međunarodni kampovi arheologije. Sastavni dio akademije i muzeja bit će radionice i laboratoriji, u smislu sveobuhvatnog instituta, a u planu je i centar podvodne arheologije, kongresni centar, hotel i kuća za smještaj stručnjaka i predavača. Najveći dio investicije je Salonitanska luka i marina, povijesni ulaz u grad, gdje će se izgraditi centar nautičkog turizma.

Kako je ipak riječ o reintegraciji ovog prostora u okolni grad, planiraju se tri ulaza u sam park.

1. ulaz bi trebao bit na samom istoku, gdje Salonu od Solina dijeli cesta Split - Klis. To bi trebao biti ulaz za građane koji u Saloni prvenstveno vide mjesto relaksacije u pogledu parka i zelenila.
2. ulaz bi bio na sjeveru, pokraj Manastirina, gdje i danas postoji parking, te bi bio namjenjen posjetiteljima van Solina koji Salonu posjećuju automobilom.
3. ulaz za razliku od gore navedena dva, trenutno ne postoji, a zamišljen je pokraj amfiteatra te bi bio namjenjen turistima koji u Salonu dolaze iz Splita ili Trogira organiziranim rutama i to morskim ili željezničkim putom. Planira se izgraditi željeznička stanica koja bi turiste iz centra Slita dovozila direktnodo ulaza u arheološki park za nekoliko minuta, te obnova stare antičke luke.

■ SARKOFAZI OTKRIVENI 2013. NA MANASTIRINAMA

■ MIKROSITUACIJA _ KONTAKT GRADEVINE S GRADOM

■ MAKROSITUACIJA _ KONTAKT GRADA S GRADOM

Neprekinuti slijed liječnika, gimnazijskih profesora, svećenika i pravnika na čelu Arheološkoga muzeja u Splitu tijekom 19. stoljeća otkriva trnoviti put arheoloških istraživanja Salone. Usamljeni istraživači u institucijama bez osnovnih radnih uvjeta i neophodnoga kadra, osobito osposobljenih dokumentarista, uspostavili su temelje arheološke znanosti kroz prve zakone o zaštiti spomenika i se prihvatili istraživanja cijelog antičkoga grada, jednoga od najsloženijih arheoloških zadataka. U skladu s mogućnostima i metodama tadašnjega vremena uspjeli su u potpunosti otkriti perimetar gradskih zidina, spoznati veličinu i povijesni okvir grada. Urbano tkivo Salone, kao i svakoga većeg antičkog grada, osobito središta rimskih provincija, teško da su mogli biti integralno iskopani. Stoga su se istraživači u 19. stoljeću usmjerili prema pojedinačnim spomenicima poput teatra ili amfiteatra započevši istraživanja razotkrivanjem njihovih obrisa i dostupnih segmenata te na pojedina gradska područja poput episkopalnoga kompleksa ili cemeterijalnih bazilika izvan grada.

Nemale poteškoće pratile su te prve arheološke korake; primjerice, bezbrojna preseljenja spomenika u različite muzejske prostore bila su pogubna ponajprije zbog nestanka dragocjenih podataka o okolnostima njihova nalaza, a prikupljene knjige su često bile ugrožene vlagom u neadekvatnim radnim prostorima. Sam muzej u početku je bio zapravo samo skladište nakupljene građe bez osnovnog rasporeda koji bi jasno i na adekvatan način prezentirao široj javnosti povijest, ne samo Salone, nego i ostalih lokaliteta ovog djela Jadrana.

Međutim, učestalo birokratsko nerazumijevanje lokalno zatvorene sredine nije umanjivalo entuzijazam prvih salonitanskih istraživača. To najbolje ilustrira pokretanje muzejskog časopisa 'Bullettino di archeologia e storia dalmata' u kojem su svjetlo dana ugledali izvještaji istraživanja Salone i studije brojnih stručnjaka o nezaobilaznim i svjetski poznatim salonitanskim spomenicima. Istraživanja provedena u 19. stoljeću, kada se po prvi put na terenu razgrtalo hrpe urušenoga kamena iz kojih su izvirale velebnе antičke građevine, brojni arhitektonski ulomci, mramorne skulpture, natpisi i sitni predmeti svakodnevnoga života, predstavljaju značajan segment salonitanske povijesti. Stoga je neophodno izraditi bazu podataka u koju će biti uključeni do sada otkriveni i zabilježeni spomenici iz raznih muzejskih i dostupnih privatnih zbirki te umjetnine koje su samo navedene u arhivskim dokumentima. Na taj će se način upotpuniti topografsko-povijesna slika o Saloni, glavnom gradu rimske provincije Dalmacije.

■ ZAKLON ZA RIMSKE RUŠEVINE_ CHUR: PETER ZUMTHOR

MUZEJ 'IN SITU' !

- zatečena lokacija s rimskim ruševinama nalazi se na obodu švicarskog grada Chura
- arhitekt postavlja zgradu kao kapu nad ruševinama, pri tom štiteći ruševine od atmosferilija, a ujedno ih integrira u grad koji ih okružuje.
- stvara priču zaštićenu od vanjskog svijeta gdje posjetitelj ulazi markiranim, od poda odignutim ulazima te se muzejem kreće ovješenoj pasareli, odignutom od ruševina.
- odabrana konstrukcija je lagana čelična stupičasta konstrukcija obložena tanko rezanim drvenim gredicama koje unutar muzeja propuštaju difuzno svjetlo.
- na tom kompaktnom objektu, kako obradom tako i volumenom, ipak se ističu tri svjetlarnika koji propuštaju čistu svjetlost u unutrašnjost zgrade i označavaju mjesta odmora i zaustavljanja.
- pročeljem okrenutim prema ulici dominiraju dva predimenz. otvora u ulozu izloga, koja pozivaju prolaznike u muzej.

PROČELJE S ULAZOM

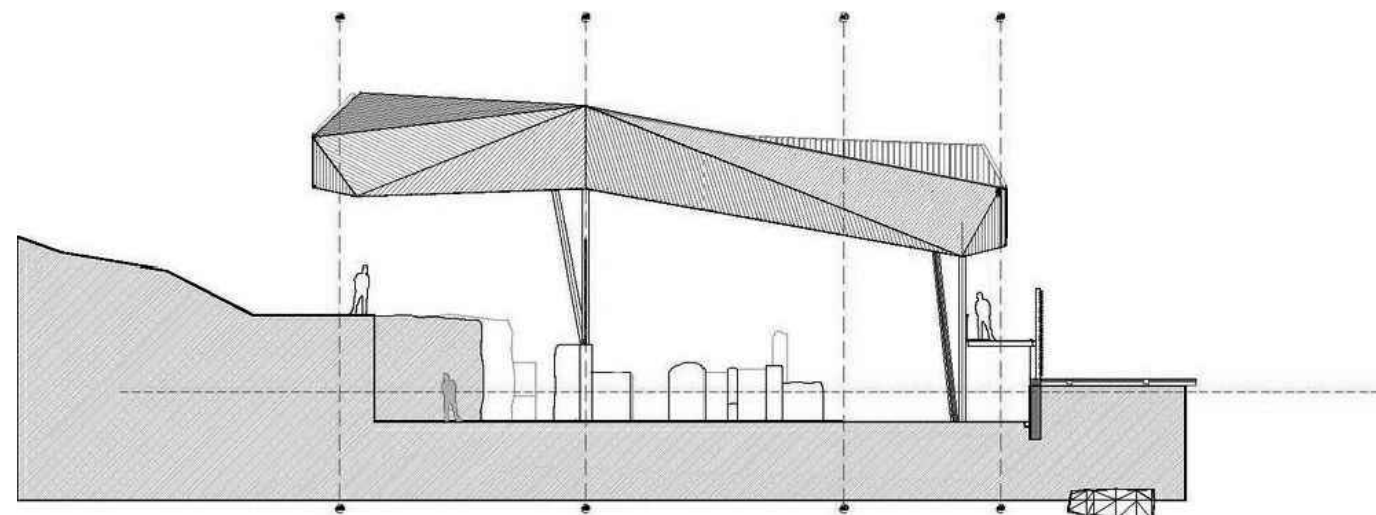
INTERIJER

■ ZAKLON ZA RIMSKE RUŠEVINE_ CARTGENA: Aman- Canovas- Mauri

MUZEJ KAO PRIJELAZ GRADA U PARK / MARKER U PROSTORU

- zatečena lokacija s rimskim ruševinama nalazi se na prijelazu gradskog centra na park
- muzej je prijelazni element između izgrađenog i neizgrađenog djela grada
- Cartagena je antički grad koji u svojoj arhitekturi ima slojeve od rimskog vremena preko stilova srednjeg i novog vijeka, pa sve do moderne arhitekture
- novi muzej treba biti marker u prostoru, istovremeno se prilagođavajući neposrednoj okolini, parku i gradu.
- muzej u Cartageni nije klasična zgrada, on je samo nadstrešnice koja pretvara prostor rimskih termi i foruma, u novi, moderni trg; ona reanimira zatečeni dio grada
- materijal na fasadi je prozračni leksan koji se svojom lakoćom ne nameće antičkim ostacima

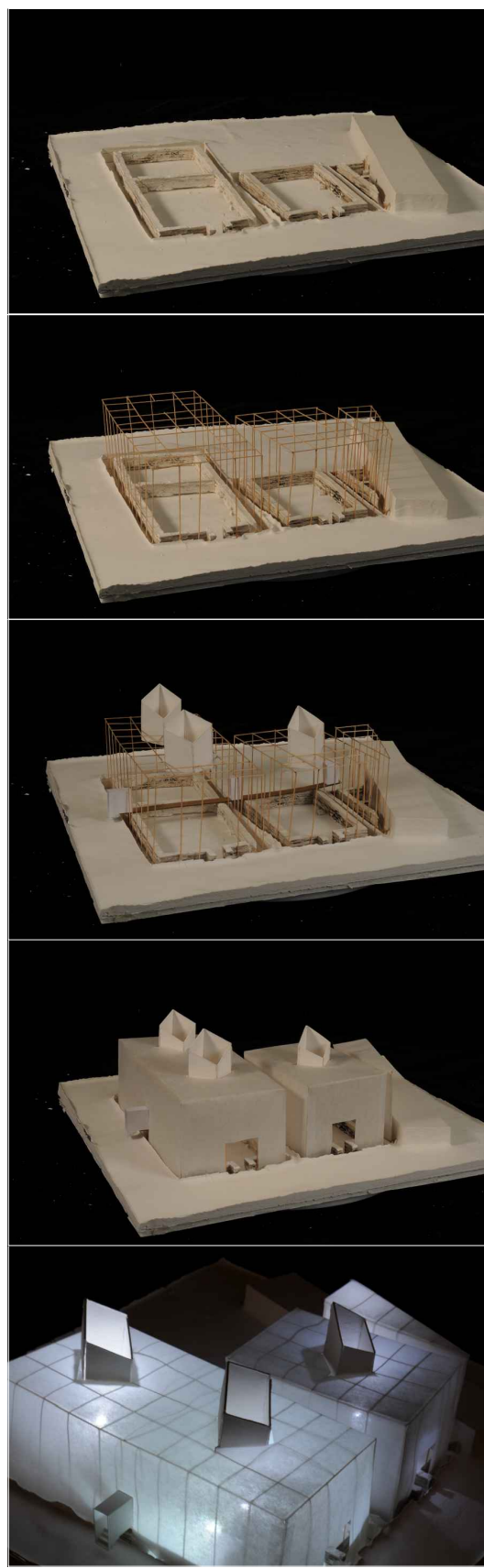

KONTAKT PARKA I GRADA - MUZEJ

* Fotografije preuzete s internet stranice 'archdaily.com'

PROCES RAZVOJA ARHITEKTONSKE IDEJE

SALONA INTERROTTA

_ urbanističko- arhitektonski projekt

doc. Iva Letilović, dia

DIPLOMSKI RAD : Salona *interrotta*

2013. / 2014.

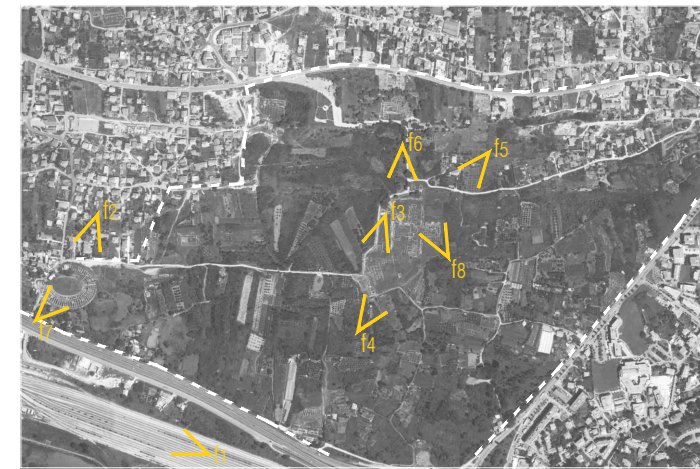

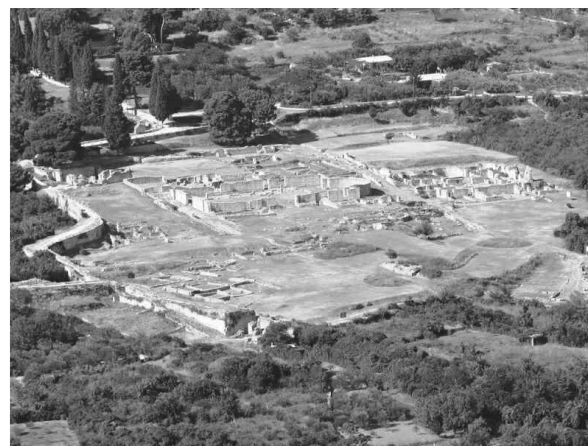
foto_1

foto_2

foto_3

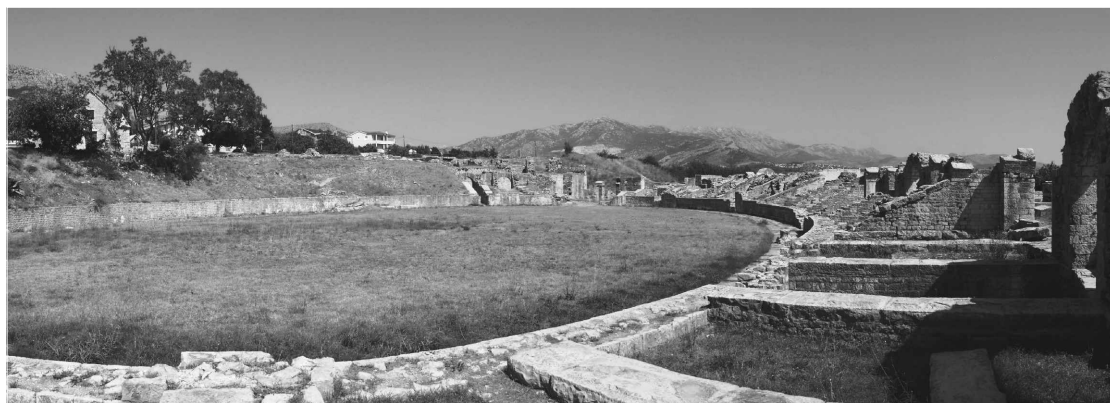
foto_4

foto_5

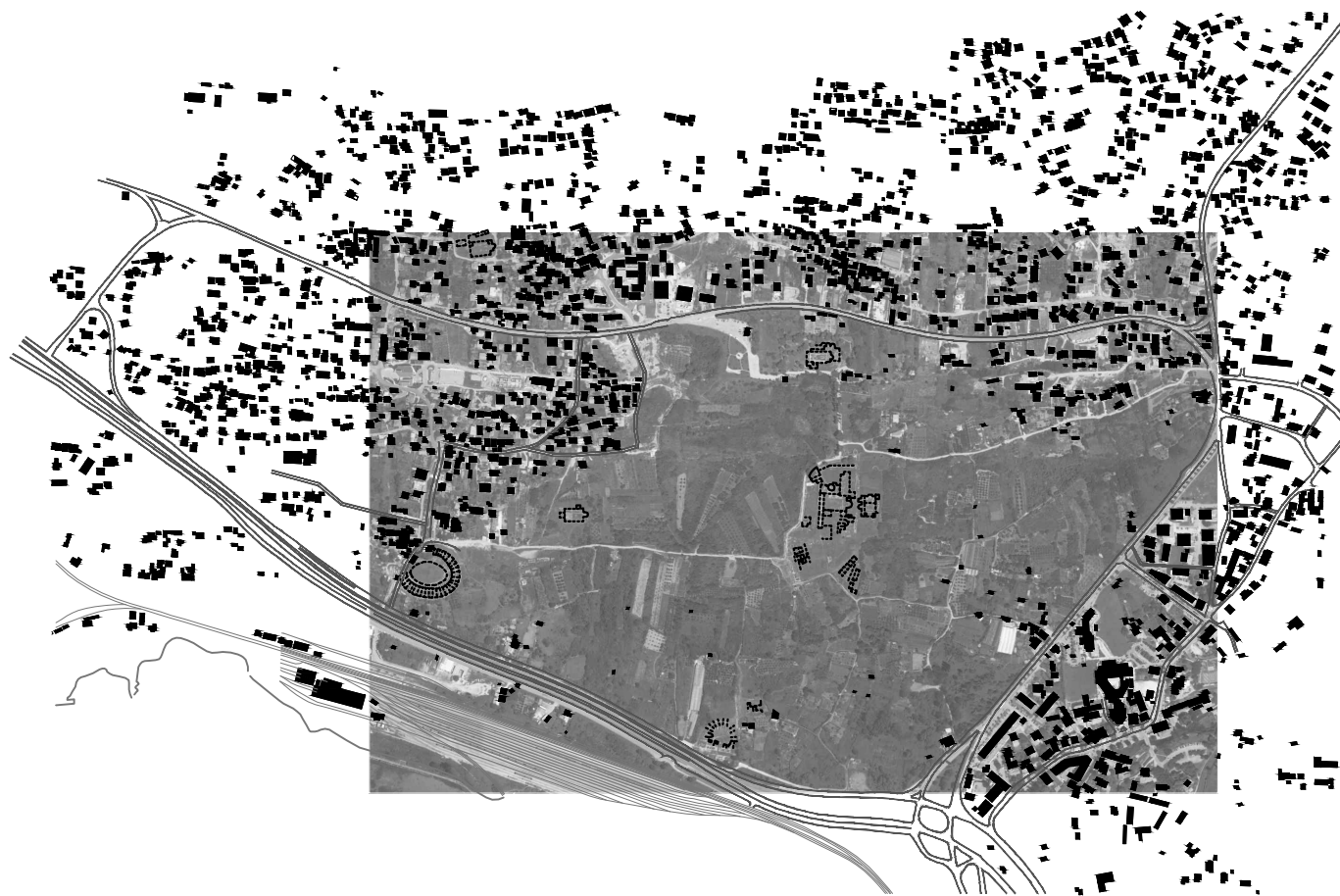
foto_6

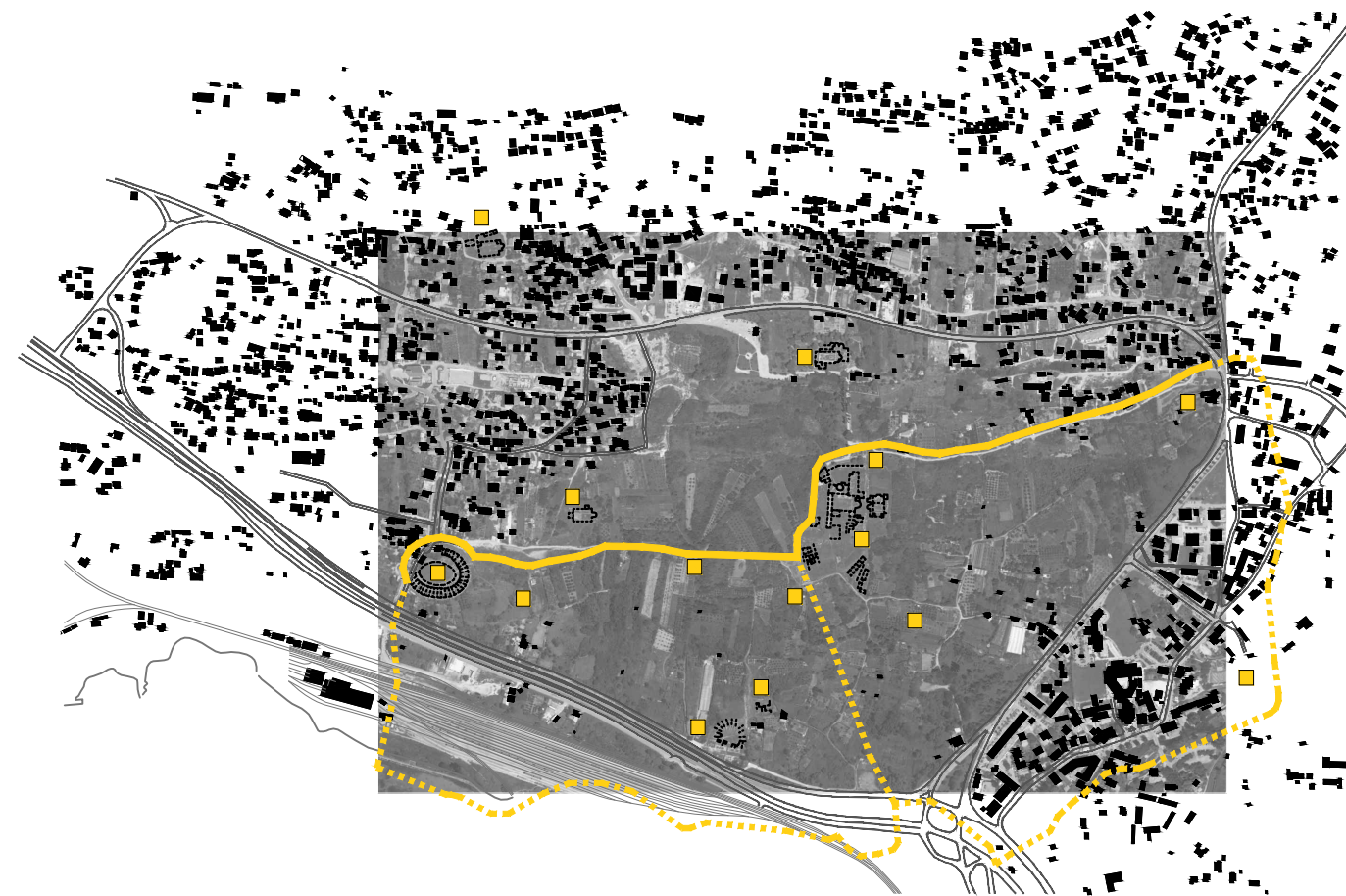
foto_7

foto_8

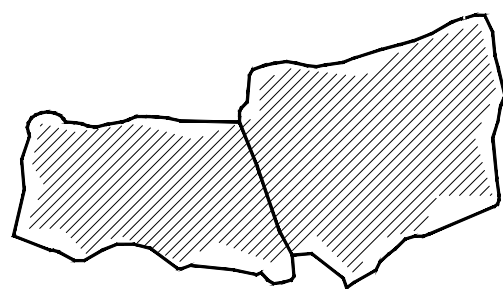

MAPA 1_ današnja Salona u modernom Solinu
 _ rez u urbanom tkivu - centralni park Solina !
 _ prostor omeđen čvrstim infrastrukturnim okvirom prema jugu i istoku (čvrsta granica !)
 _ nagrivanje 'divljom gradnjom' obiteljskih kuća na sjeveru i sjeverozapadu (nejasna granica Salone i Solina!)
 _ potrebna tampon zona koja bi fiksirala gradnju (moguće javni sadržaji koje bi koristila i Salona i Solin)

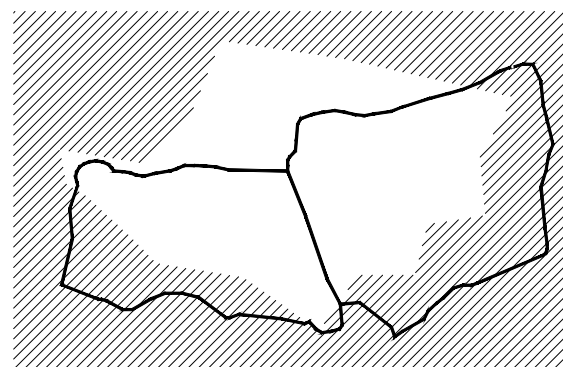

MAPA 2_ antička Salona u mjerilu Solina
 _ jugoistočni dijelovi Salone su prekriveni infrastrukturom i modernim gradom
 _ sačuvan sjeverni bedem (puna linija)
 _ direktan kontakt antike i 21. stoljeća (prostorno i vremenski !)

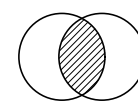
■ najvažniji lokaliteti

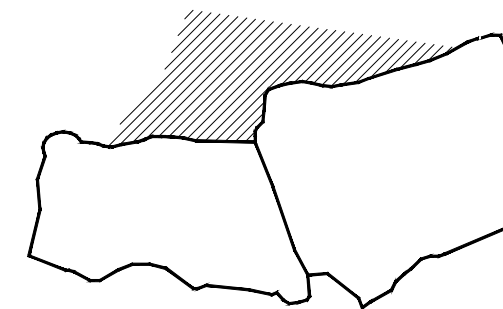
Izgrađenost 5. stoljeću

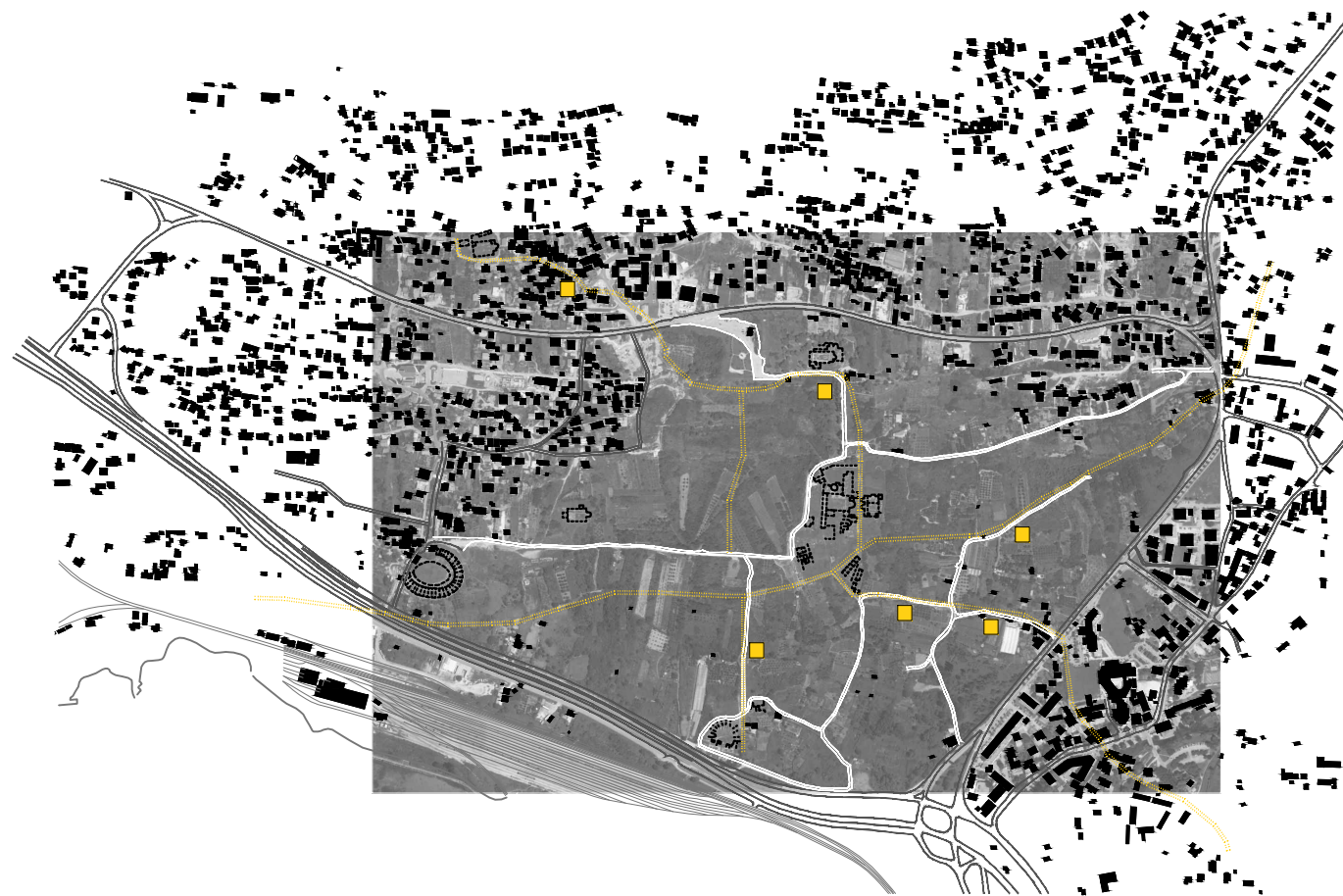
Izgrađenost 21. stoljeću

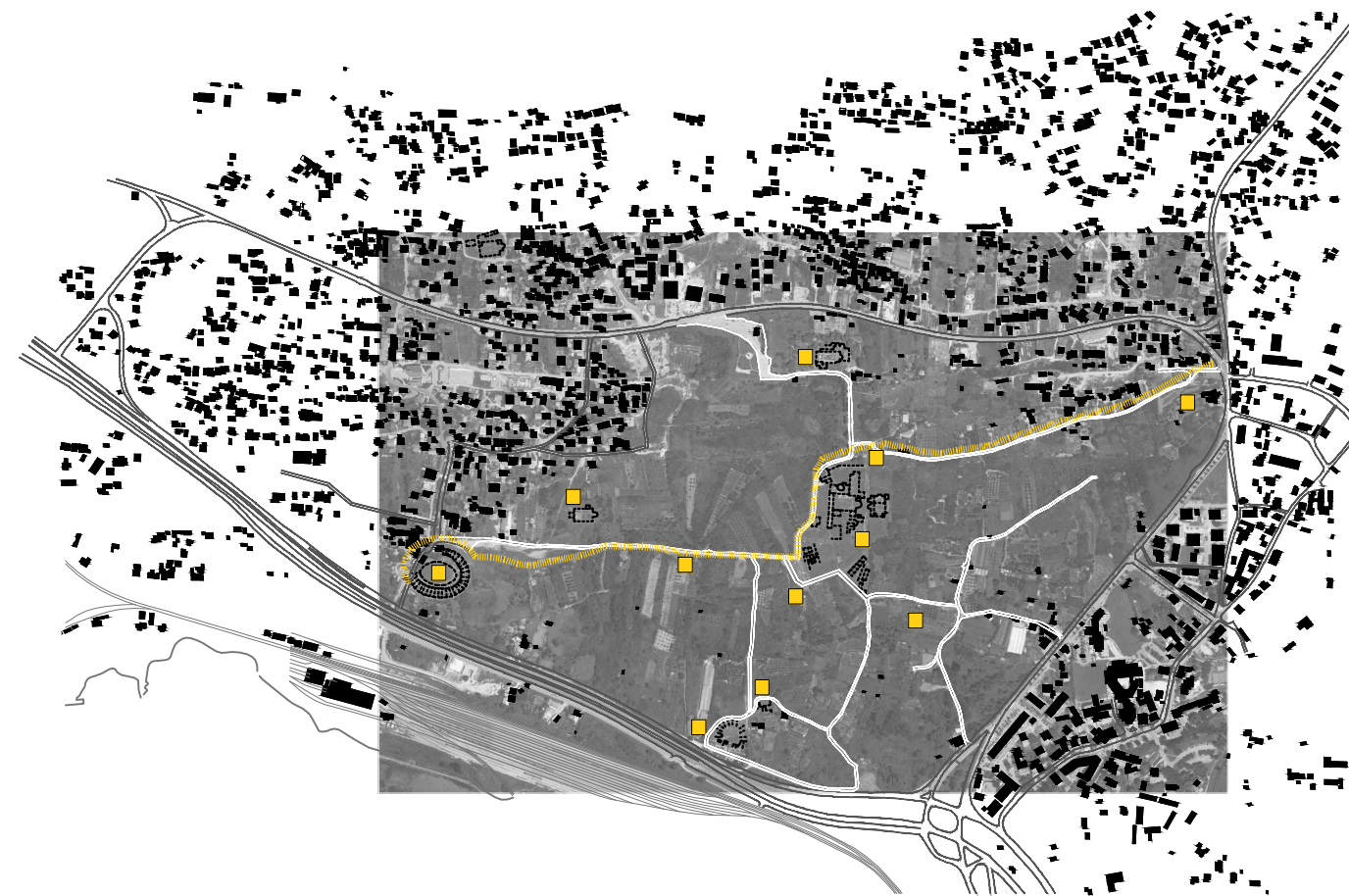
Očekivani arheološki nalazi / onemogućena gradnja

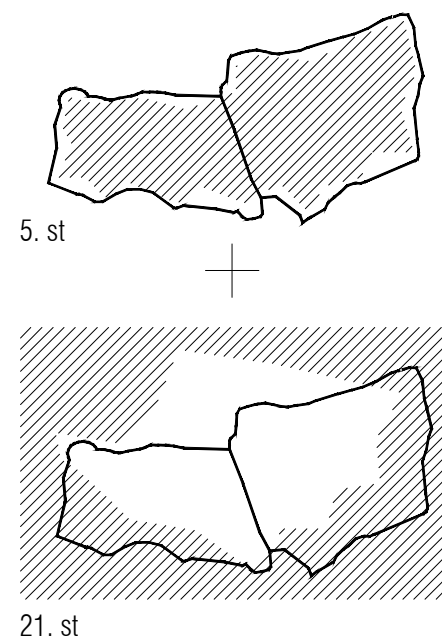
mogućnost izgradnje / okrenutost prema gradu koji raste

MAPA 3_ pješačke strujnice u Saloni
 _ poklapanje antičkih i suvremenih putova - ■
 _ antički bedem = suvremeni put

MAPA 4_ ostaci antičkog bedema, danas pješački put!

PREDGRADJE ('spavaonice')

mogućnost izgradnje / okrenutost prema gradu koji raste
 ne očekuje se pronalazak novih arheoloških lokaliteta !

PREDGRADJE ('spavaonice')

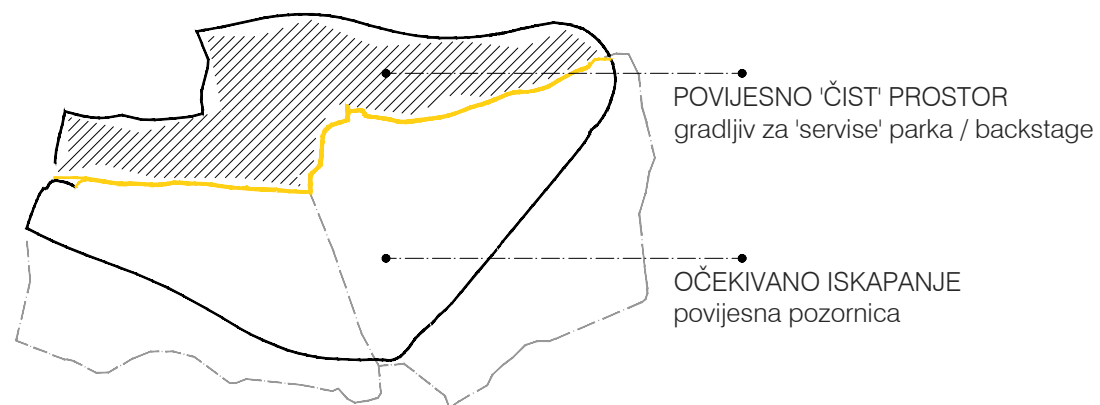
GRADSKICENTAR

sjeverni antički bedem = granica negradivog i gradivog
 DANAS je bedem popločan put duž Salone, od centra do predgrađa !

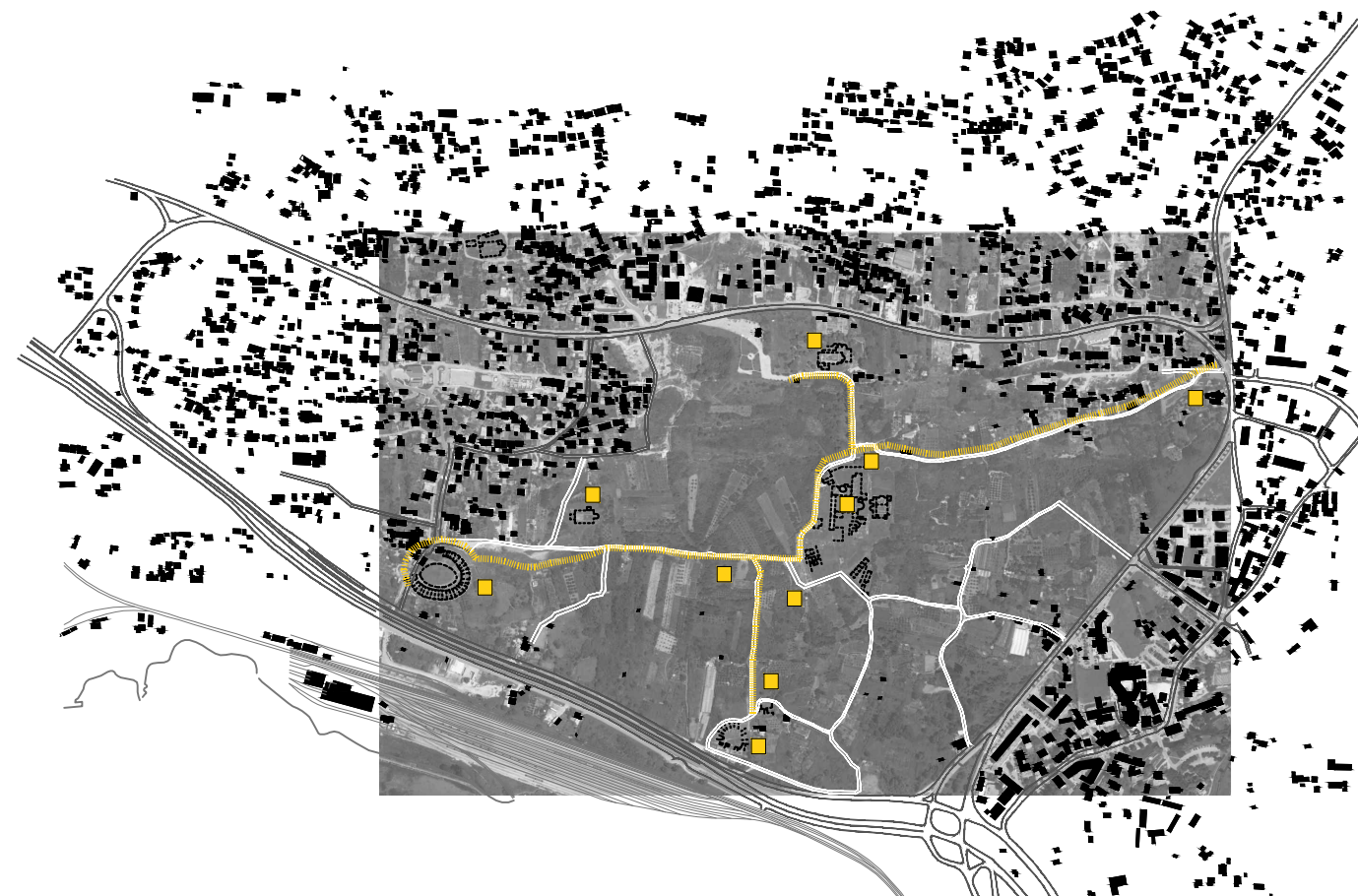
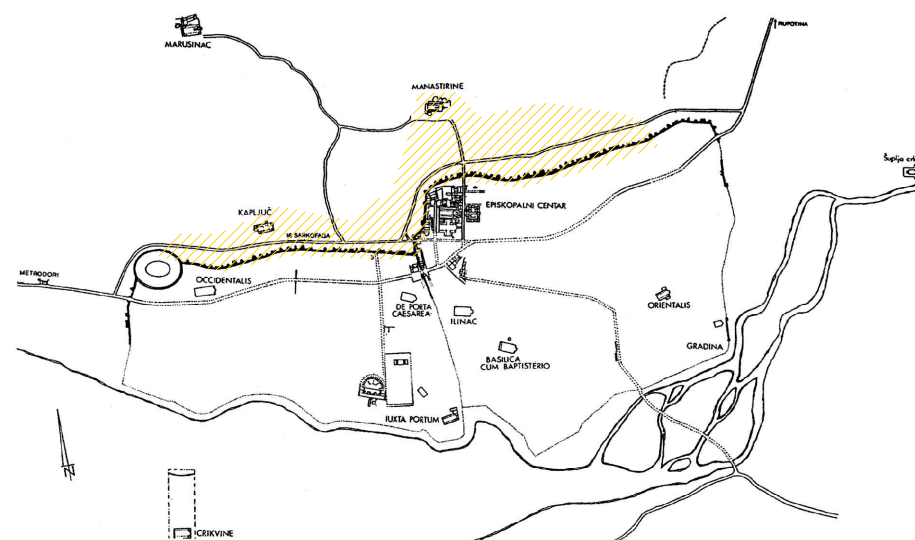
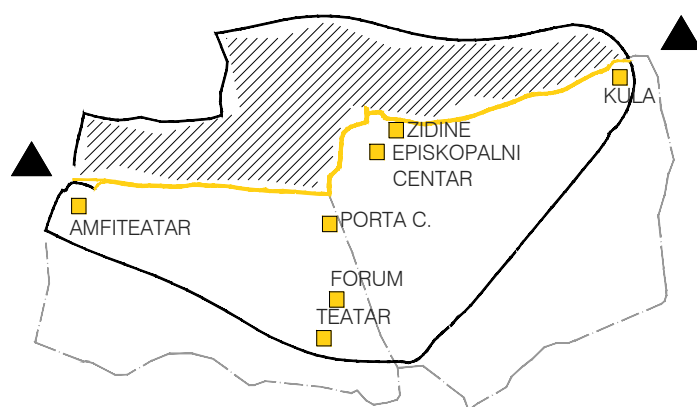

Spajajući povijesni urbanizam koji nam diktira daljnja iskapanja i zatečenu ulogu bedema, bedem se postavlja kao glavna kičma kretanja
Gledajući cijelu Salonu, bedem je 'pasarela' koja dijeli parcelu na služeni i služeci dio.

Bedem postaje DECUMANUS MAXIMUS cijele Salone, s oba kraja priključen na Solin !

Bedem je građanska ulica, između dva pola; frekventan je te su ljudi izloženi kulturiranju.

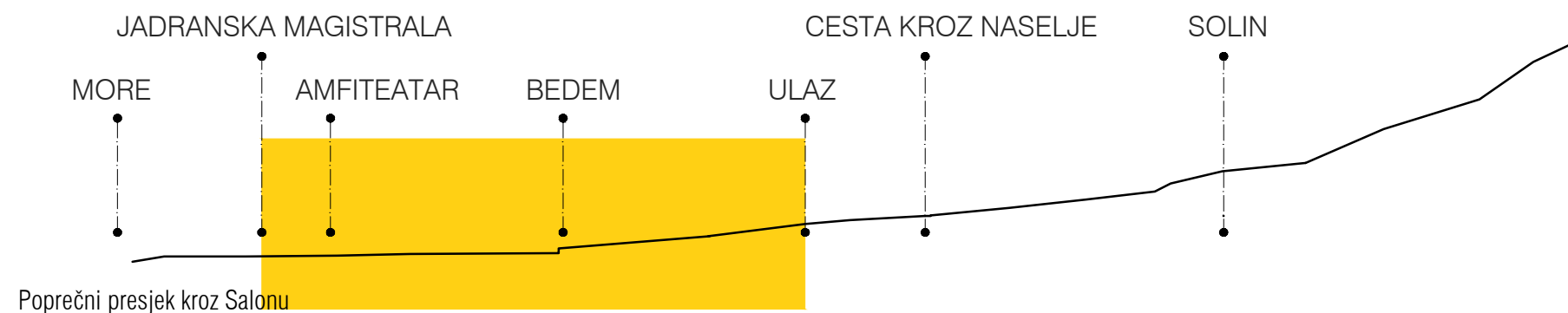

MAPA 5_ osovina priključivanja Salone na Solin (bedem)

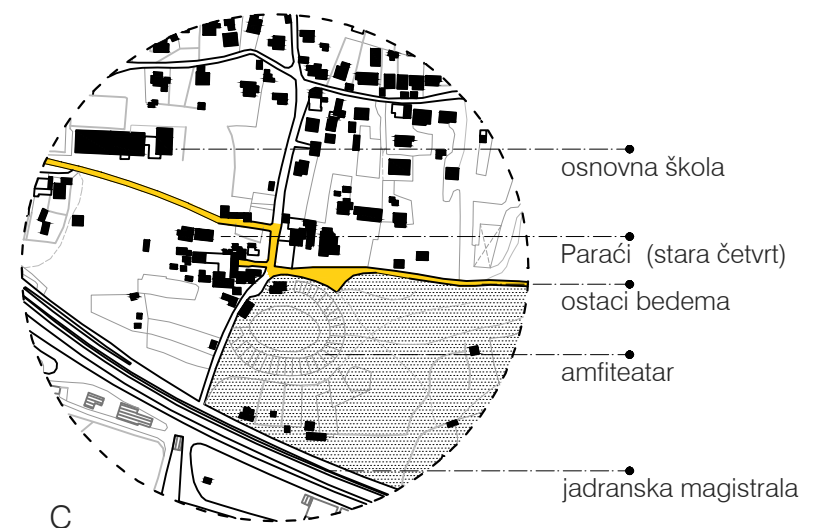
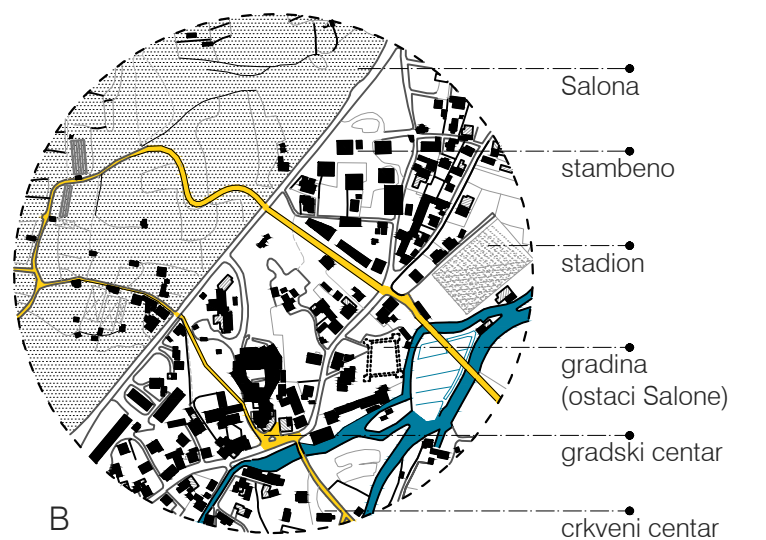
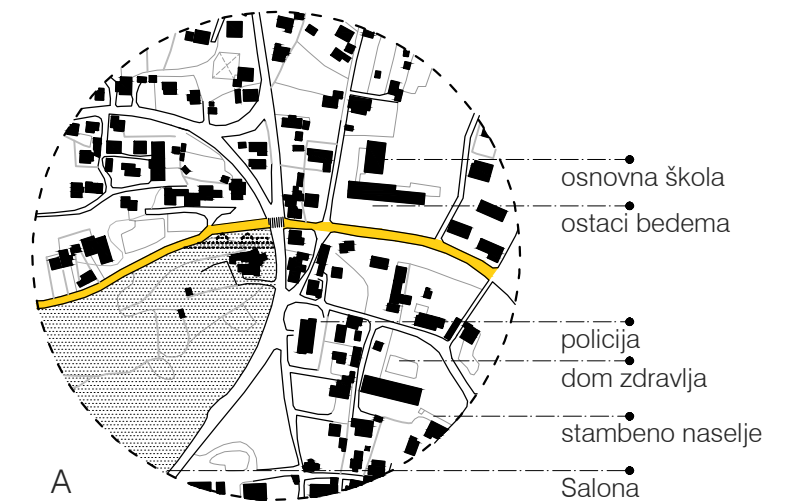

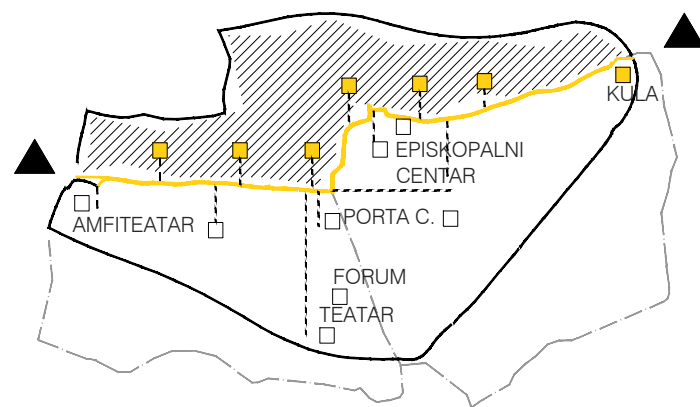

MAPA 6_ postojeće (korigirane) trase kroz Salonu

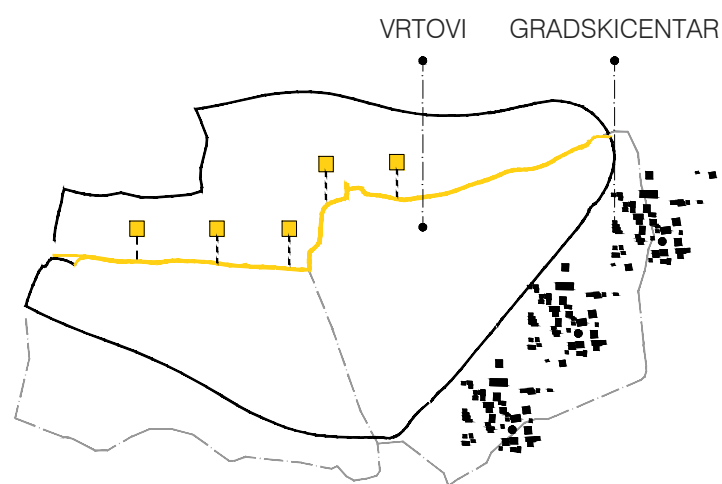

Poprečni presjek kroz Salonu

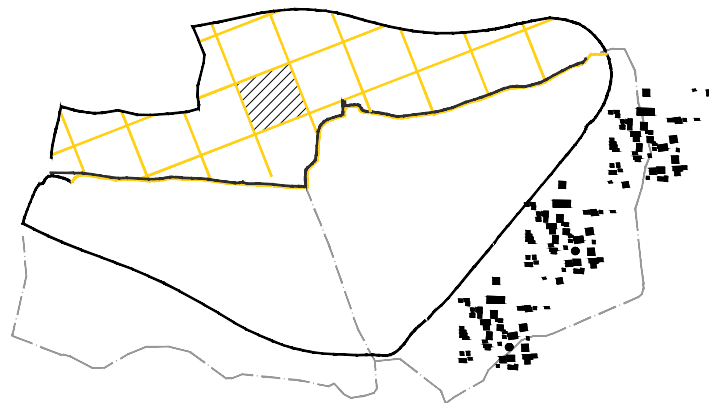

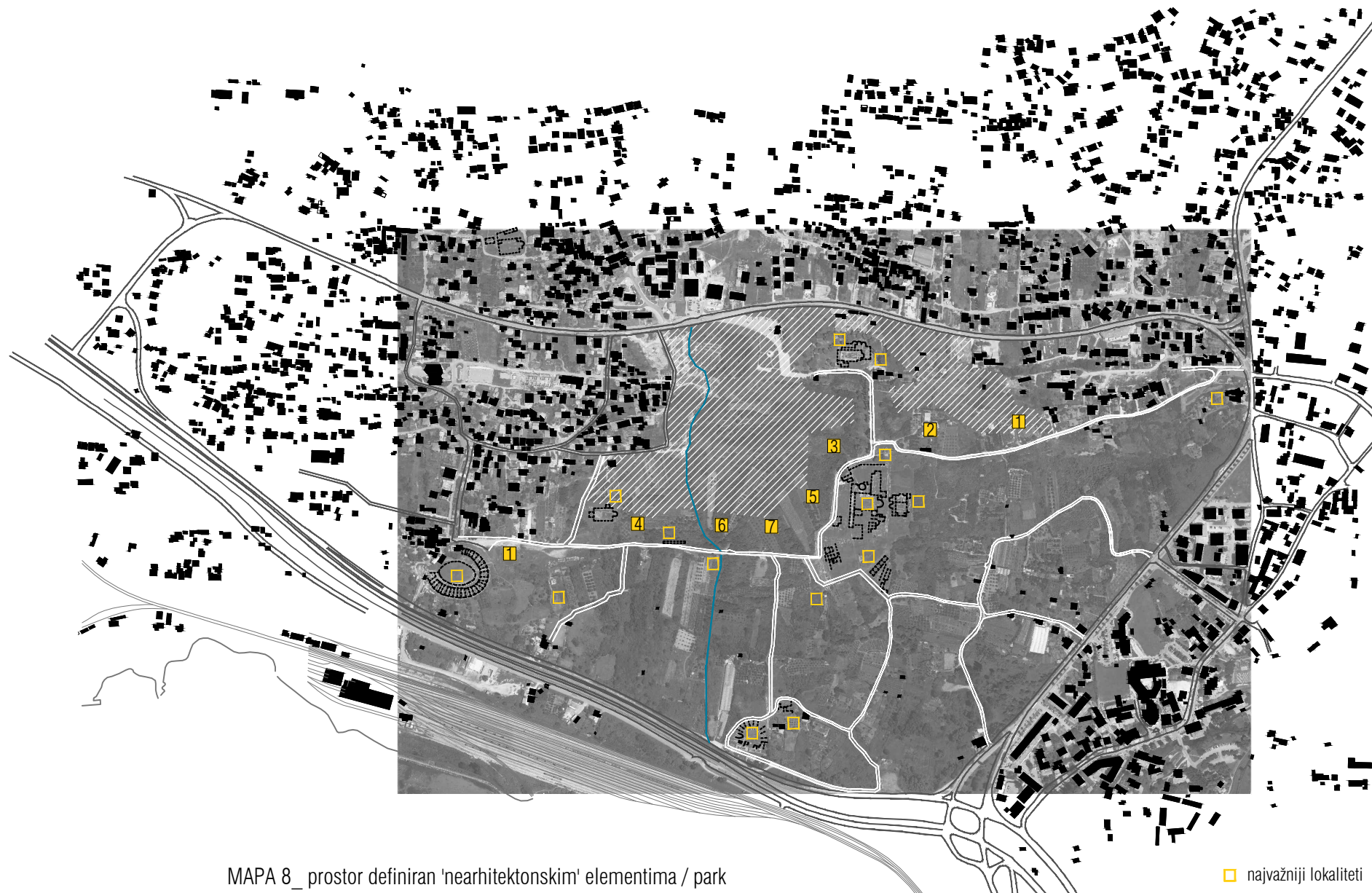
Izgradnja koncentrirana duž bedema > prostor slobodan od izgradnje i u antici i danas !

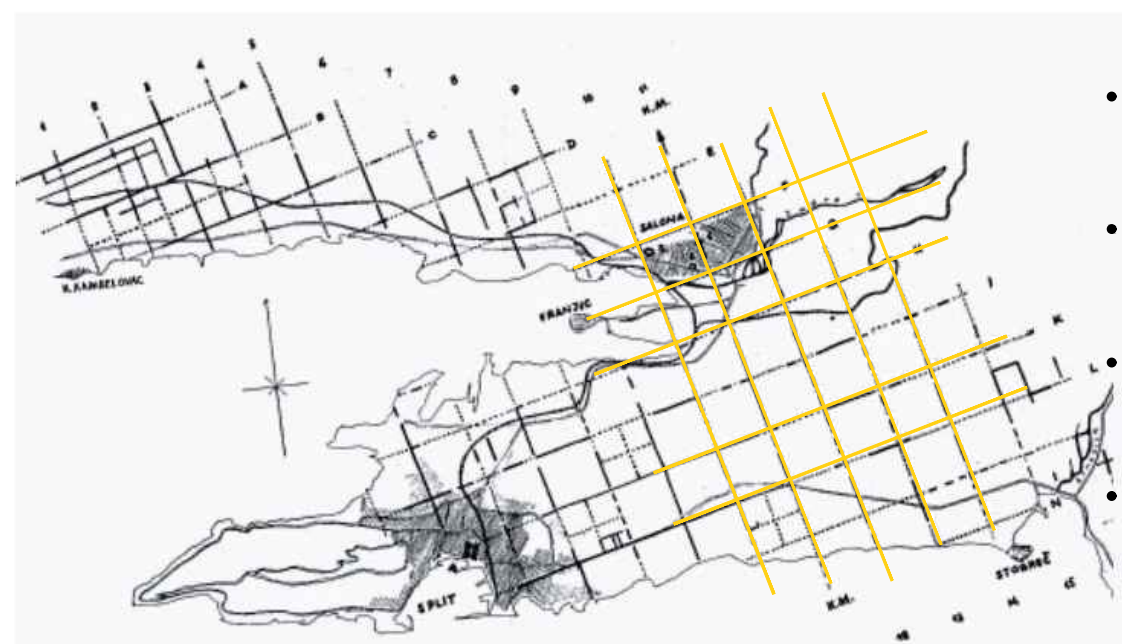
U memoriji današnjih stanovnika prostor Salone je oduvijek bio prostor obradivog zemljišta za susjedni Solin !

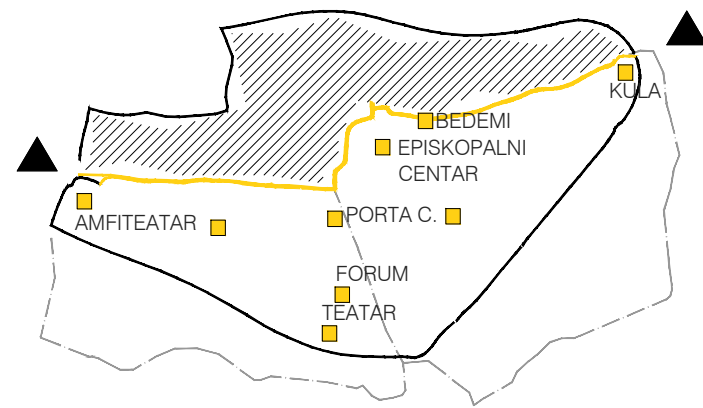
Prostor 'između' Solina i Salone definirati kao interaktivni prostor građana i s njim prezentirati rimski AGER kao bitan dio rimskog urbanizma ! Obradivi park !

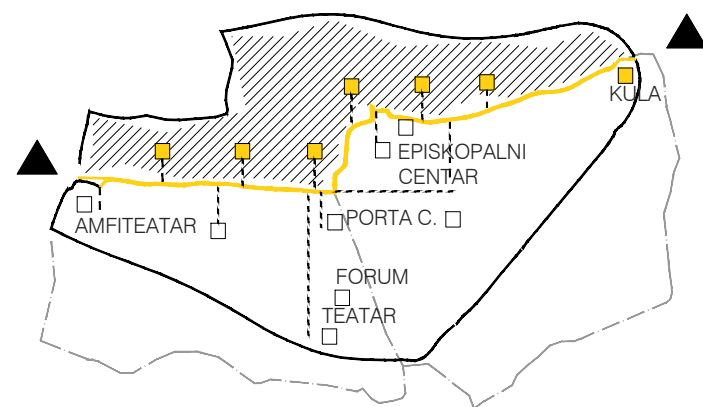
MAPA 8 _ prostor definiran 'nearhitektonskim' elementima / park

- lat. *centurio*: stotnija _ ant. tehnika katastarske premjere poljop. zemljišta na pravilne pravokutne ili kvadratne čestice, radi podjele zemlje kolonistima pri osnivanju novih naseobina (kolonija).
- 710 x 710 m _ *centuria* osnovni modul !
35 x 35 m _ *actus quadratus* !
35 x 70 m _ *juger* !
- Ostaci centurijacije vidljivi su i danas na mapama i katastrima duž obale, u putovima van grada ali i ulicama samih gradova (pr. Split _ Dubrovačka, Zrinsko-frankopanska ulica i dr.)
- Zadržavanjem autohtonog stanovništva na tlu Salone, prostor punimo potencijalom jer različiti korisnici održavaju 'grad' živim 24 / 7 !

Bedem je galerija kojom se krećemo od izložka do izložka odnosno od građevine do građevine !

- najvažniji lokaliteti
- servisi arheološkog parka/ novi sadržaji

Okomito na glavnu os, DECUMANUS MAXIMUS (bedem) postavljaju se CARDA.

1. služena / spajaju lokalitete Salone s glavnom galerijom / bedemom.
2. služeca / spajaju servisne sadržaje arheološkog parka s bedemom

Izgradnjom po obodu se definiraju granice arheološkog lokaliteta te se spriječava daljnje naviranje divlje gradnje !
Okrenutost servisa parka prema izgrađenom djelu omogućava korištenje istih i od strane Salone i od strane Solina !

MAPA 7 _ mapa izgradnje 'servisa' arheološkog parka !

- najvažniji lokaliteti
- zona izgradnje
- novi sadržaji

SADRŽAJI /

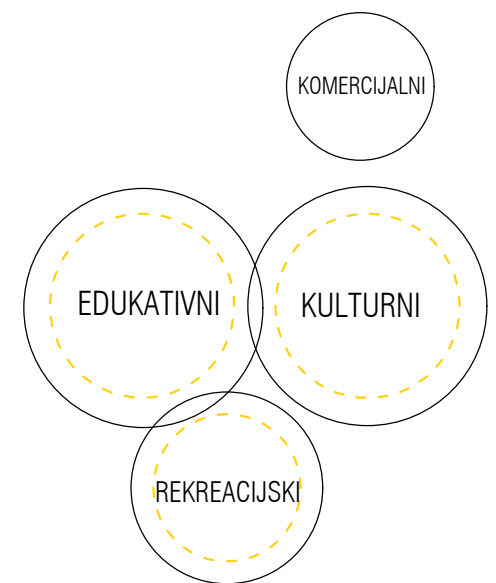
MUZEJ(i)_ prezentacijski centri Salone. Sadržaj muzeja je tematski podjeljen na nekoliko lokacija iz dva razloga- da konstantno 'hrani' sadržajima cijeli bedem kontinuirano, ali i tematske povezanosti sadržaja pojedinog muzeja s neposrednom okolinom.

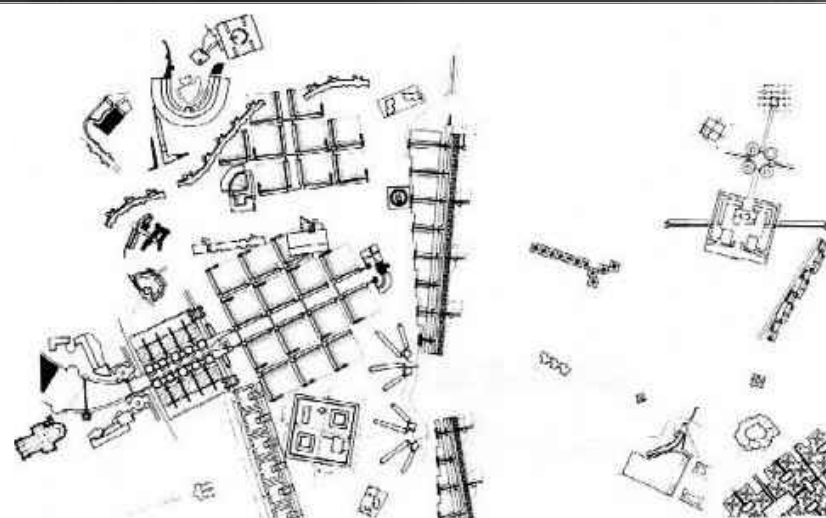
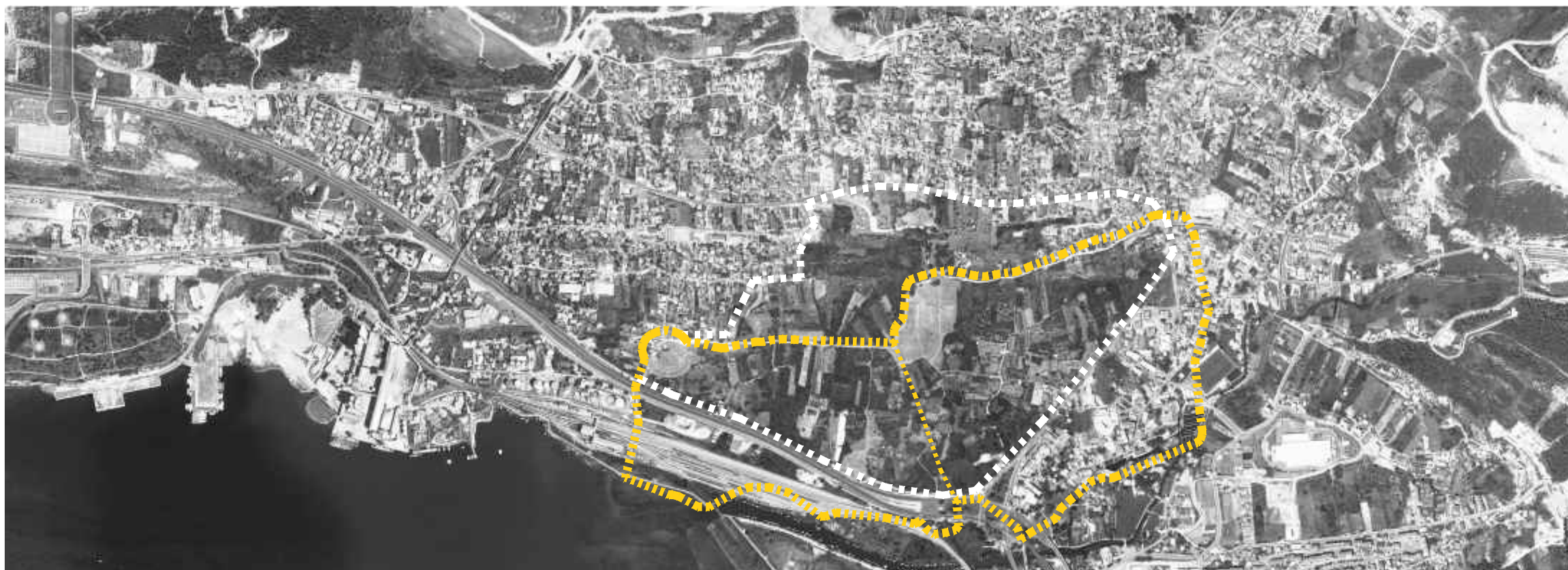
- 2 _muzej razvoja grada
- 3 _starokršćanska Salona
- 4 _muzej nekropola

INSTITUT_ logistička potpora daljnjem iskapanju Salone, sadrži konzervatorske i restauratorske radionice.

KONGRES+ _Institut (5) se nastavlja na predavaonice (7) između kojih dolazi do sadržaja knjižnice te kongresa (6). Kongres je potpora održavanju različitih tematskih simpozija vezanih za arh., ali može služiti i kao društvena dvorana obližnjeg stambenog naselja!

+ SADRŽAJI _su sadržaji koji nastaju preklapanjem gore navedenih sadržaja te dodatno obogaćuju kontinuitet bedema. Knjižnica, park, caffe, suvenirni..

Stirlingov kolaž vlastitih projekata, Roma interrotta, 1978.

referentni primjer_ROMA INTERROTTA, 1978.

Roma interrotta naziv je urbanističko - arhitektonskog natječaja održanog 1978. koji je bio jedan od glavnih okidača postmodernizma u arhitekturi. Dvanaest arhitekata je dobilo zadatak da na Nollievoj mapi Rima iz 1748. ucrtaju budući razvoj grada pritom zamislivši da je vrijeme stalo 1748 te da je povijest prekinuta !

_pr. James Stirling:

Dva stoljeća nakon Nollieve karte, James Stirling nadopunjuje i nadograđuje ovu kartu svojim 'gotovim elementima'. Prekinuti grad u ovom se projektu nadograđuje, nadopunjuje, krpa, i slaže kirurškom preciznošću novim arhitektonskim građevinama stvarajući nove i bogate odnose. Novi grad, dio grada, Stirlingov kvart sastoji se od tridesetak precizno insertiranih mahom neizvedenih gotovih gradotvornih projekta.

U periodu između ranih 50-ih i 1978. godine kada projekat nastaje, nagomilan rad, trud, i energija spoznaje univerzalnih prostornih odnosa koje u sebi sadrže njegovi projekti sveučilišnih zgrada, kampusa, upravnih zgrada Olivettia, muzeja, galerija, studentskih domova, preko škola i zgrada socijalnog stanovanja implodirala je unutar jedne karte, plana grada Rima, Rome Interrotte.

Ovako nastali novi projekt govori o bogatstvu koje nudi arhitektonska imaginacija, i sposobnost transponiranja arhitektonskih tipologija i tako nastalih 'gotovih elemenata' u nove sklopove i prostorno-planske okvire drugačijih mogućnosti.

tal. *INTERROTTA/A* _ono što je prekinuto; spriječeno, dokinuto.

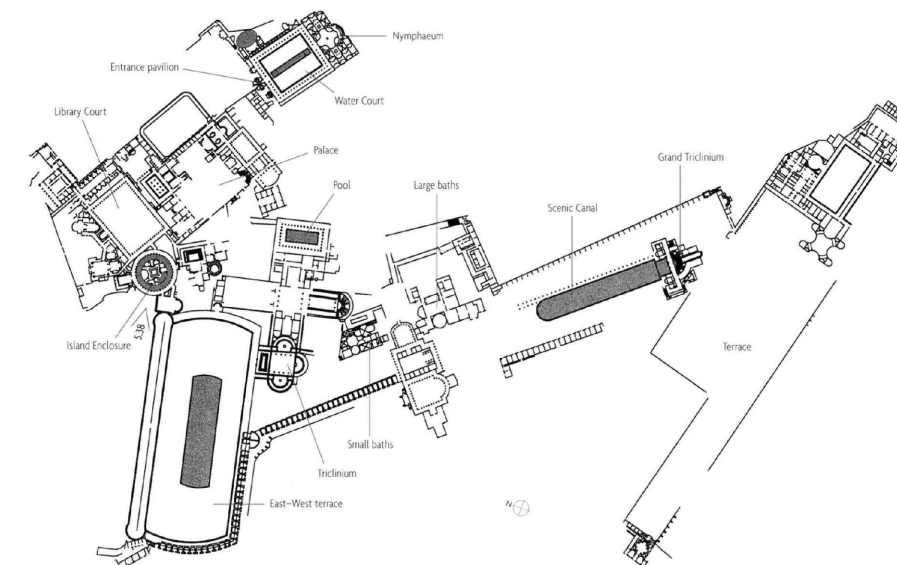
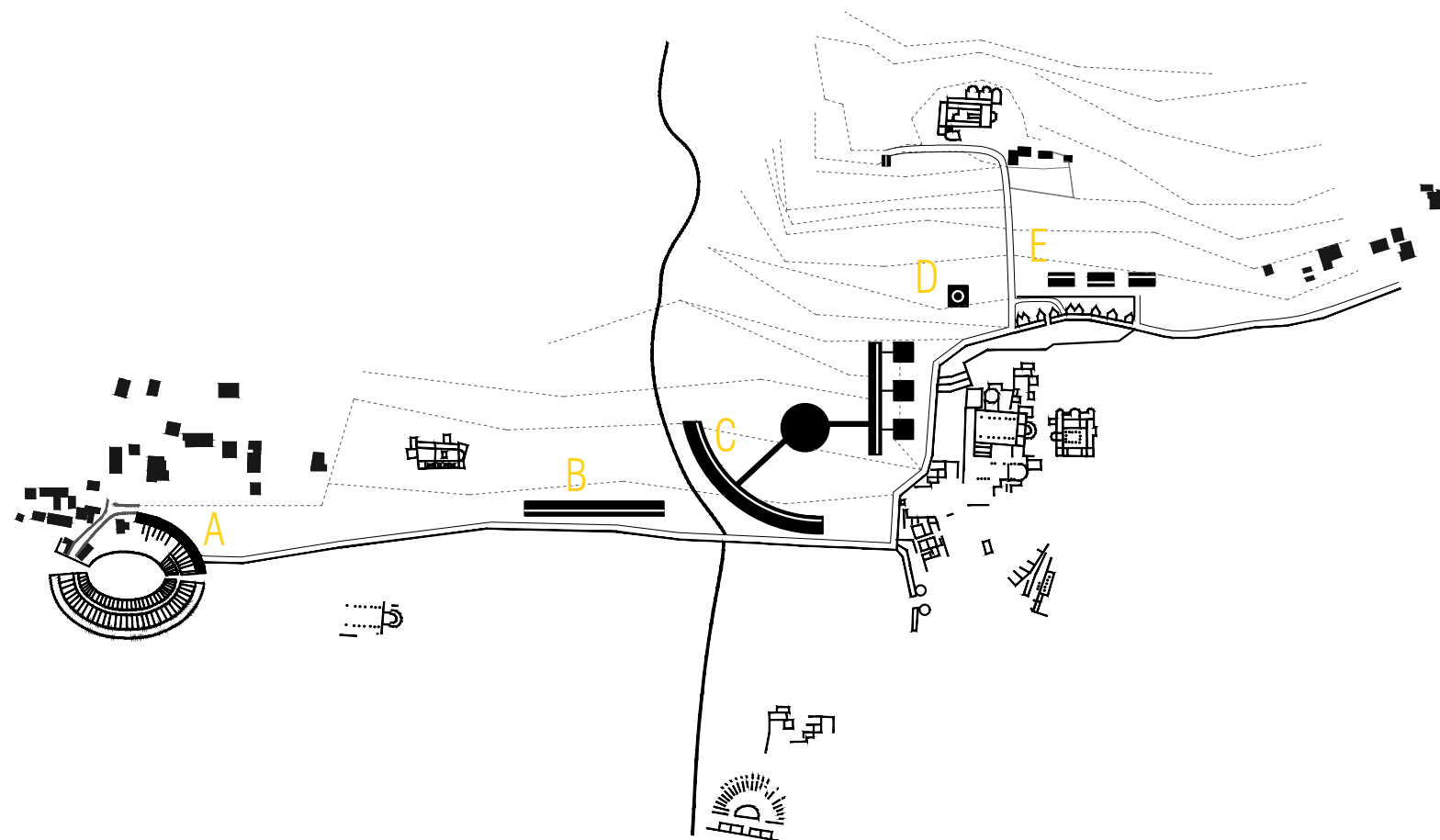
Gledajući gornji snimak, salonitansko područje je 'prekinuto' prostorno, vremenski i sadržajno u svom razvoju, unutar Solina kao grada koji naglo raste posljednjih desetljeća.

Salona je isključena iz Solina, a istim okružena. Napušten grad 'zaleđen' u vremenu; nije kontinuiran u svom urbanom razvoju kao ostali antički gradovi na našoj obali- pr. Zadar (lader).

Nema tisućljetnog taloženja urbanističko - arhitektonskih slojeva; direktan sraz antike i 21. st.

■ Salona se nadopunjuje, slaže novim arhitektonskim građevinama koje odgovaraju na zatečeni kontekst i stvaraju nove odnose. Poput Nollieve mape, na lokaciji se isprepleću topološki slojevi, zatečeno prirodno stanje, povijesno stanje te potpuno neovisne tipologije pojedinih zatečenih antičkih građevina kao i sociološki aspekt kontakta Salone i Solina !

Vrijeme zaustavljeno: 8. stoljeće

Referenca_Hadrijanova vila_Tivoli_153 g.

Afirmacija otvorenog javnog prostora- osim kuća samih, težište je na kvaliteti urbanih sekvenci između istih, te između bedema (okosnice) i kuća.

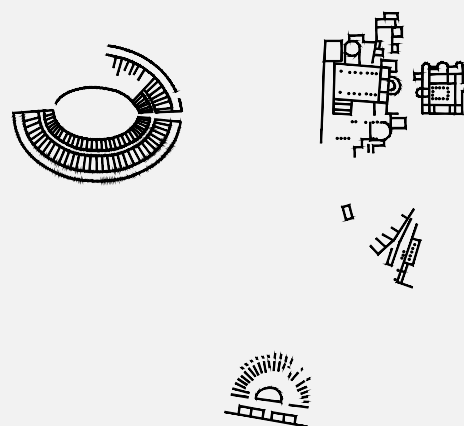
Velika kuća / mali grad - organizacija područja gradnje duž ulice. Izbjegava se preciziranje da li se radi o velikoj kući ili malom gradu pritom koristeći pozitivne značajke oba. Kompaktnost svake pojedine jedinice (kuće) kombinira se s bogatstvom različitih otvorenih prostora grada !

KRONOLOGIJA SALONE

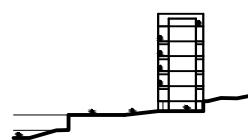
Salona se nadograđuje, nadopunjuje, slaže novim arhitektonskim građevinama koji odgovaraju na stari zatečeni kontekst, ali i stvaraju nove odnose. Koncept između domišljatosti i sjećanja.

RUŠEVINE SALONE (40 % istraženo)

nema gradnje !

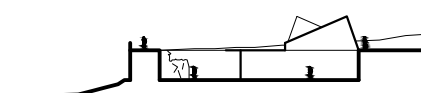
1_INSTITUT (stručna podloga)

Arheološki institut je prva samostalna zgrada, logistička potpora budućim iskapanjima i privremno skladište. Marker u prostoru !

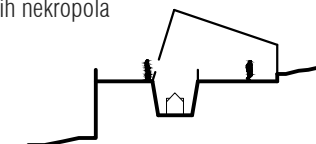
+ restauratorske radionice, kongres, kabineti, deponij građe..

2_ZBIRKE + društveni sadržaji

Muzeji su podjeljeni na nekoliko lokacija kako bi se osiguralo konstantno punjenje kulturno edukativnim sadržajima cijelog poteza bedema.

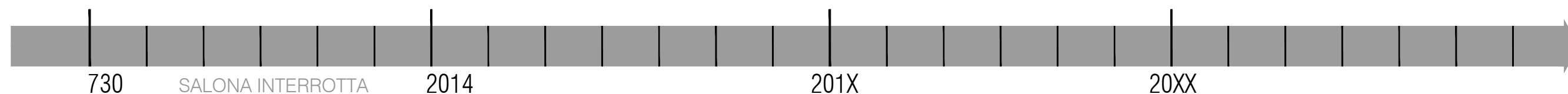
- Muzej razvoja Salone
- Muzej starokršćanske Salone
- Muzej salonitanskih nekropola

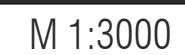

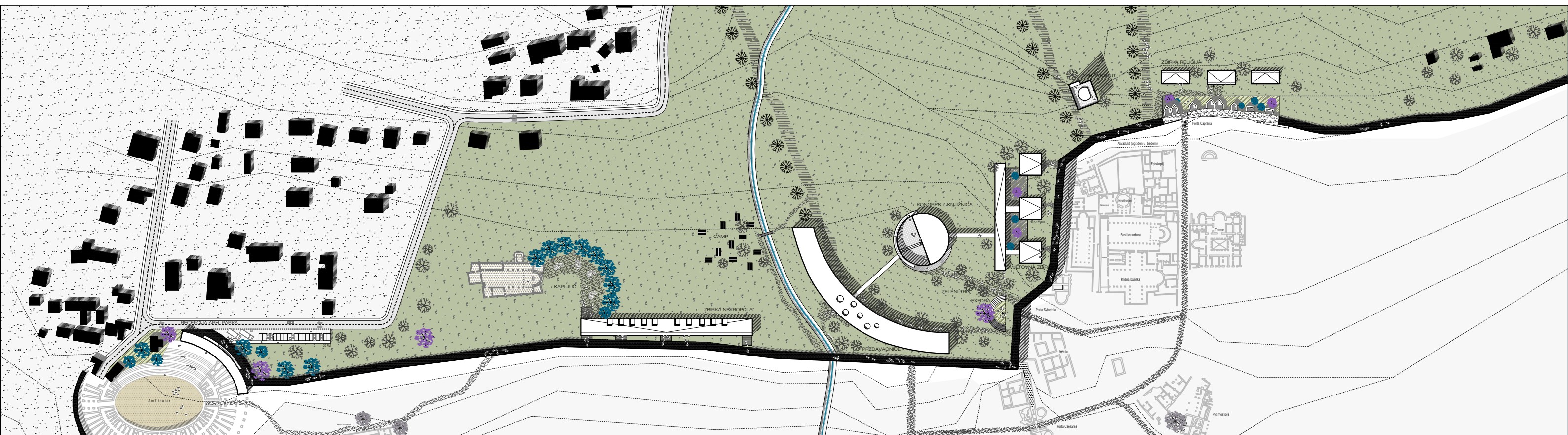
3_AKADEMIJA

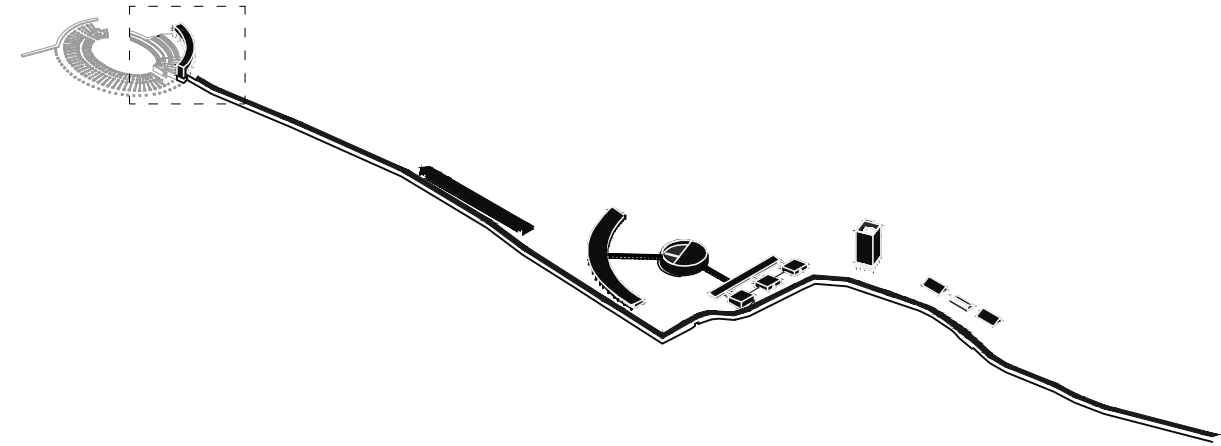

Arheološka akademija koja se već godinama pokušava otvoriti u Splitu, idealan dom bi našla upravo na izvoru svoje svrhe; unutar ruševina Salone !

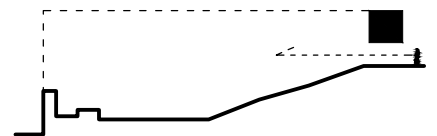

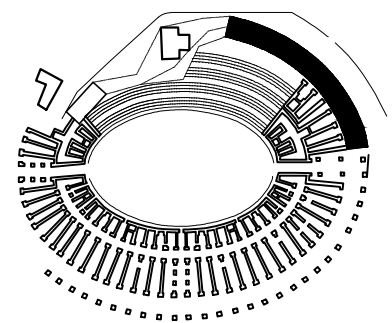

A

201X.

AMFITEATAR GLEDALIŠTE ZGRADA

_repcija arheološkog parka, prijavna zgrada nalazi se na samom kontaktu Salone i modernog Solina

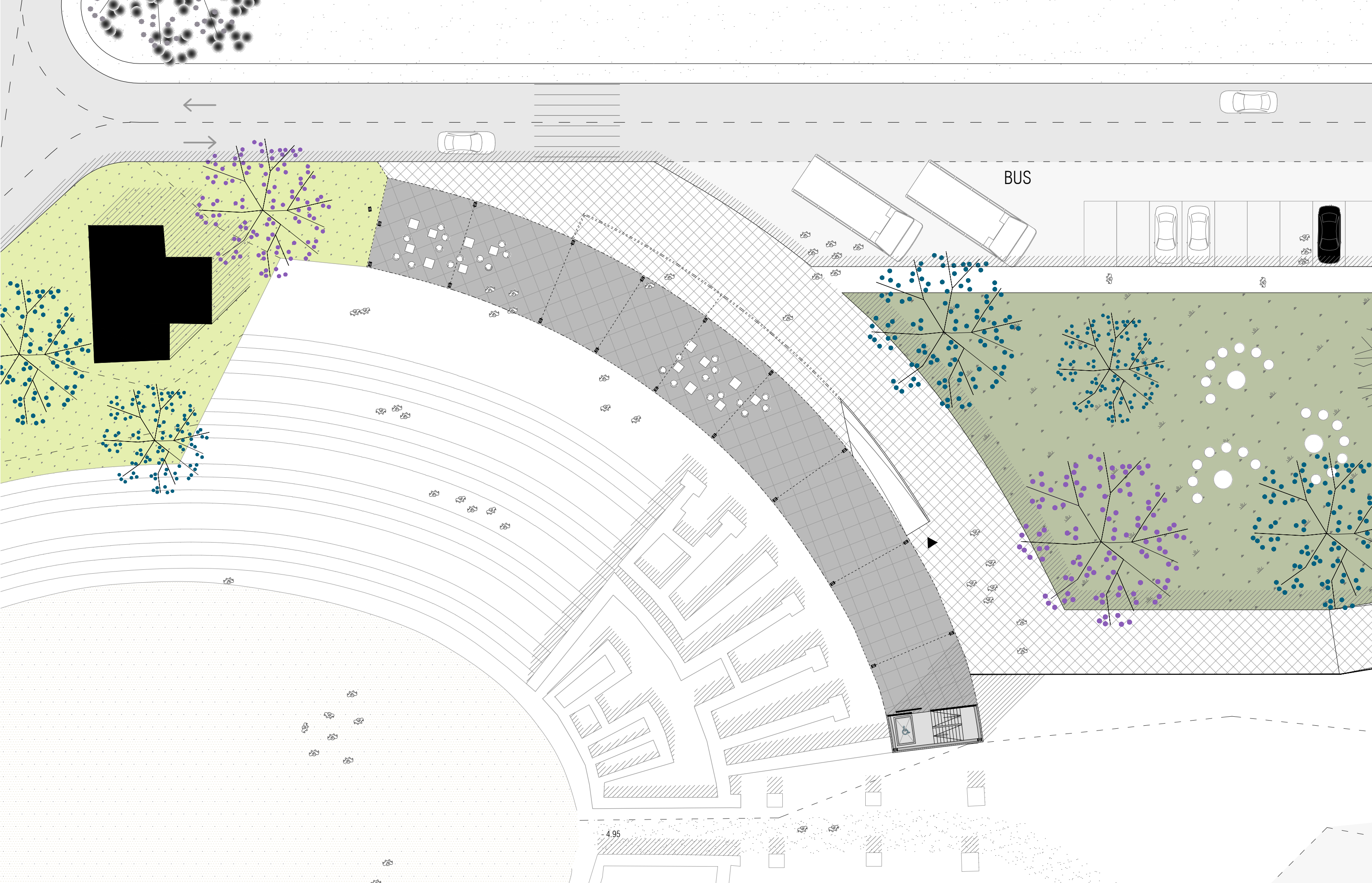
_zgrada samo volumenski obnavlja porušeni dio amfiteatra sugerirajući njegov nekadašnji opseg

_zgrada stvara okvir koji kadrira borilište

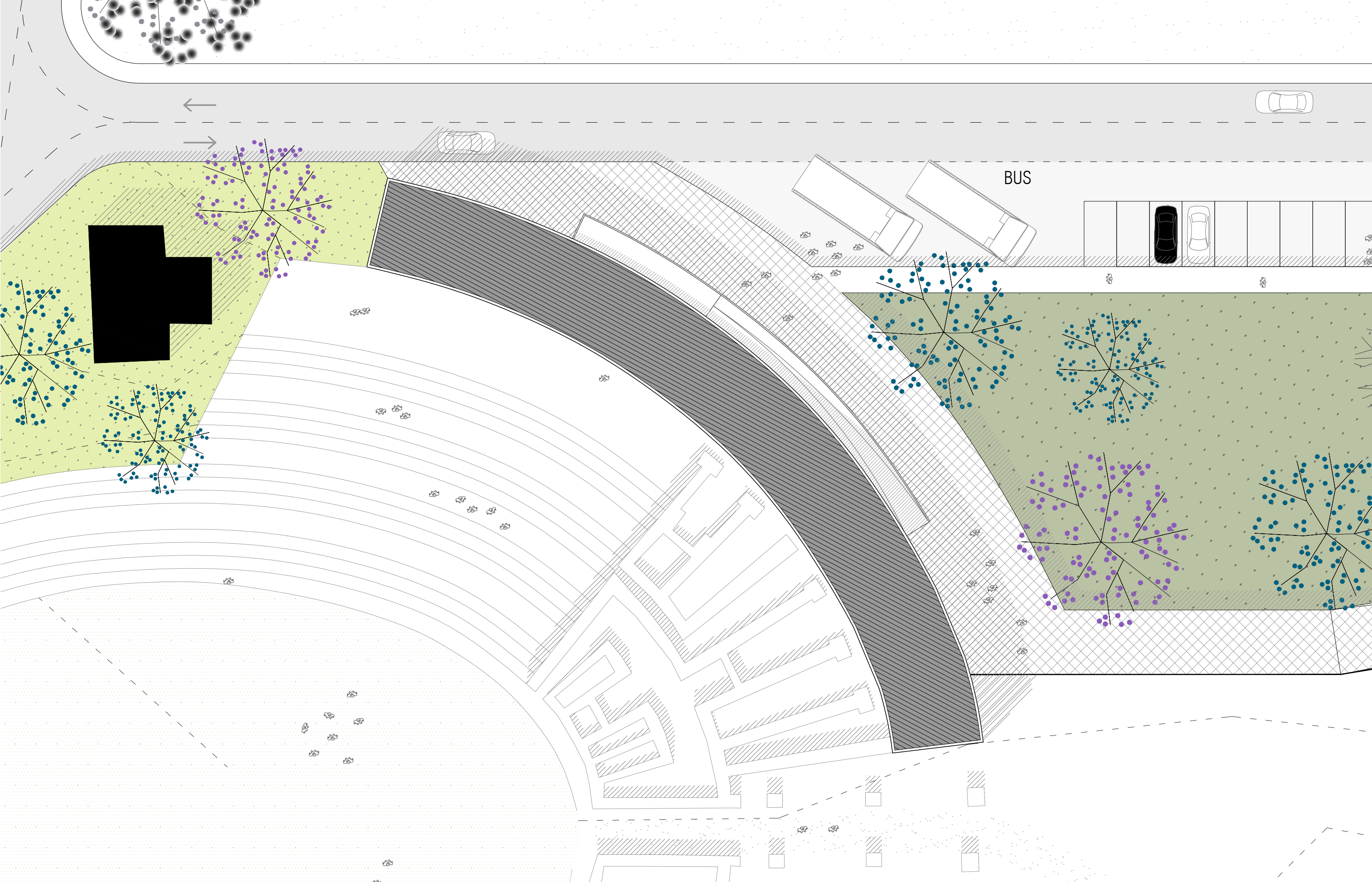
_predviđa se obnova djela gledalište te se tako amfiteatar reanimira u otvorenu pozornicu za javnost

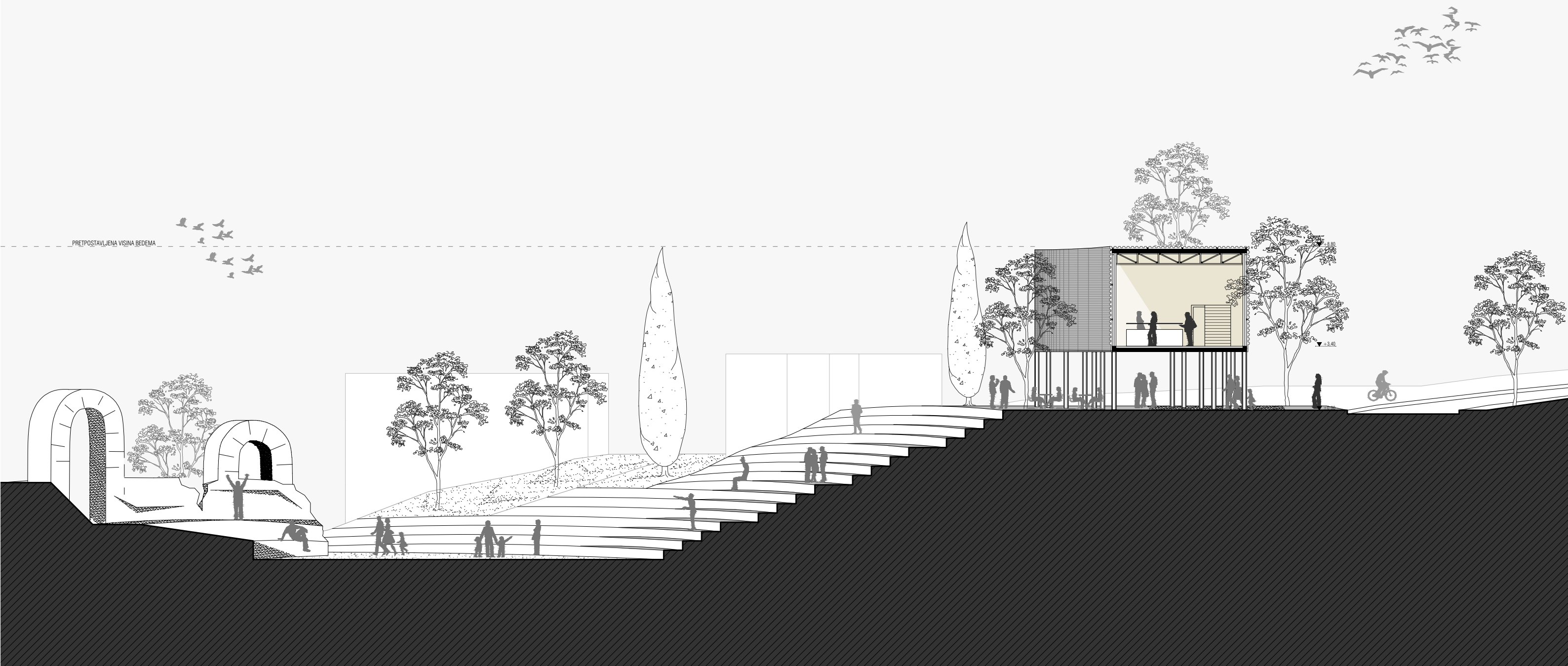
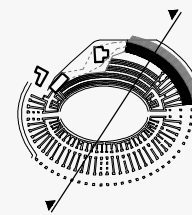
_fasada: rebrasti lim na čeličnoj konstrukciji

DIPLOMSKI RAD : Salona *interrotta*

PRETPOSTAVLJENA VISINA BEDEMA

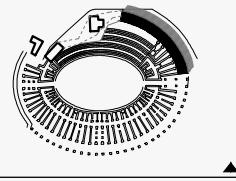
AMFITEATAR

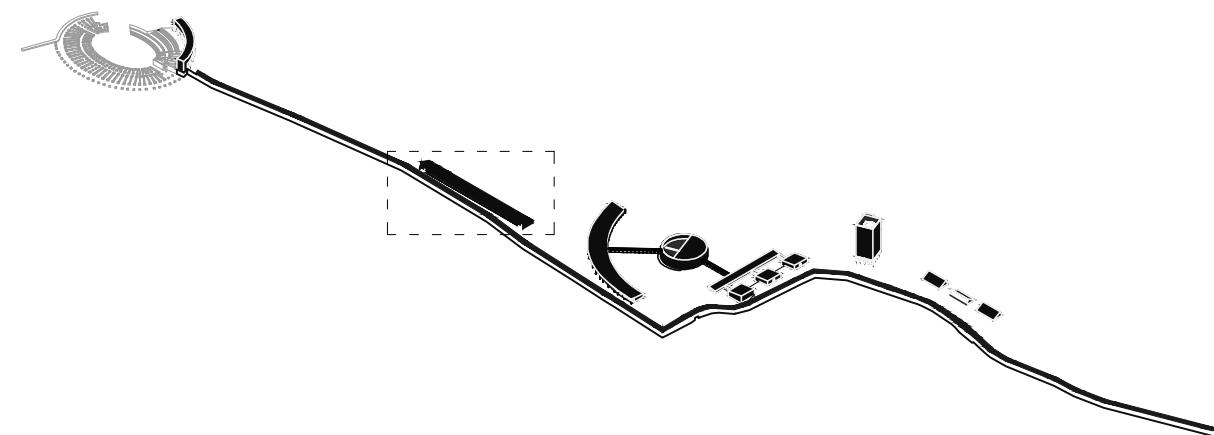
GLEDALIŠTE

RECEPCIJA PARKA

PRILAZNI PUT

0 1 5 m

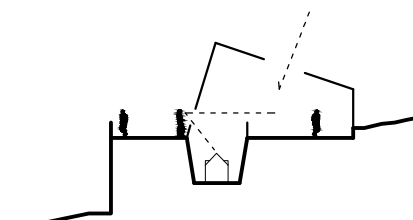

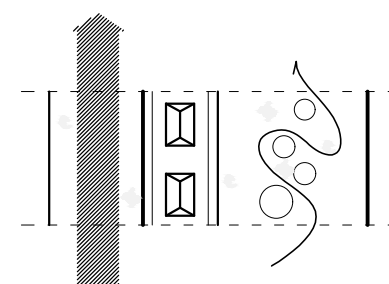
B

201X.

ZBIRKA NEKROPOLA

SALONA BEDEM NEKROPOLA POSTAV (uz put)

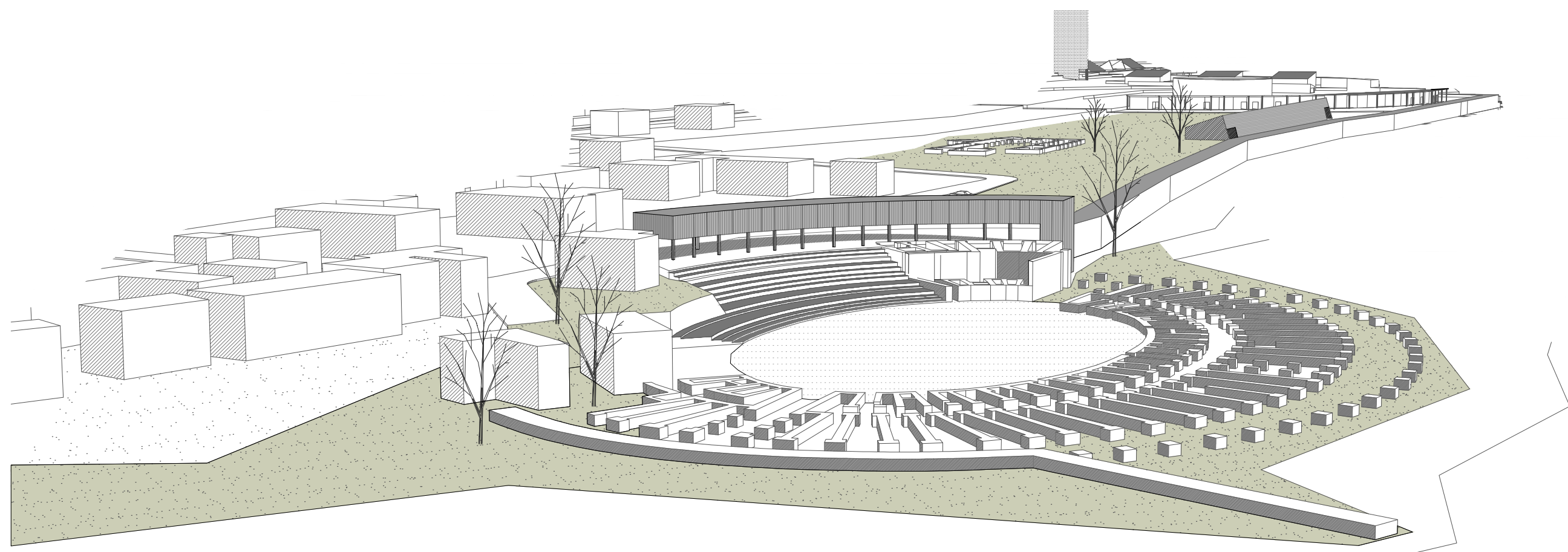
_nekropole su nastajale uz putove (longitudinalno !) da se što više iskoristi obradivo zemljište.

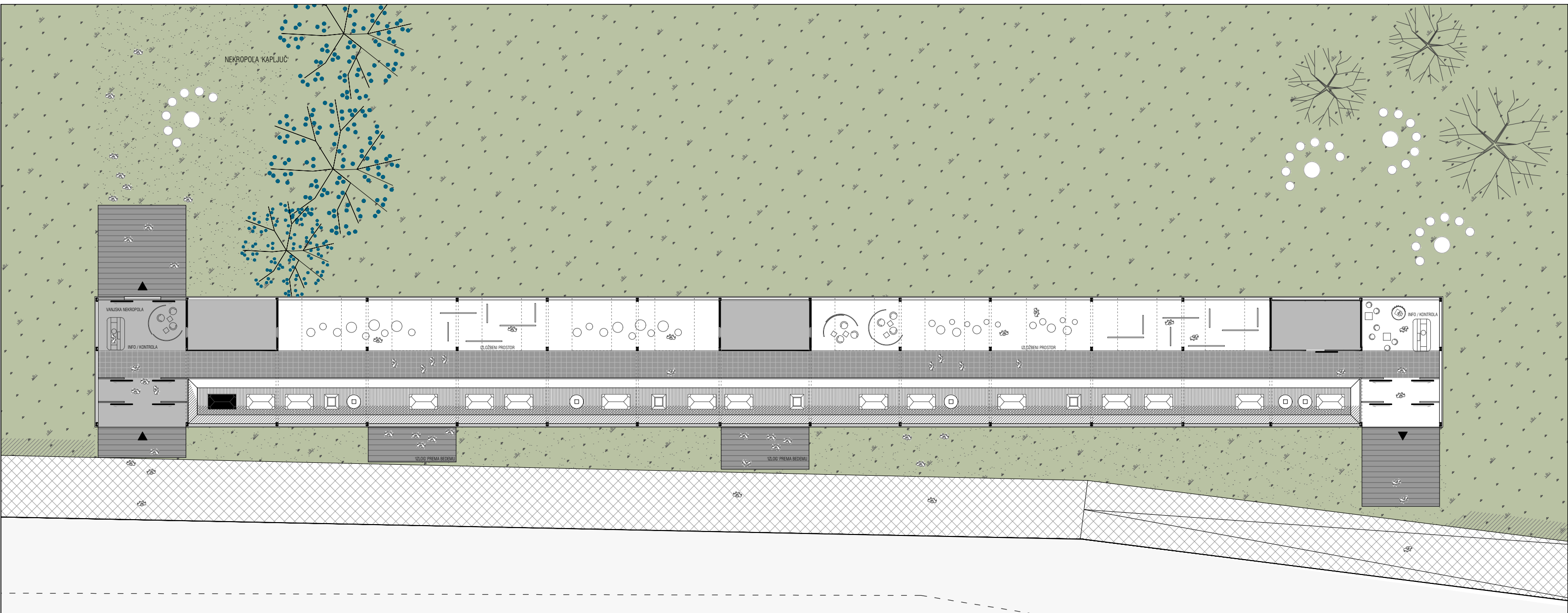
_sjeverna salonitanska nekropola > nanos zemlje od nekoliko metara (nekropola zatrpana !)

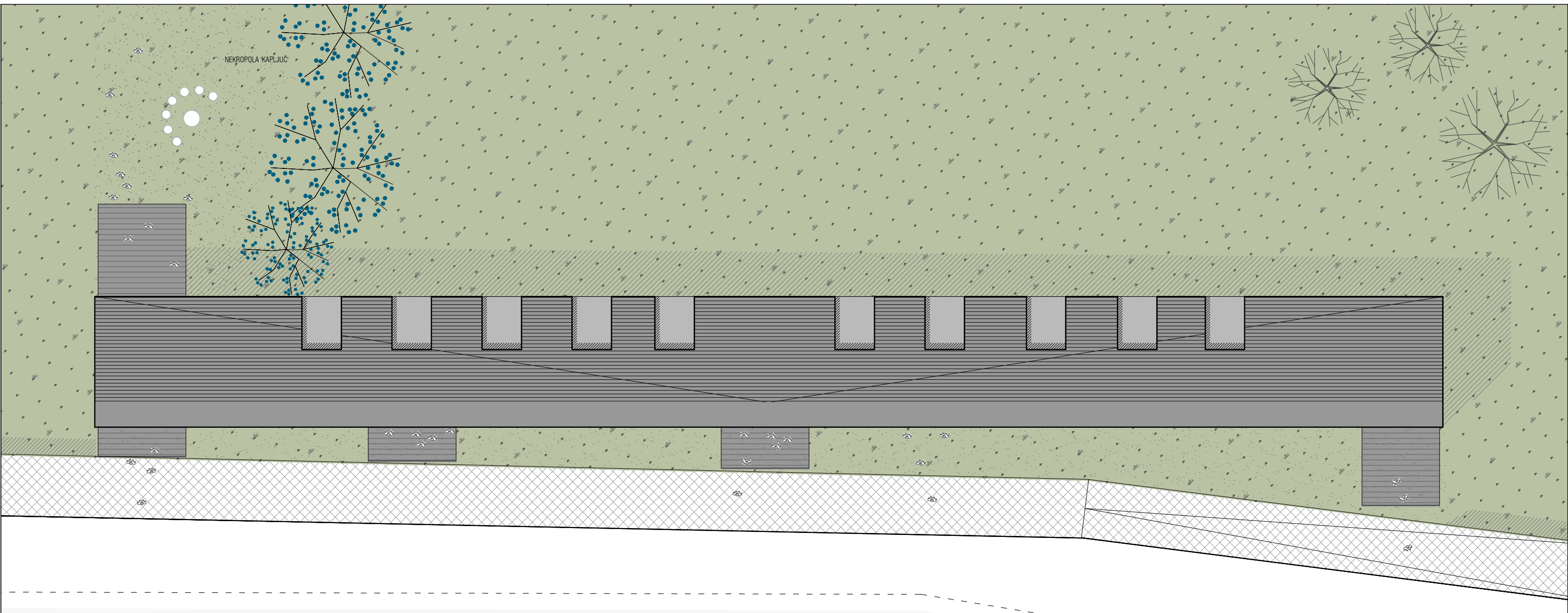
_ranije otkriveno 16 sarkofaga u pravilnom nizu

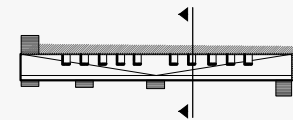
_arh. 'kapa' *in situ*

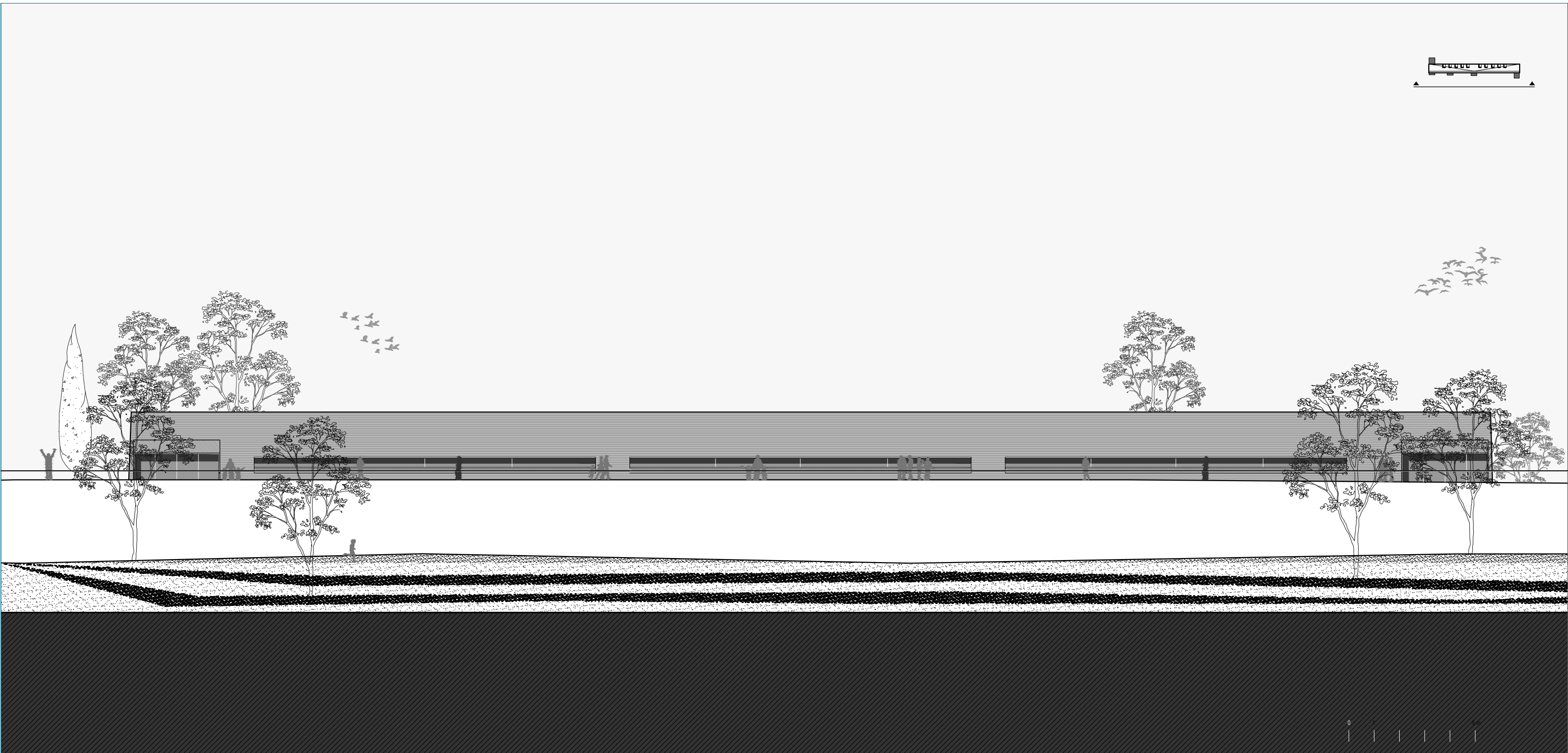
_fasada: rebrasti lim na čeličnoj konstrukciji

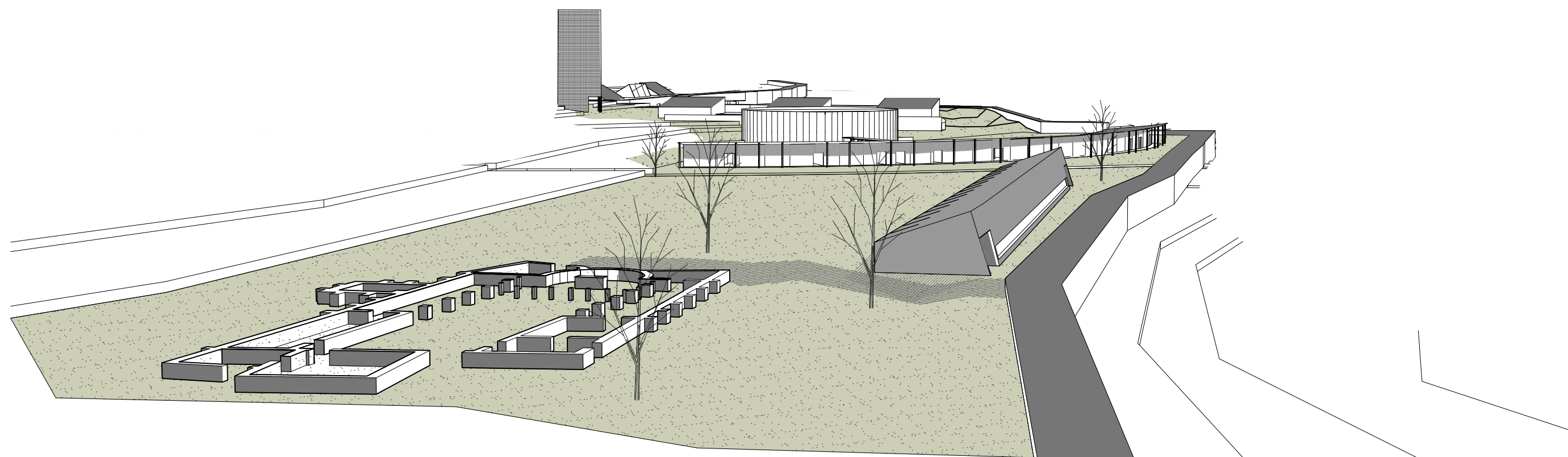

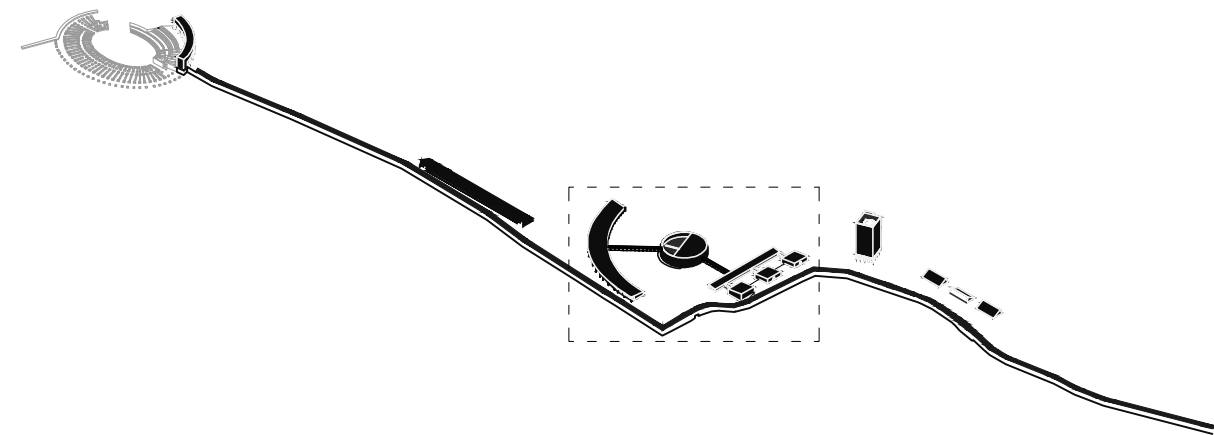

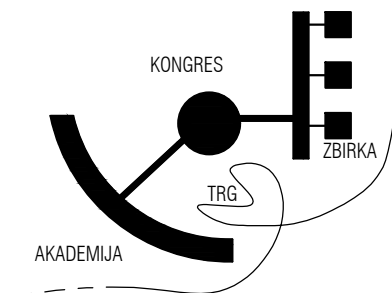

C

201X.

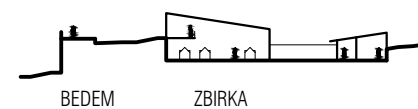
ARH. AKADEMIJA + KONGRES
SVJETOVNA ZBIRKA

_zgrada akademije se povija prema sjeveru prateći
zatečeni potok, kako bi sve predavaonice imale
južno osvjetljenje i pogled prema Saloni, a da
se pritom izbjegne preveliko 'trošenje' bedema

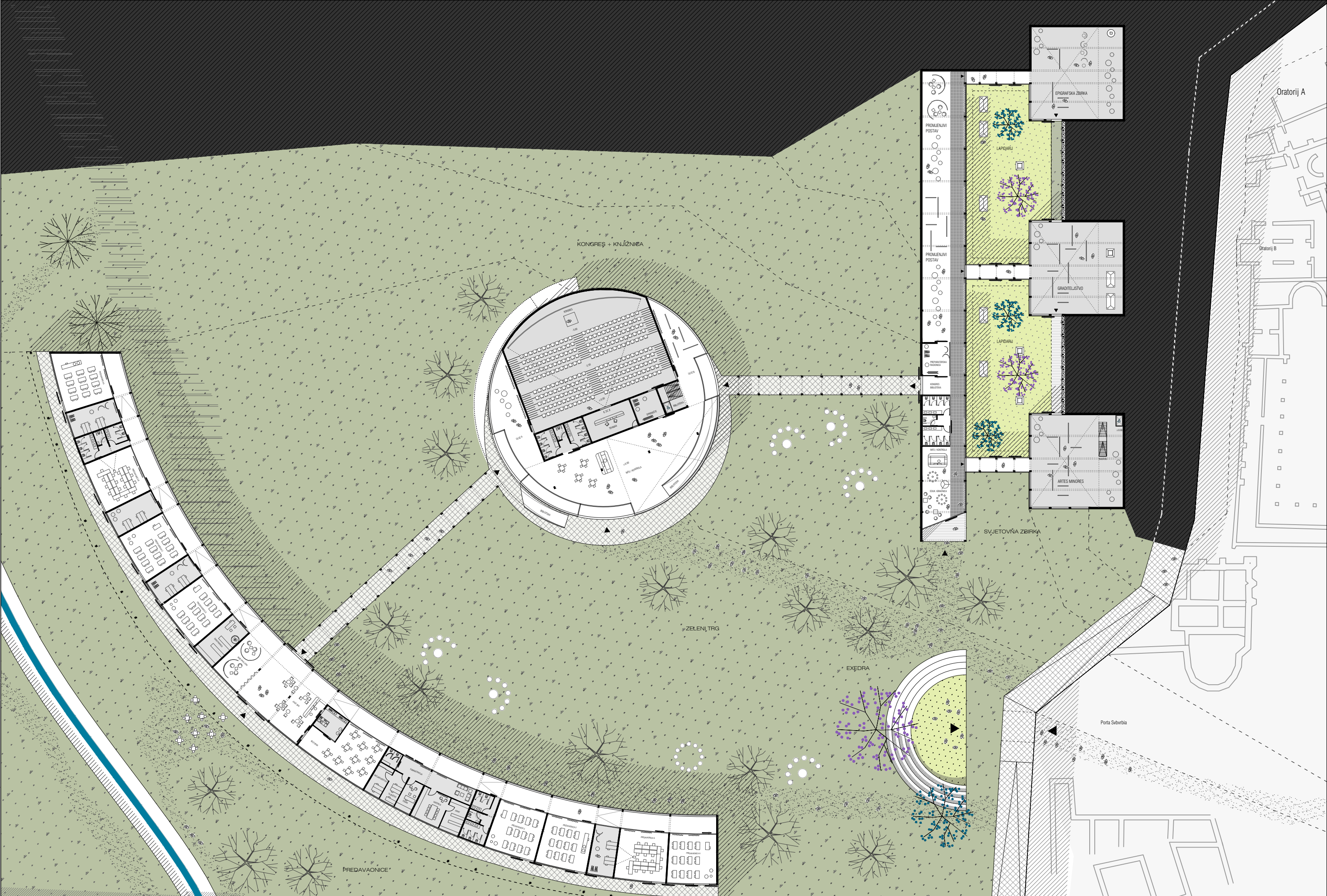
_kao centralna zgrada, knjižnica + kongres, svojim
oblikom sugerira otvorenost i prema studentima i
prema vanjskim korisnicima u centru trga

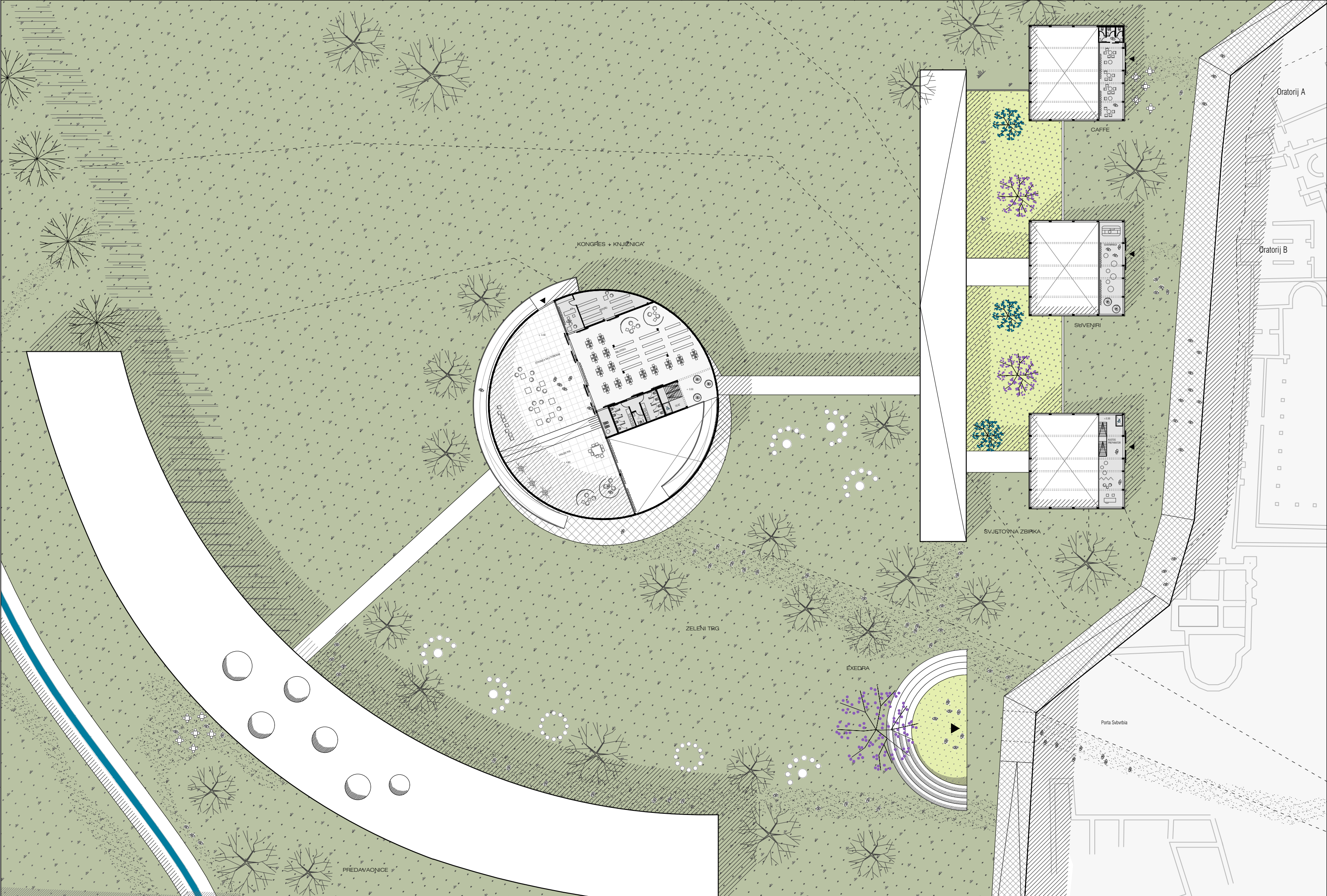
_svjetovna zbirka podjeljena je na nekoliko sadržajnih
cjelina povezanih prostorom za privremene izložbe
te se istovremeno otvara i bedemu sa + sadržajima
i trgu koji je ozelenjen

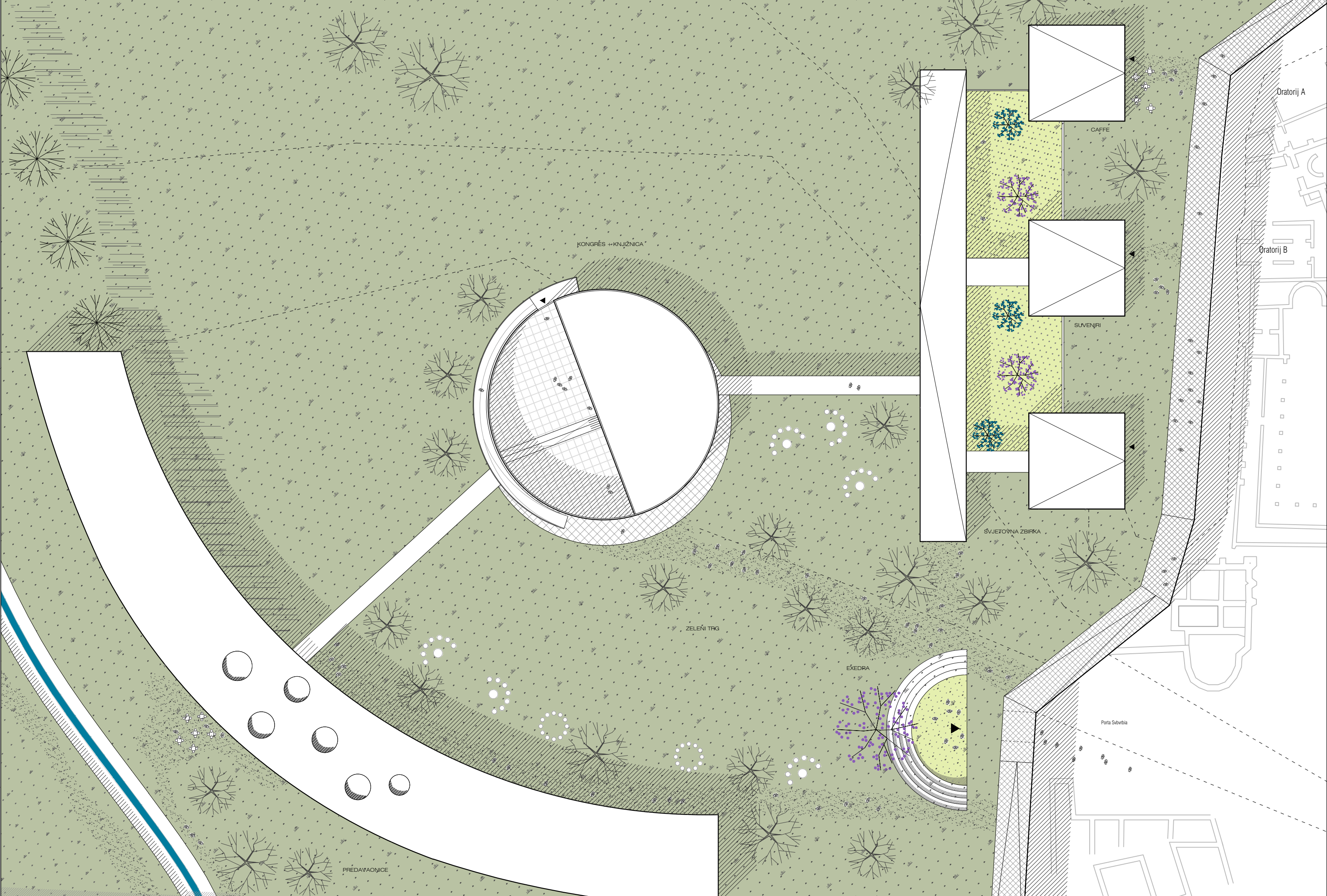

_fasada: trapezni lim na čeličnoj konstrukciji

DIPLOMSKI RAD : Salona *interrotta*

SVJETOVNA ZBIRKA

KONGRES; KNJIŽNICA

ZELENI TRG

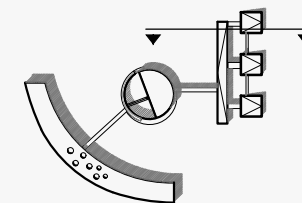
PREDAVAONICE

POTOK

ZBIRKA NEKROPOLA

0 1 5m

EPISKOPALNI CENTAR

BEDEM

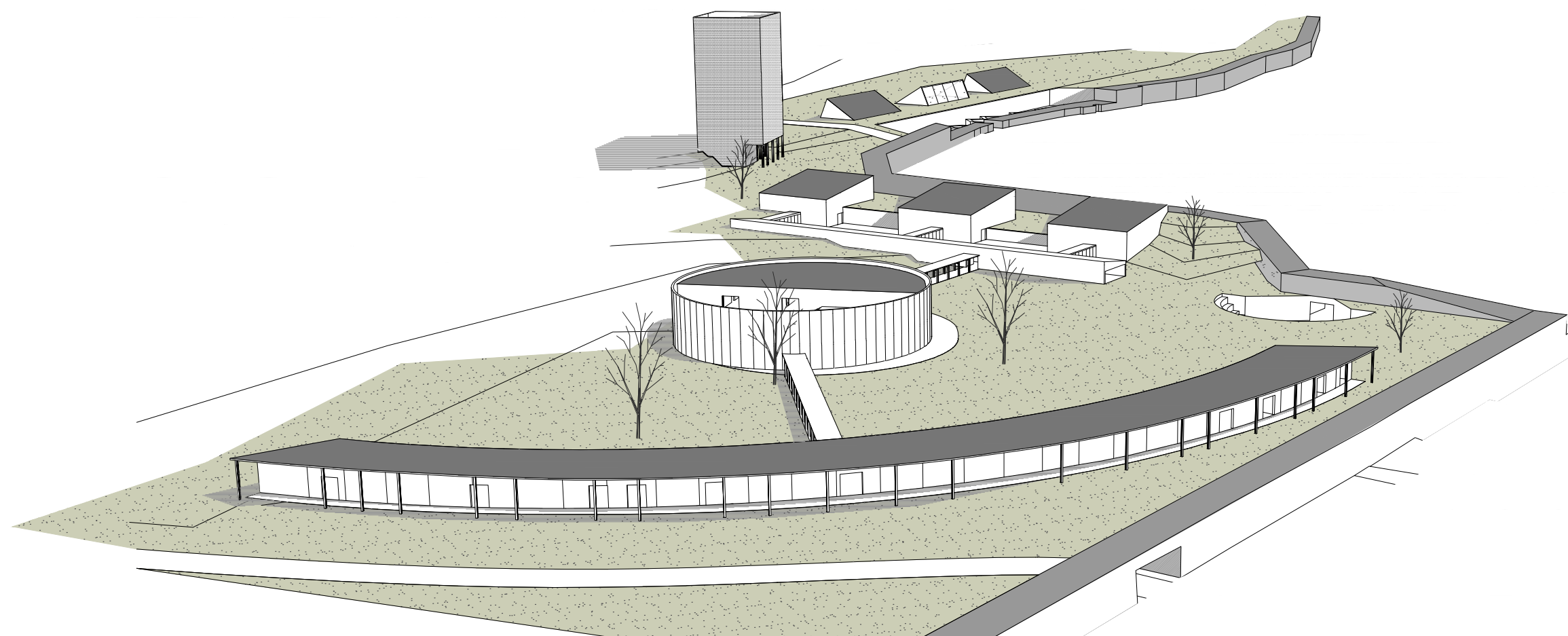
CAFFE

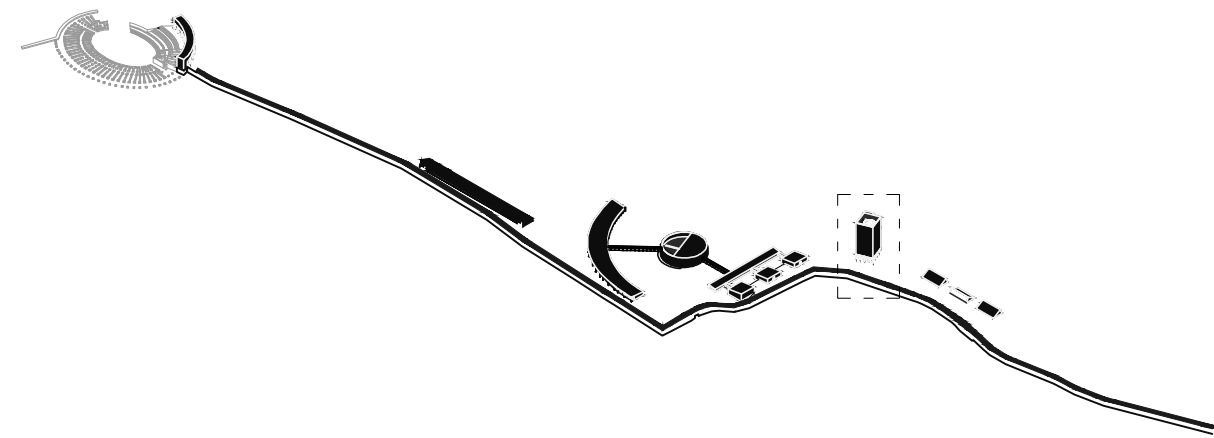
ARTES MINORES

LAPIDARIJ

PRIVREMENI POSTAV

0 1 5 m

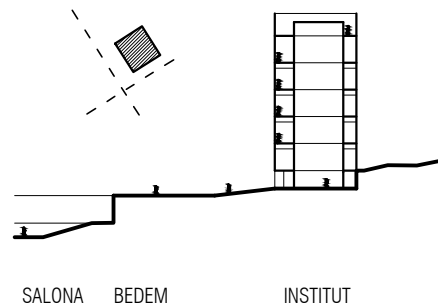

D

201X.

ARHEOLOŠKI INSTITUT + DEPO

_institut je zamišljen kao marker u prostoru, orijentir koji komunicira i sa Salonom i sa Solinom

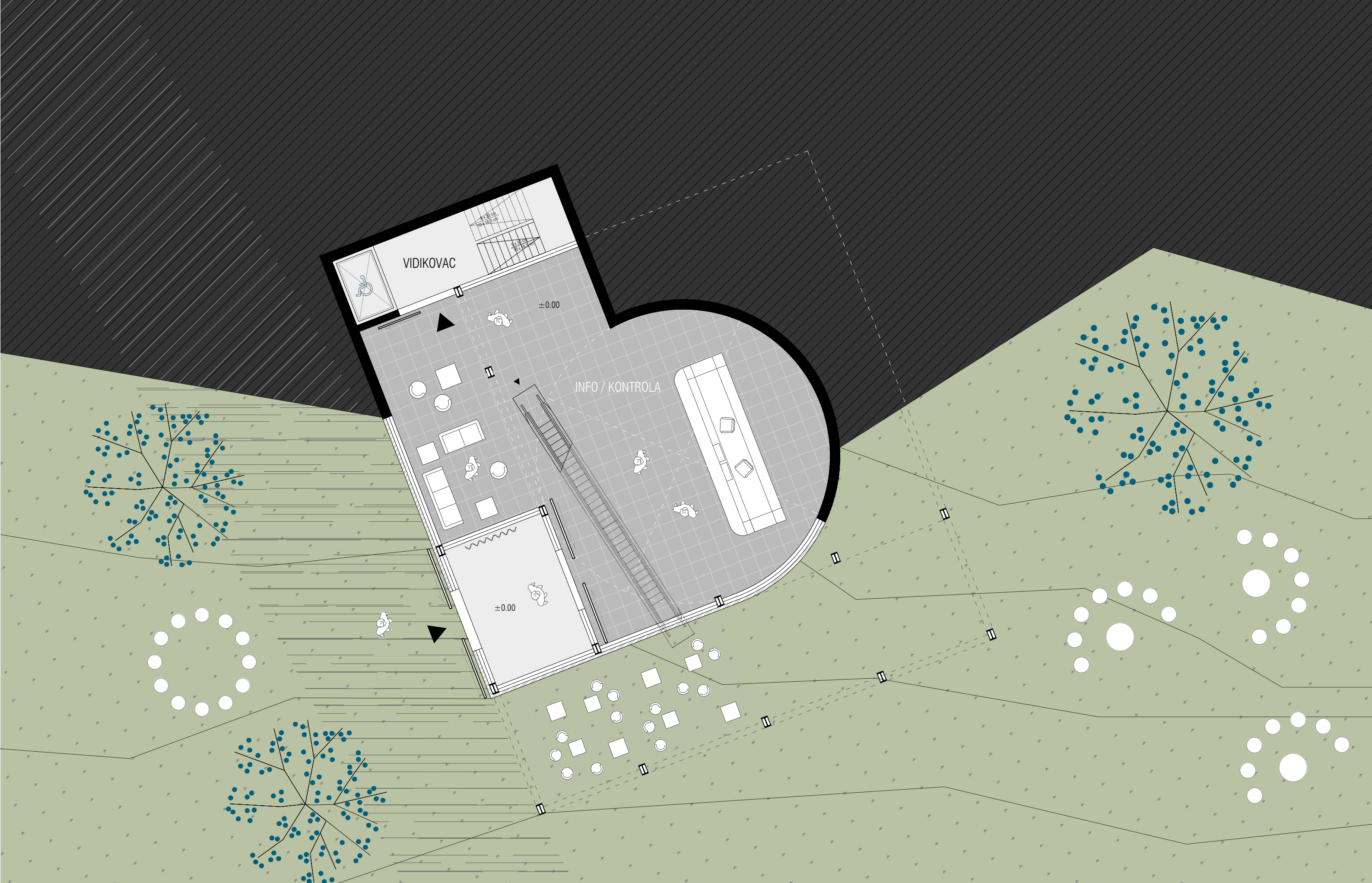
_institut je logistička potpora budućim istraživanjima te deponij pronađene građe gdje se ista obrađuje, konzervira i priprema za izlaganje u zbirkama

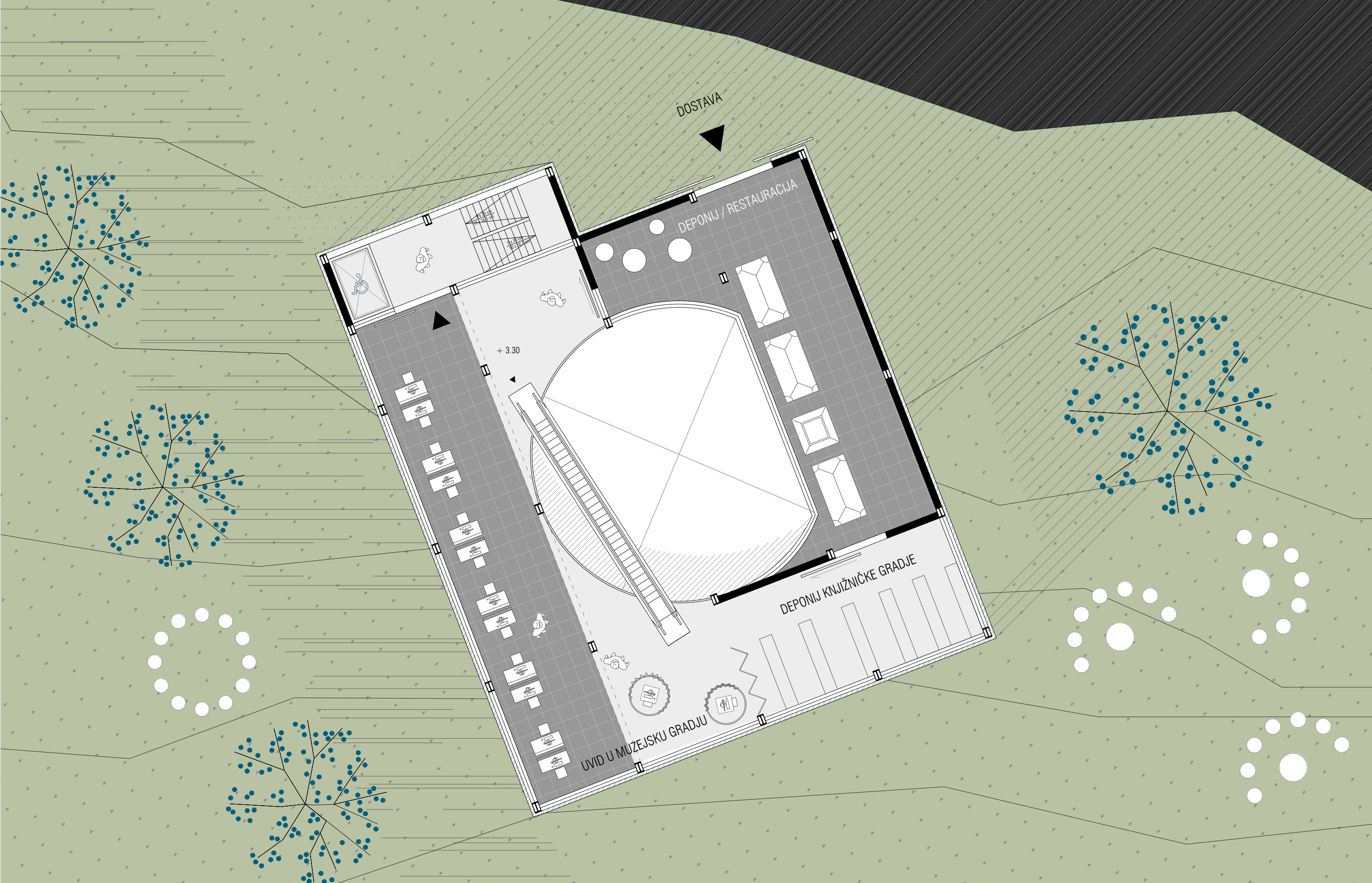
_institut koristi isključivo tehničko osoblje parka, osim samog vrha gdje je predviđen vidikovac

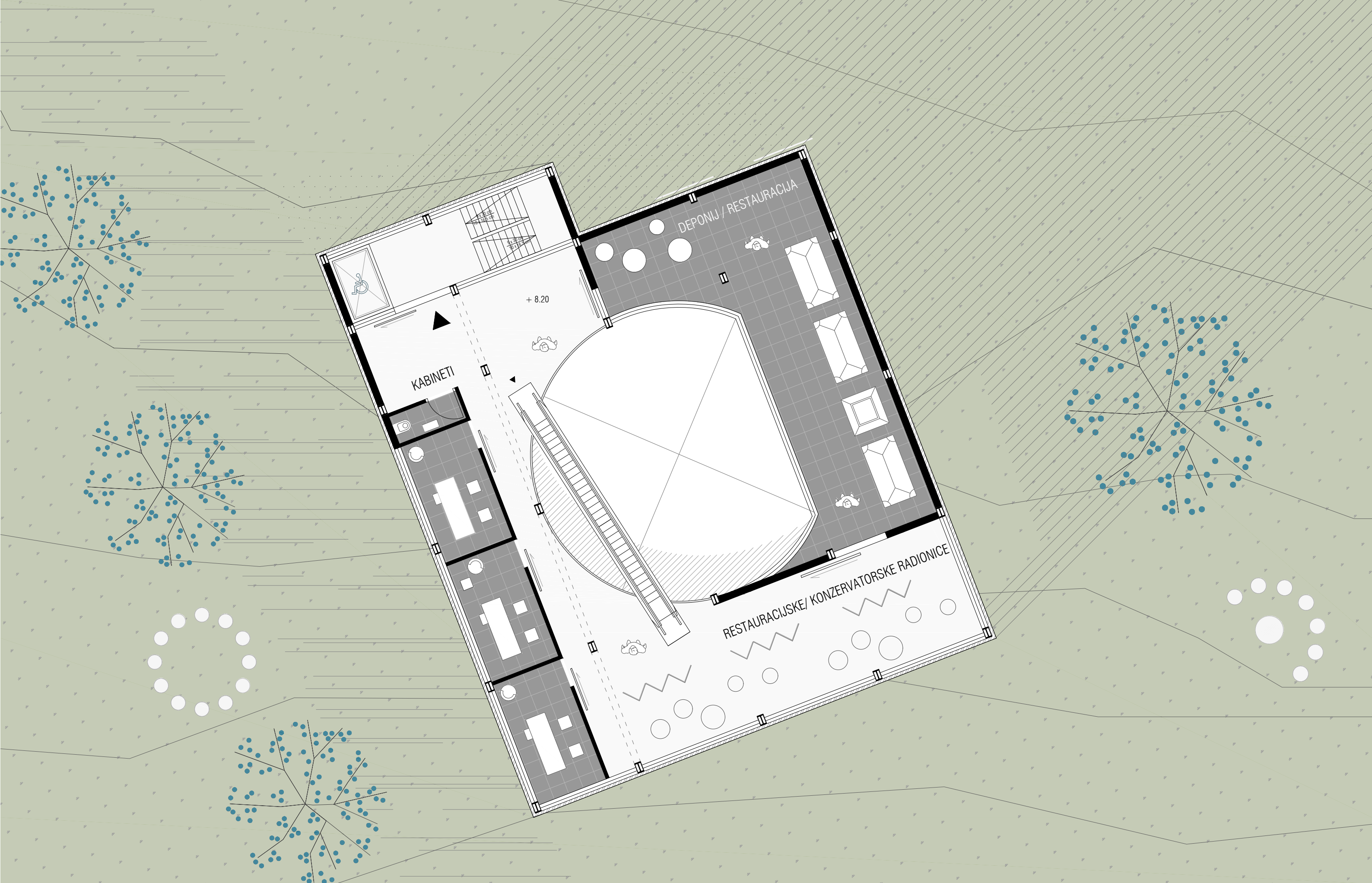
_zgrada se naslanja na centurijacijsku os Salone koja tangira crkvu Sv. Dujma i grob don Frane Bulića s Manastirinama

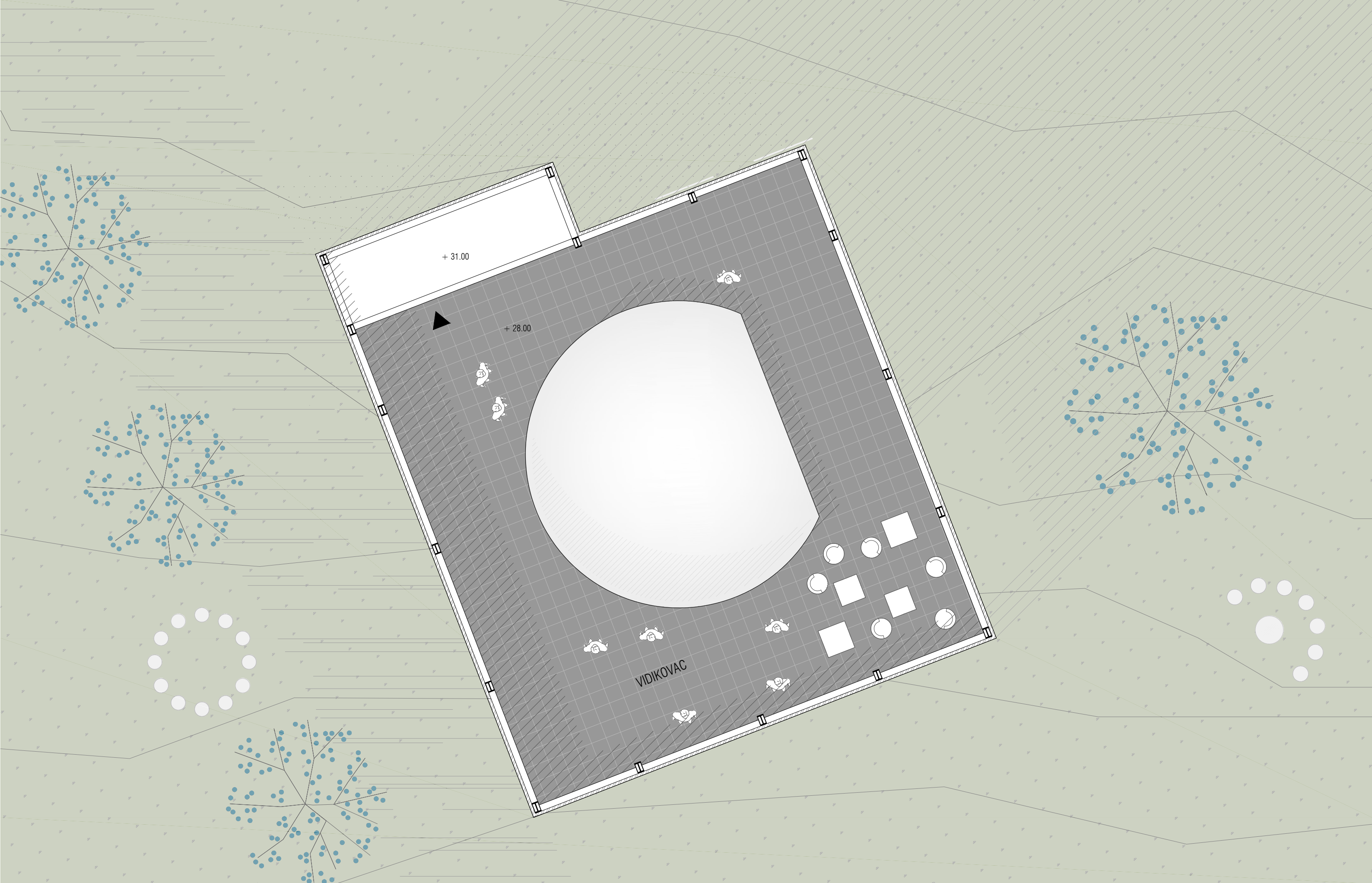
_arhitektonsko oblikovanje: središnji zračni prostor je glavna komunikacija, svojevrstan izlog gdje je kretanjem po vertikali prezentiran sam proces obrade pronađene građe !

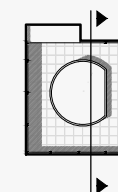
_fasada: platno (EFTE print membrana)

TUSCULUM

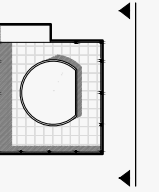
ARHEOLOŠKI INSTITUT, DEPONIJ

ZBIRKA RELIGIJA

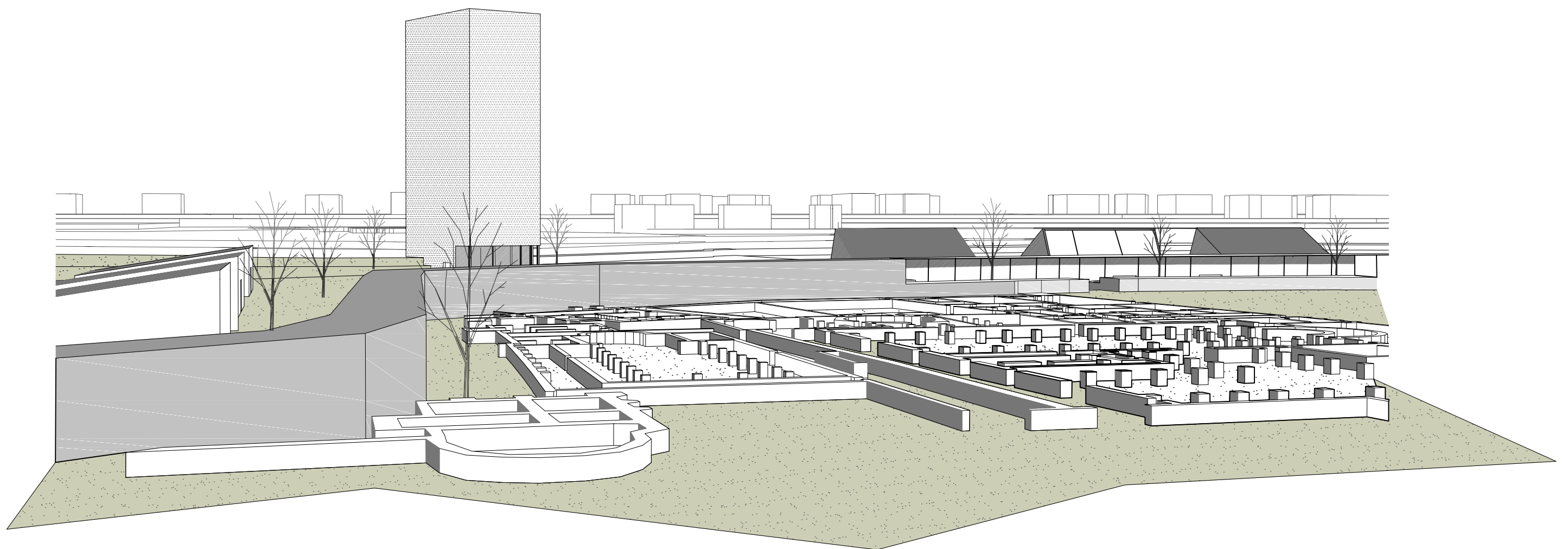
BEDEM

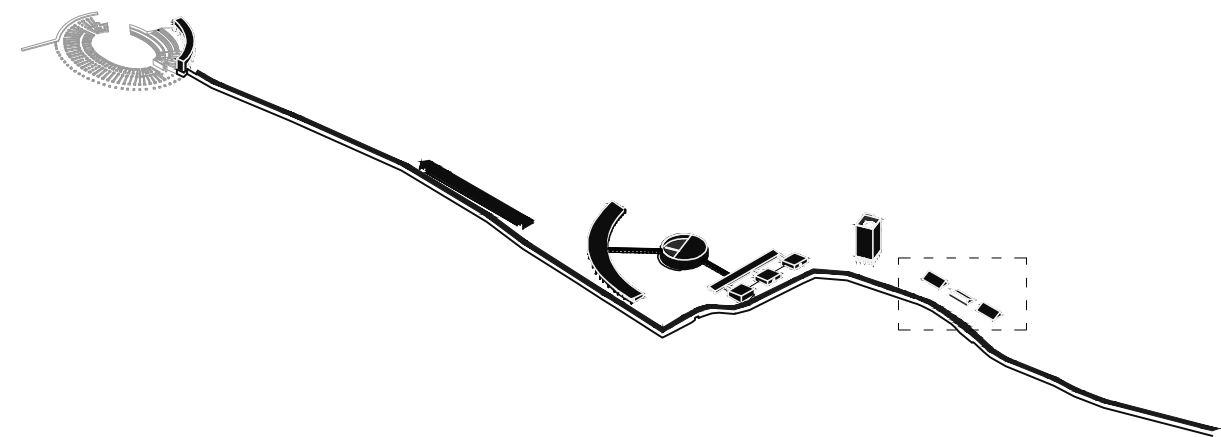
SALONA

0 1 5 m

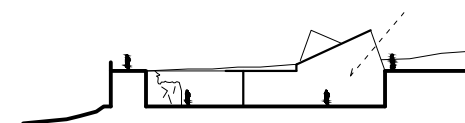
0 1 2 3 4 5m

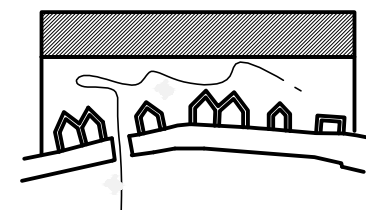

201X.

RELIGIJSKA ZBIRKA

SALONA BEDEM LAPIDARIJ POSTAV

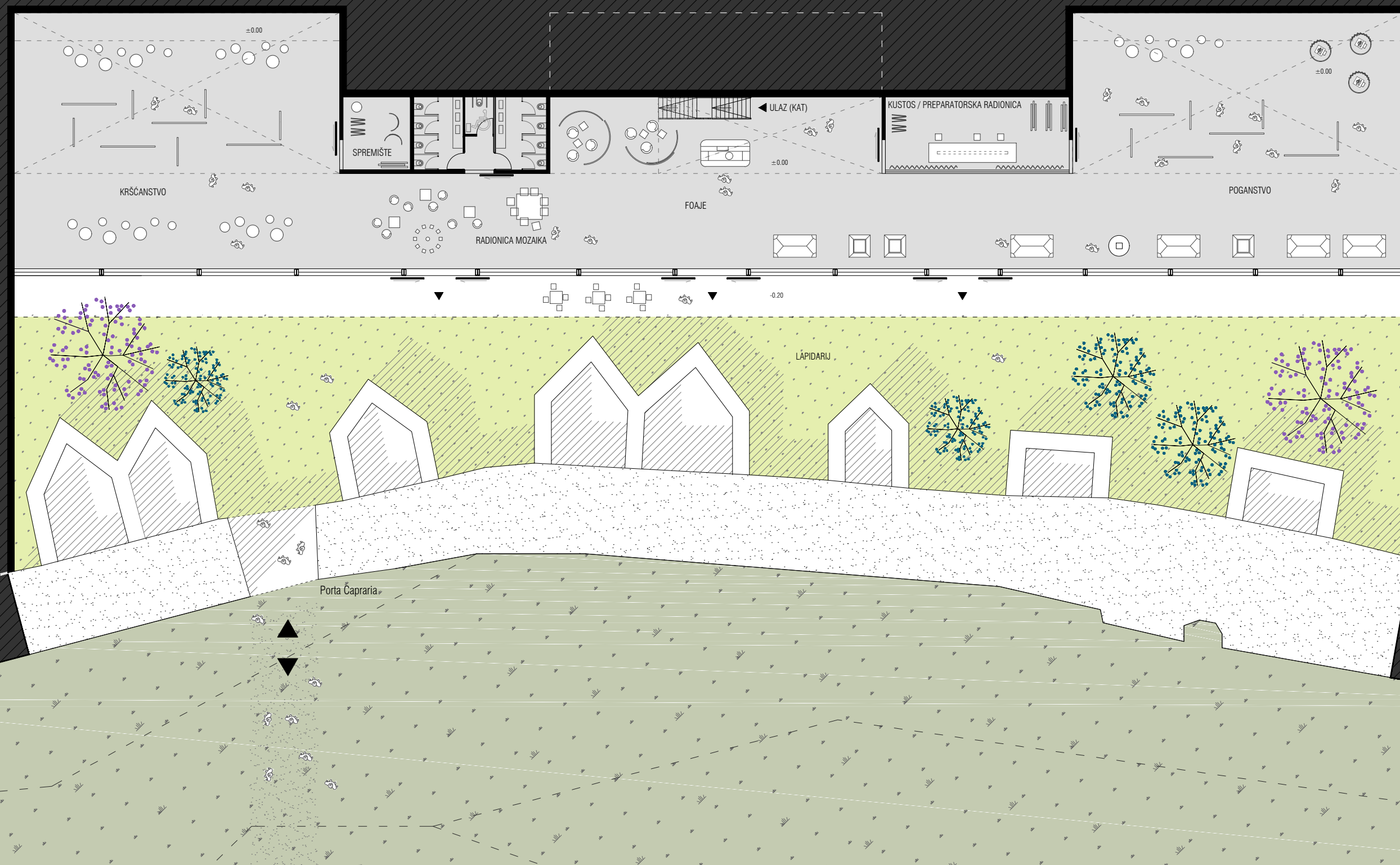
_zbirka religija uspostavlja odnos sa zatečenim bedemom; ne nameće se. Bedem zatvara lapidarij

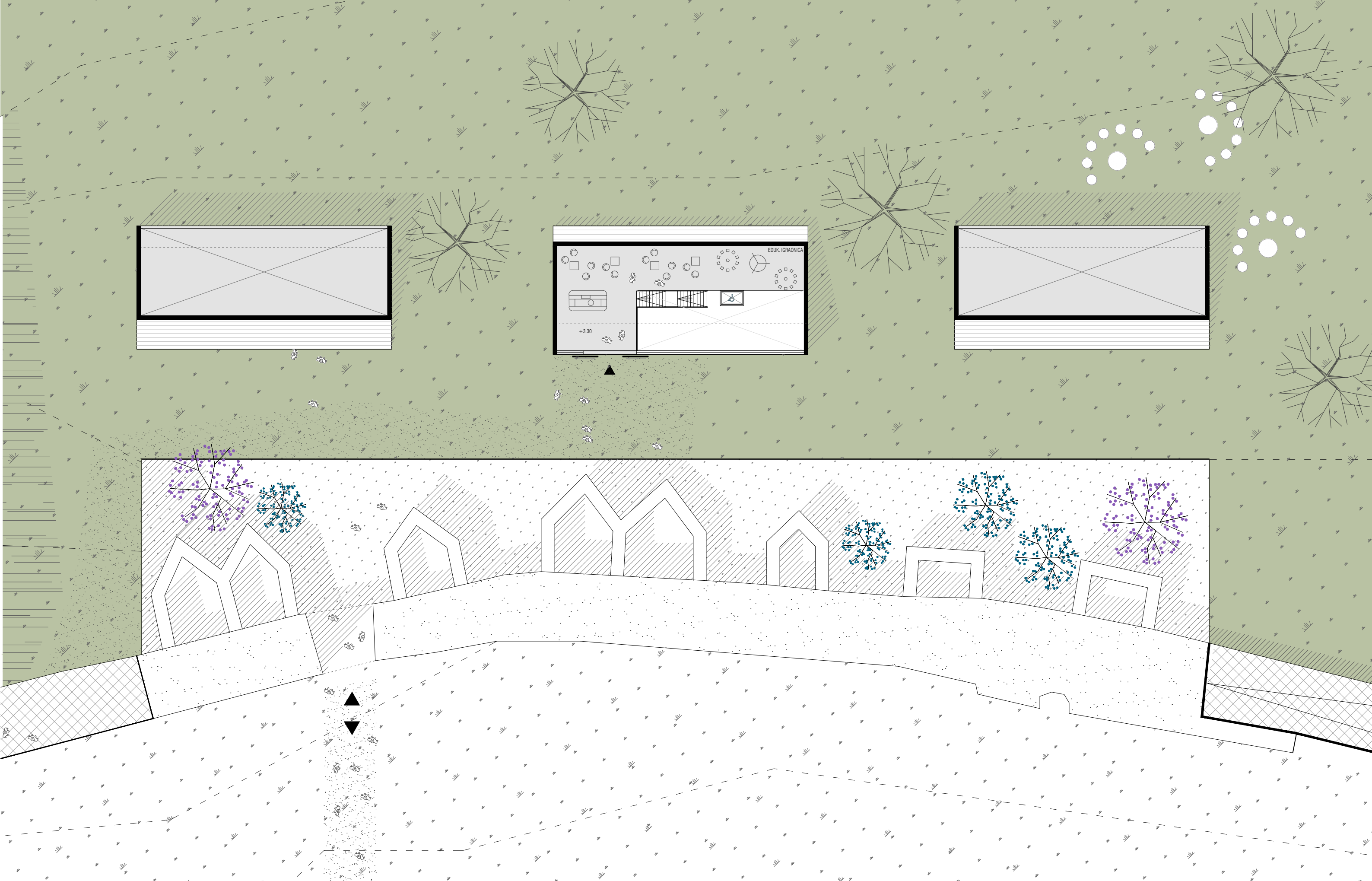
_izložbeni prostor je u suterenu dok na prizemlju proviruju samo koso postavljeni svjetlarnici koji hvataju sjeverno osvjetljenje; pogled na Kozjak

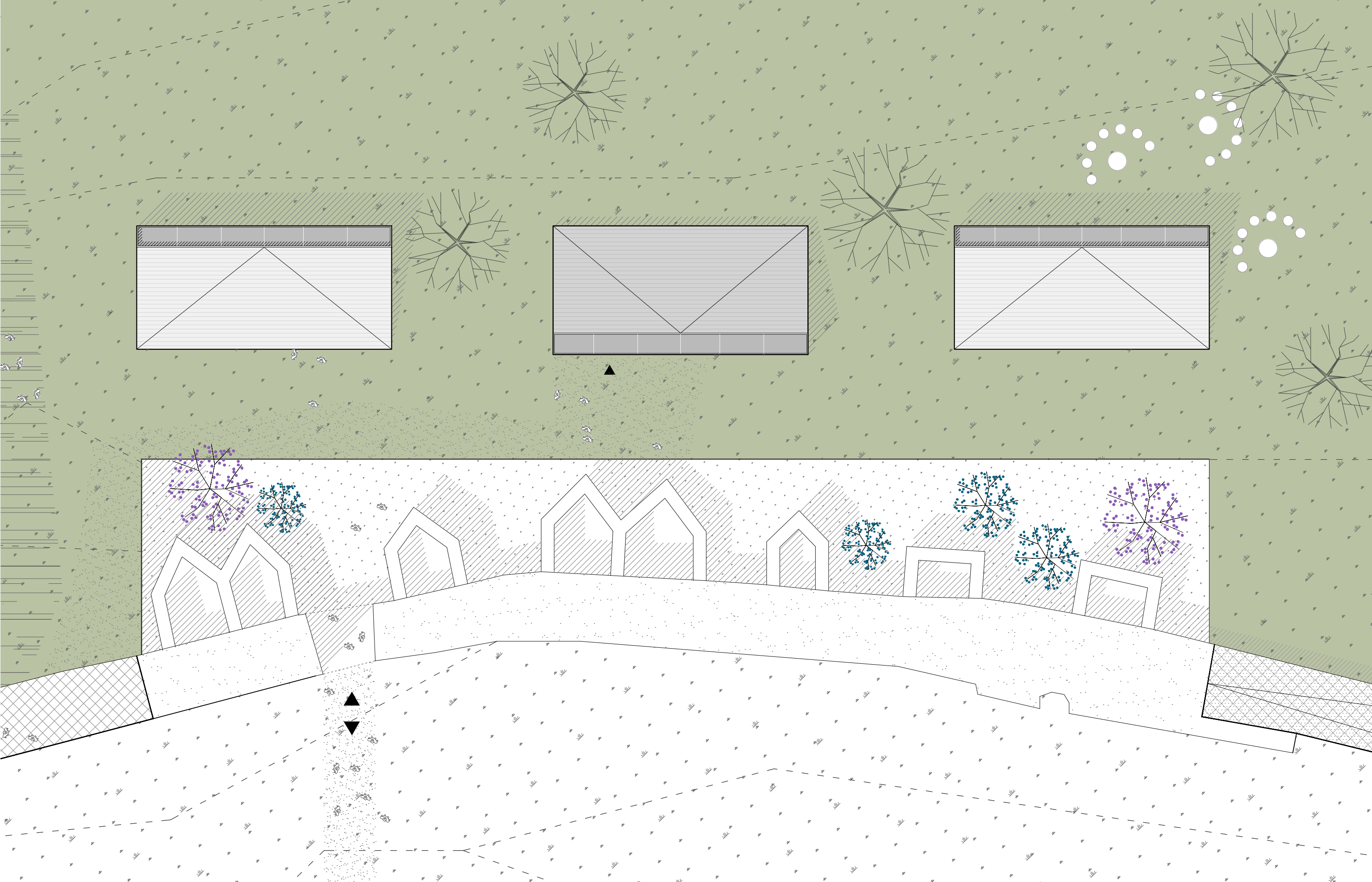
_kosi krovovi svjetlarnika smanjuju mjerilo same zgrade radi blizine obiteljskih kuća

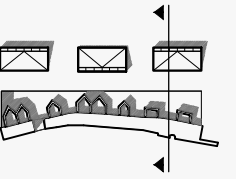
_kroz obnovljena gradska vrata (Porta Capraria) posjetitelji nakon zbirke religija mogu *in situ* posjetiti crkveni centar Salone

_fasada: rebrasti lim na AB konstrukciji

SVJETOVNA ZBIRKA

EPISKOPALNI CENTAR

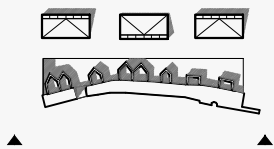
BEDEM

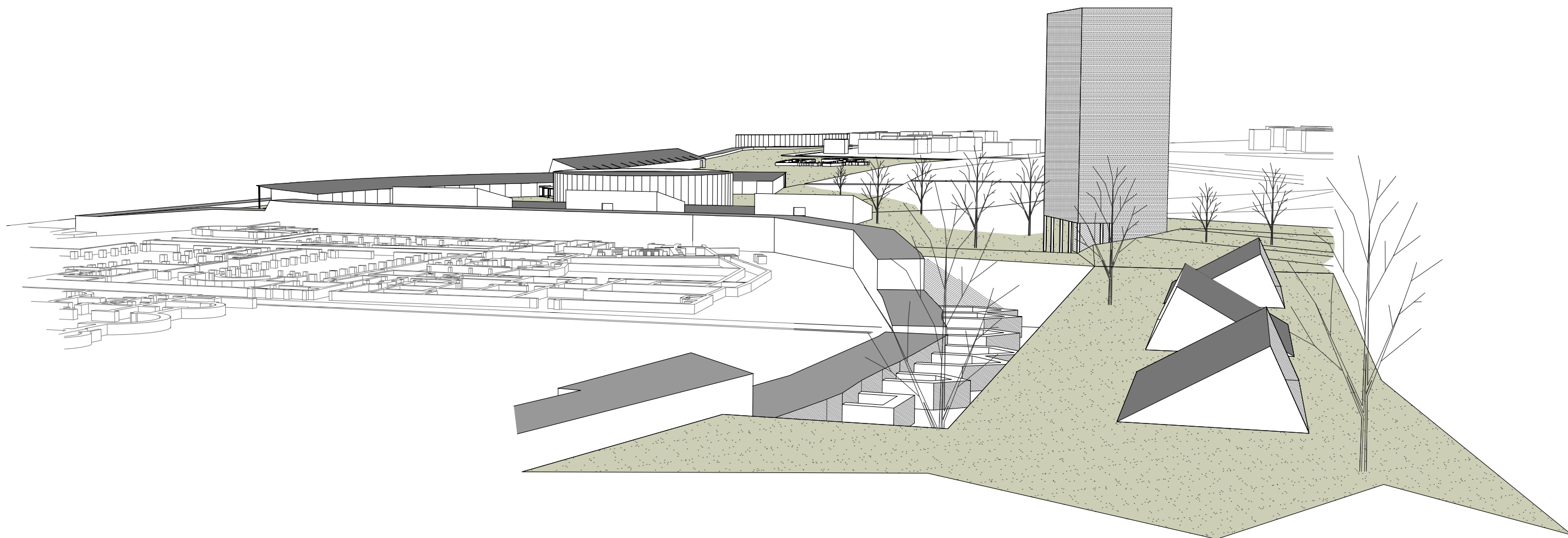
LAPIDARIJ

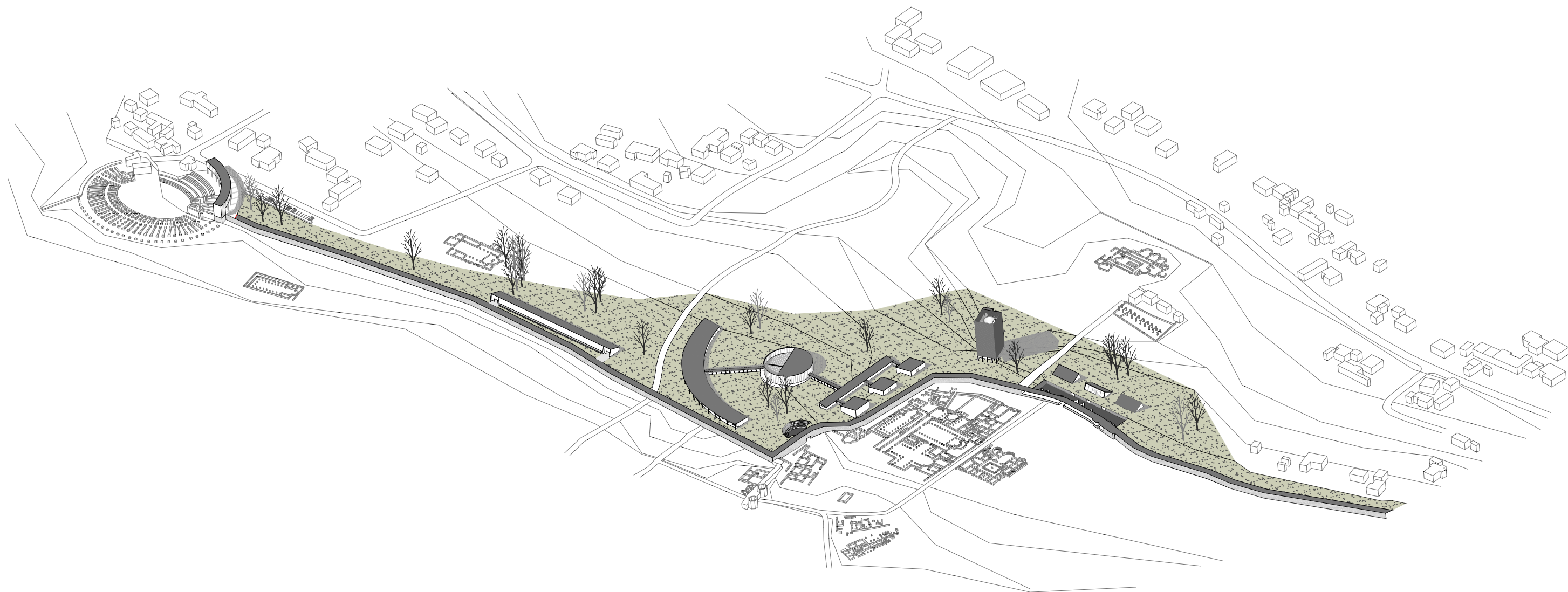
ZBIRKA RELIGIJA

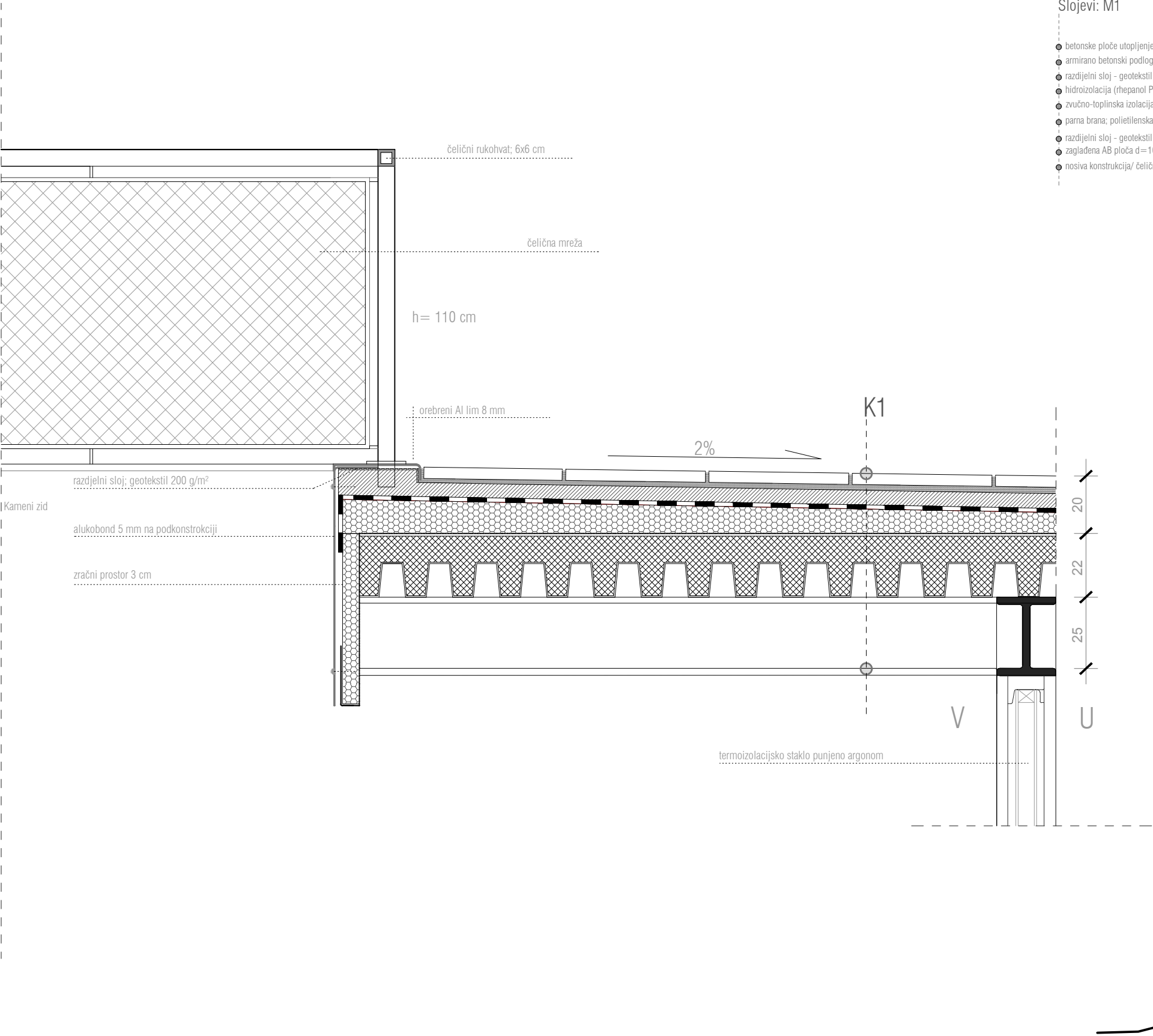
TUSCULUM

0 1 5 m

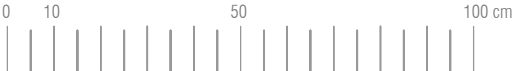

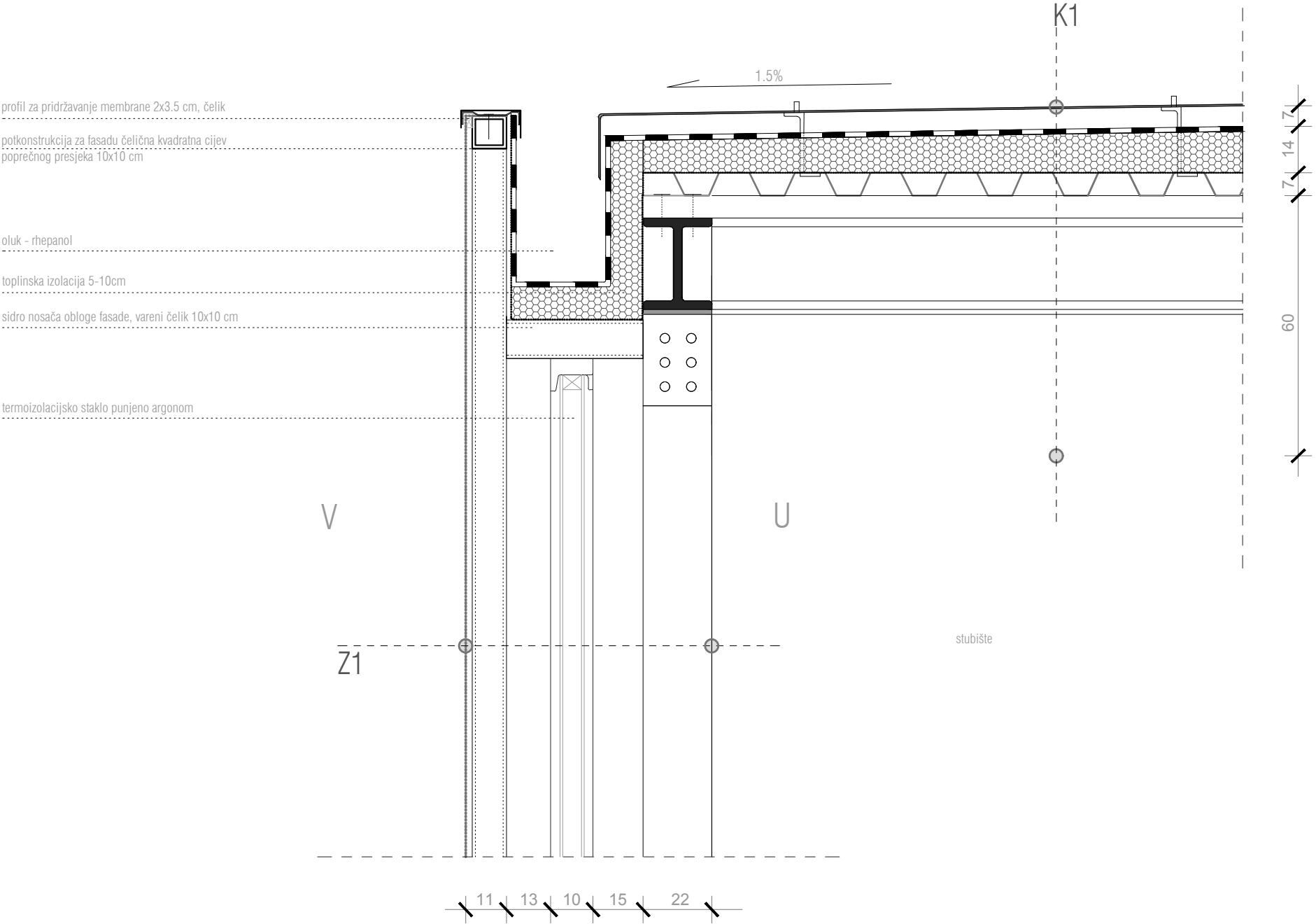

Slojevi: M1

- betonske ploče utopljenje u zelenilo 4+2 cm
- armirano betonski podloga (estrih) d= 6 cm
- razdjelni sloj - geotekstil 200g/m²
- hidroizolacija (napanol PIB) 1.5 cm
- zvučno-toplinska izolacija u padu; tvrde krovne ploče kamene vune 150 kg/m³,d=15 cm
- parna brana; polietilenska folija d=0.04 cm
- razdjelni sloj - geotekstil 200g/m²
- zgladnena AB ploča d=10 cm spregnuta na trapezni lim visine vala 10 cm
- nosiva konstrukcija/ čelična greda "I" visine 25 cm

profil za pridržavanje membrane 2x3.5 cm, čelik

potkonstrukcija za fasadu čelična kvadratna cijev
poprečnog presjeka 10x10 cm

oluk - rhepanol

toplinska izolacija 5-10cm

sidro nosača obloge fasade, vareni čelik 10x10 cm

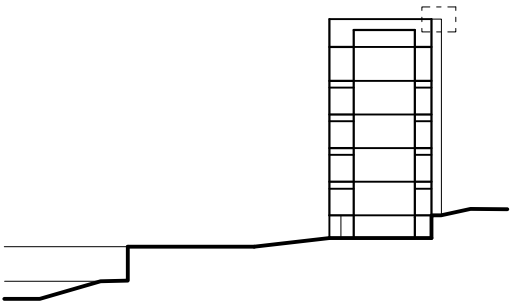
termoizolacijsko staklo punjeno argonom

Slojevi: K1

- alukobond na podkonstrukciji u padu 5 mm
- zračni prostor d= 6 cm
- hidroizolacija (rhepanol-PIB) 1.5 cm
- termoizolacija u padu; kamena vuna (100 kg/m³) d>10 cm
- parna brana; polietilenska folija d=0.04 cm
- valoviti trapezni lim, visine vala 10 cm
- nosiva čelična rešetka, statičke visine h=70 cm

Slojevi: Z1

- ETFE tekstilna membrana 0.5 mm
- podkonstrukcija za membranu 10 cm
- zračni prostor 12 cm
- termoizolacijsko staklo d=10 cm
- nosiva konstrukcija, čelični stup I profila 22 cm

RECEPCIJA ARHEOLOŠKOG PARKA

- ulazni prostor_85 m²
- administracija_70 m²
- sneak bar_85 m²
- suvenirnica_80 m²
- sanitarije_30 m²
- vertikalne komunikacije_30 m²

UKUPNO: 380 m²

ZBIRKA SALONITANSKIH NEKROPOLA

- ulazni prostor_60 m²
- 'staza'_280 m²
- galerija 1_170 m²
- galerija 2_180 m²
- galerija *in situ*_400 m²
- kustos_35 m²
- spremište/ priprema izložbi_35 m²
- sanitarije_30 m²

UKUPNO: 1190 m²

ARHEOLOŠKA AKADEMIJA

- ulazni prostor_180 m²
- administracija_100 m²
- predavaonice_70x8 m²
- kabineti_25x4 m²
- skriptarnica_25 m²
- restoran_80 m²
- kuhinja_15 m²
- sanitarije_30x2 m²
- komunikacije_300 m²
- trijem_250 m²

UKUPNO: 1670 m²

KONGRES + KNJIŽNICA

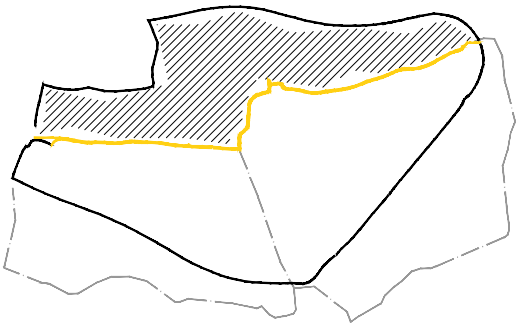
- ulazni prostor_330 m²
- auditorium_420 m²
- izložbeni prostor_80 m²
- knjižnica_250 m²
- vanjski prostor knjižnice_400 m²
- sanitarije_30x2 m²
- tehnika kongresa_30 m²
- spremište_20 m²
- deponij knjižnične građe_60 m²
- vertikalne komunikacije_30 m²

UKUPNO: 1680 m²

SVJETOVNA ZBIRKA

- trijem_25 m²
- edukacijska igraonica_50 m²
- galerija 1_artes minores_210 m²
- galerija 2_graditeljstvo_210 m²
- galerija 3_epigrafija_210 m²
- privremeni postav_200 m²
- komunikacijska os_160 m²
- preparatorska radionica_30 m²
- sanitarije_30 m²
- caffe bar_60 m²
- kustos_60 m²
- suvenirnica_60 m²

UKUPNO: 1305 m²

ARHEOLOŠKI INSTITUT

- vjetrobran_15 m²
- ulazni prostor_100 m²
- deponij pronađene građe_350 m²
- kabineti_120 m²
- konzervatorsko restauratorske radionice_130 m²
- uvid u muzejsku građu_90 m²
- deponij knjižnične građe_30 m²
- fotostudio_30 m²
- vidikovac_180 m²
- vertikalna komunikacija_105 m²

UKUPNO: 1250 m²

RELIGIJSKA ZBIRKA

- ulazni prostor s edukacijskom igraonicom_150 m²
- foaje_100 m²
- galerija 1_kršćanstvo_280 m²
- galerija 2_poganstvo_280 m²
- privremena izložba_110 m²
- kustos_preparatorska radionica_40 m²
- sanitarije_30 m²

UKUPNO: 990 m²

UKUPNO IZGRADJENO: 11 465 m²

POVRŠINA SALONE 5st_520 000 m²

POVRŠINA SALONE 21st_450 000 m²

GRADBENI DIO (VAN ZIDINA)_190 000 m²

KIG_6470 / 190 000 = 0.034
KIS_11465/ 190 000 = 0.060

- časopis Arhitektura_br. 160 - 161_SOS Salona_1977.
- časopis Tusculum_2008.
- Ejnar Dyggve_Povijest salonitanskog kršćanstva_Split 1996.
- Ejnar Dyggve_Grad Salona : raspored i topografija : istraživanja u Saloni I_1928.
- Frane Bulić_Po ruševinama stare Salone_Split _1986.
- Nenad Cambi_Antička Salona_Split_1991.
- Nenad Cambi_Salona i njene nekropole_Zadar_1986.
- Kečkemet, Javorčić_Vranjic kroz vjekove_Split _1984.
- Arsen Duplančić_Pokretanje časopisa Bullettino di archeologia e storia dalmata i Theodor Mommsen_Split_2008.
- Milan Ivanišević, Antica Rediviva_Longae Saloniae_1,_Split_2002.
- Bruno Milić_Razvoj grada kroz stoljeća_Prapovijest i antika_Zagreb_1990.

